ΕΤΟΣ Δ'.

ΧΡΥΣΑΛΛΙΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ, ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Δ'. | 15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1866. | ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 75.

ΓΡΑΜΜΑ ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Ε'.

—

Γρηγόριος Ἐλέῳ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

—

Ὅσα μὲν καὶ οἷα τὰ ἐκ τῆς παιδείας ἀγαθὰ πολλοῖς πολλάκις διατεθρύλληται· αὕτη καὶ γὰρ ἡμῖν τὴν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ φαύλου διάκρισιν περιποιεῖ, τὰ μὲν ἑλέσθαι, τὰ δὲ φυγεῖν παραινοῦσα, ὑπ' αὐτῆς τὰ ἤθη κοσμούμεθα, ἐπαινετοὺς ἡμᾶς αὐτοὺς παρεχόμενοι. αὕτη πῶς οἰκονομητέον, πῶς πολιτικοῖς χρηστέον πράγμασι καὶ μυρία ἄλλα συμφέροντα τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ ἐκδιδάσκει τοὺς μετειληφότας, ἐν τῇ ψυχῇ οἷον κάλλιστον περιτίθησι κόσμον, καὶ τὴν ὠφέλειαν τὴν γνῶσιν τε τῆς ἀληθείας περιποιοῦσα, καὶ εἰς εὐσέβειαν προάγουσα ταῖς καταλήψεσι τῶν θείων καὶ ἱερῶν ἐννοιῶν, καὶ γραφῶν, καὶ τὸν ἄνθρωπον ᾗ δυνατὸν ὅμοιον Θεῷ ἀποφαίνουσα. Διὰ ταῦτα καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν τοὺς οἴακας τοῦ οἰκομενικοῦ τούτου ἐπιτετραμμένη σκάφους, καὶ τῆς ἐκ τῆς παιδείας κοινῆς ὠφελείας ἀεὶ ἐπιμελουμένη τοῦ ἁπανταχοῦ ἡμῶν εὐσεβοῦς πληρώματος, ὅπου ἂν κατίδοι κοινὰς συνισταμένας σχολὰς εἰς παράδοσιν καὶ διδασκαλίαν τοῦ θεοδότου τούτου χρήματος τῆς παιδείας, καὶ δεομένης ἐκκλησιαστικῆς ἀντιλήψεως, καὶ ἐπισυστάσεως, εὐθέως πάνυ ἐπιβραβεύεται τὴν δυνατὴν ἀντίληψιν εἰς εὐστάθειαν αὐτῶν, καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ διαμονήν. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐβεβαιώθημεν συνοδικῶς ἀπὸ ζώσης φωνῆς τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἀθηνῶν καὶ Λεβαδείας, ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Ἑλλάδος, ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἀδελφοῦ, καὶ περιποθήτου κὺρ Γρηγορίου, καὶ ἀπὸ ἐνυπογράφων γραμμάτων τῶν τιμιωτάτων ἀρχόντων προκρίτων τε καὶ προεστώτων ἐπαρχιωτῶν αὐτοῦ εὐλογημένων χριστιανῶν, ὅτι ὁ ὁσιώτατος ἡγούμενος τοῦ ἐκεῖ ἐν Ἀθήναις ἱεροῦ, καὶ σεβασμίου ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου τῶν παμμεγίστων Ταξιαρχῶν, Πετράκη ἐπιλεγομένου κὺρ Διονύσιος, ὡς ἀνὴρ φιλόκαλος, φιλόμουσός τε καὶ φιλόπατρις θείου ζήλου ἐμφορηθεὶς, ἠβουλήθη ἀνακτήσασθαι, καὶ ἐπισυστῆσαι τὴν πάλαι ἀκμάσασαν κοινὴν τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων σχολὴν τοῦ μακαρίτου Ἰωάννου Ντέκα, ἐπὶ κοινῇ ὠφελείᾳ, προόδῳ τε καὶ ἐπιδόσει τῶν πατριωτῶν αὐτοῦ εὐλογημένων χριστιανῶν, καὶ τὴν οἰκειοθελῆ αὐτοῦ βούλησιν ἀνακοινωσάμενος, ὑπέσχετο ἐν

ἀνεπιστρόφῳ λογισμῷ διδόναι κατ' ἔτος τῷ ἤδη σχολάρχῃ αὐτῆς σοφολογιωτάτῳ διδασκάλῳ κὺρ Ἰωάννῃ Πενιζέλῳ πεντακόσια γρόσια λόγῳ μισθοῦ αὐτοῦ εἰς τρεῖς μοίρας τοῦ χρόνου, ἐν ἀρχῇ δηλονότι τῆς παραδόσεως καὶ διδασκαλίας αὐτοῦ, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ χρόνου, καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ, ὡσαύτως καὶ δεκαπέντε κοιλὰ σίτου καὶ ἓν καντάρι τυροῦ, καὶ ἓξ ξηστιὰ κατὰ τὴν τοπικὴν φωνὴν ἐλαίου· πρὸς δὲ καὶ μαθηταῖς δυοκαίδεκα πτωχοῖς καὶ ἀπόροις πατριώταις, εἰ τύχοιεν, ἑνὶ ἑκάστῳ ἀνὰ ἓξ κοιλὰ σίτου ἐτησίως, καὶ χαράτσιον αὐτῶν, ἐπὶ τοιούτῳ μέντοι σκοπῷ, καὶ προθέσει θεαρέστῳ τῆς αὐτοῦ ὁσιότητος, εἴ γε οἱ τοιοῦτοι δώδεκα μαθηταὶ ἐπιμελῶνται προκόπτοντες, καὶ ἐπιδιδόντες τοῖς μαθήμασι, μὴ φαινόμενοι κηφῆνες, ἔχοντες τὴν τοιαύτην ἐτήσιον βοήθειαν μόνον κατὰ πραγματείαν, οἷς ἡ φροντὶς μετ' ἀκριβοῦς ἐξετάσεως τῆς ἐπιμελείας αὐτῶν ἢ ἀμελείας ἐπίκειται τῷ σχολάρχῃ καὶ διδασκάλῳ· ταύτην γοῦν τὴν θεάρεστον σπουδὴν ἡ ὁσιότης αὐτοῦ ἐπιδειξάμενος, ὑπέσχετο, ὡς εἴρηται, τὰς ἐτησίους ταύτας δόσεις τῶν τε χρημάτων, καὶ τῶν πραγμάτων ἐκ τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου παρέχεσθαι κατ' ἔτος προθύμως, καὶ ἀνελλιπῶς οὐ μόνον αὐτὸς ἐν τοῖς ζῶσι διατελῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημίαν αὐτοῦ οἱ διαδεξόμενοι τὴν ἡγουμενείαν, καὶ φροντίδα καὶ ἐπιστασίαν τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου ὀφείλουσι τηρεῖν καὶ ποιεῖν τὰ αὐτὰ ἀπαρατρέπτως καὶ ἀπαραβάτως, καὶ διδόναι τῷ τε ἤδη σχολάρχῃ καὶ διδασκάλῳ εἰρημένῳ σοφολογιωτάτῳ κὺρ Ἰωάννῃ Πενιζέλου, καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα ἀποκατασταθησομένοις σχολάρχαις ἐν αὐτῇ τῇ κοινῇ σχολῇ τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, ὡσαύτως καὶ τοῖς δώδεκα εἰ τύχοιεν, πτωχοῖς μὲν καὶ ἀπόροις μαθηταῖς, ἐπιμελουμένοις δὲ καὶ προκόπτουσιν — αὐτὸς δὲ ὁ ἡγούμενος κὺρ Διονύσιος ὡς συνίστωρ καὶ ἀντιλήπτωρ αὐτῆς ἔχει καὶ τὴν ἐφορείαν, προστασίαν τε καὶ ἐπιτροπὴν αὐτῆς, φροντίζων καὶ οἰκονομῶν τὰ τῆς εὐκαταστάσεως αὐτῆς, καὶ εὐσταθείας καὶ καρποφορίας, ὥσπερ ἐπαγγέλλεται καὶ ὁ διδάσκαλος τὰ τῆς προκοπῆς, καὶ ἐπιδόσεως τῶν εἰς αὐτὴν μαθητῶν διὰ τῆς ἐπιμελοῦς καὶ ἀόκνου διδασκαλίας αὐτοῦ, καὶ ἐξηκριβωμένης παραδόσεως τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων, ἔχων μόνον τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀνακωχὴν ἐν ὅλῳ τῷ διαστήματι τοῦ χρόνου τοῦ μὴ παραδιδόναι μαθήματα, καθὰ τοῦτο εἴθισται ἐτησίως καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων σχολαῖς· κατὰ δὲ τὰς ἐγγράφους τῆς αὐτοῦ ὁσιότητος ὑποσχέσεις ὡμολόγησαν αὐτῷ μεγάλας τὰς χάριτας πάντες οἱ προεστῶτες καὶ πρόκριτοι πατριῶται αὐτοῦ, καὶ εἰς ἀμοιβαίαν ἔνδειξιν τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτῶν ὑπέσχοντο καὶ αὐτοὶ ἐγγράφως διατηρεῖν τὸ ἱερὸν τοῦτο μοναστήριον τοῦ Πετράκη αὐτοί τε καὶ οἱ μεταγενέστεροι αὐτῶν ἀσύδοτον, ἀνεπηρέαστον ἐν παντὶ καιρῷ καὶ ἀκαταζήτητον ἀπὸ παντὸς κοινοῦ συδοσίματος, καὶ ἀπὸ τευτερίων τῆς πολιτείας, καὶ ἄλλων κοινῶν δαπανημάτων καὶ ἐξόδων, καὶ μηδόλως ἐνοχλῆσαι καὶ ἐπηρεάσαι ἐπὶ τοιούτοις προβλήμασι μήτε τὴν αὐτοῦ ὁσιότητα, μήτε τοὺς μετὰ ταῦτα ἡγουμένους καὶ συμμοναστηριακοὺς πατέρας ἐπὶ μηδεμιᾷ αἰτίᾳ καὶ προφάσει. Ἐπὶ τοιαύταις οὖν κοιναῖς εὐχαρίστοις συμφωνίαις καὶ ὑποσχέσεσιν αὐτῶν, ἐγένετο καὶ τῇ ἡμῶν μετριότητι καὶ τῇ περὶ ἡμᾶς ἱερᾷ ἀδελφότητι καὶ ἁγίᾳ συνόδῳ ἔνθερμος παράκλησις, καὶ αἴτησις ἵνα ἐκδοθῇ καὶ τόδε τὸ πατριαρχικὸν ἡμῶν καὶ συνοδικὸν ἐπικυρωτικὸν σιγγιλιῶδες ἐν μεμβράναις γράμμα πρὸς ἀσφαλῆ διατήρησιν αὐτῶν εὐστάθειάν τε καὶ αἰωνίαν ὡς εἰπεῖν διαμονὴν τῆς ῥηθείσης κοινῆς τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων σχολῆς. Τούτου χάριν εὐμενῶς προσηκάμενοι αὐτὰς ὡς θεαρέστους, καὶ κοινωφελεῖς γράφοντες συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἐπιβεβαιοῦμεν αὐτὰς ἵνα ἔχωσι τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ τὴν ἐνέργειαν ἀεὶ ἀπαράτρεπτον καὶ ἀμεταποίητον τὰς ἀπὸ μέρους τοῦ ἱεροῦ πατριαρχικοῦ ἡμῶν καὶ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου τῶν παμμεγίστων Ταξιαρχῶν τοῦ Πετράκη ἐπιλεγομένου, ὡσαύτως καὶ τὰς ἀπὸ μέρους τῆς κοινότητος τῶν εὐλογημένων χριστιανῶν τῆς ἐπαρχίας Ἀθηνῶν ῥηθείσας συμφωνίας, καὶ ὑποσχέσεις. Καὶ ὁ ῥηθεὶς ὁσιώτατος καθηγούμενος τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ καὶ σεβασμίου μοναστηρίου κὺρ Διονύσιος Πετράκη διδοὺς κατ' ἔτος ἀπαραμειώτως, καὶ ἀνελλιπῶς τὰ ὑπεσχημέναν χρήματά τε καὶ πράγματα τῷ διδασκάλῳ καὶ τοῖς δώδεκα μαθηταῖς ὑπάρχῃ ἐπίτροπος καὶ ἔφορος καὶ προστάτης αὐτῆς τῆς σχολῆς. Ὡσαύτως ποιοῦντες τὰ αὐτὰ, καὶ ἐκπληροῦντες ἀπαραμειώτως καὶ ἀνελλιπῶς κατ' ἔτος οἱ μετὰ ταῦτα ἡγουμενεύσοντες ἔχωσι τὴν αὐτὴν προστασίαν καὶ ἐφορείαν αὐτῆς, ὥστε εἶναι αὐτὴ

καὶ λέγεσθαι καὶ παρὰ πάντων γινώσκεσθαι κοινὴν μὲν καὶ πατριαρχικὴν σχολὴν διὰ τοῦ τοιούτου ἐκκλησιαστικοῦ προνομίου, συνισταμένην δὲ καὶ βοηθουμένην τοιουτοτρόπως παρὰ τοῦ εἰρημένου πατριαρχικοῦ ἡμῶν καὶ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου τοῦ Πετράκη· ὁ δὲ σχολάρχης αὐτῆς καὶ διδάσκαλος εἰρημένος σοφολογιώτατος κὺρ Ἰωάννης Πενιζέλος ἔχῃ λαμβάνειν κατ' ἔτος παρὰ τῆς αὐτοῦ ὁσιότητος τὰ ὑπεσχημένα, ὡς εἴρηται ἀπαραμειώτως καὶ ἀνελλιπῶς, φροντίζῃ δὲ τῆς ἀόκνου διδασκαλίας, καὶ ἐξηκριβωμένης παραδόσεως τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων πρὸς τοὺς φοιτῶντας αὐτῷ μαθητὰς, καὶ τῆς καρποφορίας καὶ χρηστοηθείας αὐτῶν, ποιῇ δὲ διακοπὴν τῶν μαθημάτων ἐνιαυσίως τεσσαράκοντα ἡμερῶν ὡς δεδήλωται, καὶ γνωρίζῃ ἐπιστάτην καὶ ἔφορον τῆς σχολῆς τόν τε ἤδη ἡγούμενον κὺρ Διονύσιον Πετράκη, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα ἀποκατασταθησομένους ἐν αὐτῷ ἡγουμένους, οὕτω δὲ καὶ οἱ διορισθησόμενοι μετὰ ταῦτα διδάσκαλοι καὶ σχολάρχαι ἐν αὐτῇ τῇ σχολῇ, ὡς κἀκεῖνοι τὰ αὐτὰ καρπούμενοι, καὶ λαμβάνοντες· ὀφείλωσι δὲ καὶ οἱ ἤδη προεστῶτες ἐπίτροποί τε καὶ οἱ λοιποὶ πρόκριτοι τῶν Ἀθηνῶν διατηρεῖν τὰς γενομένας κοινὰς αὐτῶν ἐγγράφους συμφωνίας καὶ ὑποσχέσεις, καὶ μηδέποτε ἐπὶ μηδεμιᾷ αἰτίᾳ καὶ προφάσει ἐνοχλῆσαι, καὶ ἐπηρεάσαι τὸ εἰρημένον τοῦτο πατριαρχικὸν ἡμῶν καὶ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον τοῦ Πετράκη, ἢ ἀπαιτῆσαι μέχρι καὶ ὀβολοῦ ἐξ αὐτοῦ λόγῳ ἐτησίων κοινῶν συδοσιμάτων, δαπανημάτων τε καὶ ἐξόδων διὰ τευτερίων τῆς πολιτείας Ἀθηνῶν, ἢ δι' ἄλλων προβλημάτων, ἀλλ' ἔχειν αὐτὸ ἐς ἀεὶ ἀνενόχλητον, ἀνεπηρέαστον, ἀκαταπάτητον καὶ ἀσύδοτον, καὶ πάντη πάντως ἐλεύθερον καὶ ἀμέτοχον τῶν τοιούτων, φυλάττοντες ταῦτα οὐ μόνον εὐγνωμοσύνης ἀλλὰ καὶ εὐλαβείας χάριν διὰ τὸ χριστιανικὸν ἐπάγγελμα, μηδένα ἔχειν ποτὲ τὸν ἐναντιούμενον ἢ ὅλως ἀντιλέγοντα τοῖς κοινῶς καὶ θεοφιλῶς, καὶ συμφώνως δεδογμένοις. Ὅστις δ' οὖν ἔκ τε τοῦ ἱεροῦ καταλόγου καὶ ἱερατικοῦ συστήματος τολμήσει καθ' οἱόν τινα τρόπον ἀναιρεῖν κακοβούλως, καὶ ἀνατρέψαι ἀσυνειδήτως καὶ τὰ ἐν τῷ παρόντι ἐκκλησιαστικῶς ἐπικυρωθέντα, ἢ διασεῖσαι τὴν προστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν αὐτῆς ταύτης τῆς σχολῆς, ἢ κολοβῶσαι τὰς εἰς αὐτὴν γενομένας εὐποιΐας, καὶ βοηθείας, ἢ τὰς εἰς τὸ ἱερὸν μοναστήριον τοῦ Πετράκη οἰκονομίας καὶ ἀντιλήψεις ἢ ἐπιχειρήσει ἐμμέσως, ἢ ἀμέσως ἑκατέρῳ βλάβην τινα, ἢ ζημίαν ἐπενεγκεῖν μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ λεπτοῦ ἀντιπράττων τοῖς κοινῶς δεδογμένοις, οἱ τοιοῦτοι ὁποῖοι ἂν ὦσιν ὡς κοινοβλαβεῖς καὶ κακότροποι, καὶ πολέμιοι οὐ μόνον τῆς σχολῆς, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου καὶ καταφρονηταὶ τῆς ἐκκλησίας, ἀφωρισμένοι ὑπάρχωσιν ἀπὸ Θεοῦ καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτοι, καὶ τυμπανιαῖοι καὶ πάσαις ταῖς πατριαρχικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνοι καὶ ἔνοχοι τοῦ πυρὸς τῆς γεέννης. Ταῦτα ἀπεφάνθη καὶ κεκύρωται συνοδικῶς, διὸ εἰς τὴν περὶ τούτων ἔνδειξιν καὶ διηνεκῆ ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν συγγιλιῶδες ἐν μεμβράναις γράμμα, καταστρωθὲν κἀν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ ἐδόθη εἰς τὸ ῥηθὲν πατριαρχικὸν ἡμῶν καὶ σταυροπηγιακὸν ἱερὸν καὶ σεβάσμιον μοναστήριον τῶν παμμεγίστων Ταξιαρχῶν, τοῦ Πετράκη λεγόμενον, καὶ ἐν Ἀθήναις κείμενον.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ᾳωζ' κατὰ μῆνα Δεκέμβριον ἐπὶ νεμήσεως δεκάτης πρώτης.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ἐλέῳ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† ὁ Καισαρείας ΦΙΛΟΘΕΟΣ
† ὁ Ἐφέσου ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
† ὁ Ἡρακλείας ΜΕΛΕΤΙΟΣ
† ὁ Κυζίκου ΜΑΚΑΡΙΟΣ
† ὁ Δέρκων ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
† ὁ Ἐλασσῶνος ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ
† ὁ Νικομηδείας ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
† ὁ Νικαίας ΔΑΝΙΗΛ
† ὁ Νεοκαισαρείας ΜΕΛΕΤΙΟΣ
† ὁ Μελλενίκου ΙΕΡΟΘΕΟΣ
† ὁ Σοφίας ΘΕΟΦΑΝΗΣ (;)

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. Τὸ ἀνωτέρω ἀνέκδοτον γράμμα ἐδόθη ἡμῖν παρὰ τοῦ πανοσιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου κυρίου Βερσῆ ὅστις μετ' ἀόκνου καὶ εὐγενοῦς ὄντως ζήλου παρέχει τὴν ἑαυτοῦ συνδρομὴν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν μάθησιν καὶ ἰδίως τὴν πάτριον ἱστορίαν. Εἰς τὸ προσεχὲς τεῦχος τῆς Χρυσαλλίδος ἴσως δημοσιεύσομεν σημειώσεις τινὰς ἀναγκαίας πρὸς ἐξήγησιν τοῦ γράμματος τούτου. Θ. Ν. Φ.

Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ ΥΠΟ ΤΟΥ ΣΟΛΙΜΑΝΟΥ (1522).

—

Κατὰ τὸ ἔτος 1522 ἡ Εὐρώπη ὁλόκληρος ἐκλονίζετο ὑπὸ πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν πολέμων, καὶ εἶχε φθάσει ὁ δυστυχὴς χρόνος καθ' ὃν ὁ χριστιανικὸς κόσμος ἔμελλε νὰ τρέμῃ πρὸς τὴν θέαν κολοσσαίου ἐχθροῦ, ὅστις ἡτοιμάζετο νὰ ἐφορμήσῃ κατ' αὐτοῦ. Πρὸ ἑβδομήκοντα ἤδη ἐτῶν οἱ Μουσουλμάνοι κατέκτησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἔκτοτε οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Μωάμεθ, ἐνησχολημένοι περὶ τὴν τῆς ἐν Ἀσίᾳ δυνάμεως αὐτῶν παγίωσιν, δὲν εἶχον ἀποπειραθῆ νέας καταδρομὰς πρὸς τὴν Δύσιν, ἑωσοῦ ὁ τέταρτος διάδοχος Μωάμεθ τοῦ Β'. Σολιμὰν, ὁ ἐπονομαζόμενος Μεγαλοπρεπής, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Σταμπούλ. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἦτο ὁ ἐπιτηδειότερος καὶ πολεμικώτερος ἁπάντων τῶν ἕως τότε χρηματισάντων Σουλτάνων, καὶ, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἡγεμόνες ἦσαν διῃρημένοι μεταξύ των, ἀπεφάσισε νὰ ἐκτείνῃ τὸ βασίλειόν του, κυριεύων τὴν Οὐγγαρίαν, ἥτις ἦτο ἡ πλησιεστέρα πρὸς τὴν Τουρκίαν ἐπαρχία, καὶ ἦλθεν ἐπὶ κεφαλῆς πολυπληθοῦς στρατοῦ νὰ ἐκπολιορκήσῃ τὸ Βελιγράδιον, μίαν τῶν ἰσχυροτέρων πόλεων τῆς χώρας ταύτης, τοῦ ὁποίου κατέστη κύριος ἐντός τινων ἡμερῶν. Ἡ φήμη τῆς καταστροφῆς ταύτης ἐνέπνευσε τρόμον εἰς ἅπασαν τὴν Γερμανίαν, καὶ ὁ Σολιμὰν, μεθυσθεὶς ὑπὸ νίκης τοσούτῳ εὐκόλου, ἀνήγγειλεν ἤδη, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἡ ἡμισέληνος τῶν Γενιτσάρων ἤθελε κυματεῖ ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς Βιέννης, πρωτευούσης ἁπάσης τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Μετὰ τὰς σταυροφορίας ὑπῆρχε τὸ ἔνδοξον τάγμα τῶν ἱπποτῶν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλὴμ, οἵτινες, ἀφοῦ ἰσχυρῶς ὑπερασπίσθησαν τὴν ἁγίαν γῆν, ἠναγκάσθησαν μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν κατάκτησιν τῆς Παλαιστίνης νὰ ἀποσυρθῶσιν εἰς τὴν νῆσον Ῥόδον· ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης κατέστησαν τὴν κυριωτέραν πόλιν τῆς νήσου ταύτης μίαν τῶν φοβερωτέρων τοῦ κόσμου διά τε τῆς στερεότητος τῶν τειχῶν της, τοῦ ὕψους τῶν πύργων της καὶ τοῦ σχήματος τοῦ λιμένος της, ἔνθα μέγας ἀριθμὸς πλοίων ἠδύνατο νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τῶν τρικυμιῶν, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ εἴσοδος ἦτο κεκλεισμένη ὑπὸ ἰσχυρᾶς ἁλύσεως, συνδεδεμένης ἀπὸ τῶν δύο βράχων, ἐφ' ὧν ἦσαν τεθειμένοι οἱ πόδες τοῦ περιφήμου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα Κολοσσοῦ. Ὀλίγον ἀπέχοντες οὕτω τῶν παραλίων τῆς Ἀσίας, οἱ ἱππόται τῆς Ῥόδου δὲν κατέπαυσαν νὰ ἦναι φανεροὶ ἐχθροὶ τῶν ἀπίστων, ὥστε τὰ πλοῖά των μετ' ἀκαθέκτου κατεδίωκον ὁρμῆς κατὰ πᾶσαν τὴν Μεσόγειον, καὶ ἡ σημαία τῶν ἱπποτῶν ἐφόβιζε περισσότερον ἢ τὸ πλεῖστον τῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων.

Α'.

Σολιμὰν ὁ Μεγαλοπρεπὴς, πρὶν ἢ ἐξακολουθήσῃ τὰς κατακτήσεις του ἐν Εὐρώπῃ, ἀπεφάσισε νὰ μὴ ὑποφέρῃ πλέον ἐπὶ πολὺ, ὥστε ἡ ἀξιόλογος αὕτη νῆσος νὰ χρησιμεύῃ ὡς καταφύγιον εἰς τοὺς ἀκαμάτους ἐκείνους ἐχθροὺς τοῦ Ἰσλαμισμοῦ· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἠγνόει, ὅτι ἡ δραξ αὕτη τῶν πολεμιστῶν ἦν ἀπτόητος, συνήθροισεν ἐν Συρίᾳ στρατὸν ὑπὲρ τὰς 200,000, καὶ μέγιστος στόλος ἐπεφορτίσθη νὰ μεταφέρῃ αὐτὸν εἰς Ῥόδον, ὅπως ἐκπολιορκήσῃ αὐτήν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ μέγας μάγιστρος τοῦ μοναστικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ τούτου τάγματος ἐκαλεῖτο **Villiers de l'ile Adam**, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνδρία καὶ ἐπιτηδειότης ἦσαν γνωσταὶ πᾶσι τοῖς χριστιανικοῖς ἔθνεσι. Μόλις ὁ ἀνδρεῖος οὗτος πολεμιστὴς ἠνόησε τοὺς σκοποὺς τοὺς ὁποίους ὁ Σουλτάνος εἶχε συλλάβει κατὰ τῆς νήσου καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν, τὸν ὁποῖον συνήθροισεν ὅπως πολιορκήσῃ ταύτην, ἔγραψε πρὸς τὸν πάπαν, πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας καὶ πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, πληροφορῶν αὐτοὺς περὶ τοῦ κινδύνου, ὅστις ἠπείλει τὸ τελευταῖον προτείχισμα τῆς χριστιανωσύνης ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καὶ ἱκετεύων αὐτοὺς νὰ πέμψωσι στρατιώτας καὶ πλοῖα πρὸς βοήθειαν τῆς ἀπειλουμένης πόλεως· ἀλλ' ἅπαντες οἱ ἡγεμόνες οὗτοι ἐνησχολοῦντο εἰς τὰ ἴδια συμφέροντα καὶ τὰς διαφοράς, καὶ ἡ Ῥόδος ἤθελε περιορισθῇ εἰς λίαν ἀδυνάτους δυνάμεις, ἂν εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ μεγάλου αὐτῶν μαγίστρου (grand-maître) ἅπαντες οἱ ἱππόται, οἵτινες εὑρίσκοντο διεσπαρμένοι ἐν Εὐρώπῃ δὲν ἤθελον τρέξει ἐπιποθοῦντες νὰ ἀποθάνωσι πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας κατὰ τὸν ὅρκον, τὸν ὁποῖον εἶχον ὀμόσει εἰσερχόμενοι εἰς τὸ τάγμα. Καὶ αὐτοὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἀνδρείων ἐκείνων, οἵτινες ἕνεκα τῆς ἡλικίας ἢ τῶν ἀσθενειῶν ἠδύναντο νὰ ἀπαλλαγῶσι τῆς θυσίας ταύτης, ἔσπευσαν νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην θέσιν, καὶ πλεῖστοι ἀπωλέσθησαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν τρικυμιῶν τῆς Μεσογείου, ὑπακούοντες εἰς τὰ χρέη καὶ τοὺς ὅρκους των. Ἐν τούτοις ὁ μέγας μάγιστρος εἰς τὴν προσέγγισιν τοῦ ἀπειλοῦντος αὐτὸν κινδύνου, οὐδὲν εἶχεν ἀμελήσει ὅπως πωλήσῃ ἀκριβὰ εἰς τὸν Σουλτάνον κατάκτησιν, τῆς ὁποίας ἐκεῖνος σφοδρῶς ἐπεθύμει. Ἵνα δὲ δύναται νὰ φέρῃ τοὺς στρατιώτας ἐπὶ μακρὰν πολιορκίαν εἶχε συνάξει μεγάλας προμηθείας ζωοτροφιῶν παντὸς εἴδους καὶ εἶχε περιβάλει τὴν Ῥόδον διὰ τριπλοῦ περιτειχίσματος, ὡπλισμένου διὰ πολυαρίθμων πυροβόλων, ἅτινα ἐδύναντο νὰ καταστήσωσιν αὐτὴν ἀπρόσβλητον. Πρὸς τούτοις εἶχε διατάξει νὰ διανείμωσιν ὅπλα εἰς ἅπαντας τοὺς κατοίκους τῆς νήσου τοὺς δυναμένους νὰ ὁπλοφορήσωσι, καὶ τόσῳ μέγα θάρρος τοῖς ἐνεποίησεν, ὥστε αἱ γυναῖκες φοροῦσαι ἐνδύματα ἀνδρῶν ἠγωνίζοντο πλησίον τῶν συζύγων καὶ ἀδελφῶν των. Δυστυχῶς, ὅτε ὁ μέγας μάγιστρος ἐπεθεώρησε τὰ στρατεύματά του, εὗρεν ὅτι δὲν ὑπερέβαινον τοὺς ἑξακισχιλίους μαχητὰς, ἐν οἷς ἀριθμοῦντο μόλις ἑξακόσιοι ἱππόται παντὸς ἔθνους. Οἱ τουρκικοὶ στόλοι δὲν ἐβράδυναν νὰ καλύψωσι τὴν θάλασσαν καὶ νὰ ἀποβιβάσωσιν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς σμῆνος στρατιωτῶν, περικυκλωσάντων μετ' οὐ πολὺ τὰ τείχη τῆς Ῥόδου. Ἀλλὰ μόλις ὁ ὀθωμανικὸς στρατὸς εἶχεν ἀποβῆ, τὰ πυροβόλα τῶν πολιορκουμένων ἐσκόπευσαν ἐπ' αὐτῶν μετὰ τοσαύτης ὁρμῆς ὥστε ἄπειρον πλῆθος Τούρκων ἐκεραυνώθη, καὶ αὐτοὶ οἱ Γενίτσαροι καταπληχθέντες ἐκ τῆς ἀπροσδοκήτου ταύτης ἀμύνης ἐζήτησαν μεγαλοφώνως νὰ ἐπαναβιβασθῶσι διὰ νὰ φύγωσι τὴν συμφορὰν, τὴν ὁποίαν ἔπαθον οἱ συστρατιῶταί των.

Β'.

Τὴν στιγμὴν ταύτην ἀκριβῶς ὁ Σολιμὰν ἀπεβιβάζετο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐκπεπληγμένου καὶ τεταραγμένου στρατοῦ του. Καταληφθεὶς ὑπ' ὀργῆς διὰ τὴν ἀνανδρίαν τῶν Γενιτσάρων, διέταξε νὰ στήσωσι τὴν αὐτὴν στιγμὴν θρόνον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πεδίου καὶ προσκαλέσας πολλὰς μυριάδας τούτων νὰ παρουσιασθῶσιν ὅοπλοι ἐνώπιόν του ἔδωκε διαταγὴν νὰ περικυκλωθῶσιν ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων του, οἵτινες μὲ τὸ γιαταγάνιον εἰς τὴν χεῖρα ἦσαν ἕτοιμοι νὰ ἐκτελέσωσι τὴν πρώτην διαταγὴν, ἥτις ἤθελε τοῖς δοθῆ. Εἰς τὴν θέαν τῆς τρομερᾶς ταύτης ἑτοιμασίας, οἱ δυστυχεῖς οὗτοι δὲν ἀμφέβαλλον πλέον, ὅτι ὁ Σουλτάνος τοῦ ὁποίου ἐγνώριζον τὴν αὐστηρότητα, τοὺς εἶχεν οὕτως ἀθροίσει, ὅπως τιμωρήσῃ αὐτοὺς αὐστηρῶς, διότι ἔφυγον πρὸ τῶν χριστιανῶν. Πανταχόθεν ἤκουέ τις παράπονα καὶ στεναγμοὺς, καὶ ἡ φρίκη ἔτι μᾶλλον ἐπεβεβαιώθη, ὅτε ὁ Σολιμὰν ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ῥίπτων ἐπὶ τοῦ τρέμοντος τούτου στρατεύματος βλέμματα ἔμπλεα ὀργῆς,

« Ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ὁμιλήσω πρὸς ἀληθεῖς στρατιώτας, εἶπεν αὐτοῖς δι' ὠργισμένης φωνῆς, ἤθελον σᾶς συγχωρήσει νὰ ἐμφανισθῆτε ἔμπροσθέν μου ἔνοπλοι· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶσθε πλέον ἢ ἄθλιοι δοῦλοι δὲν εἶναι δίκαιον νὰ φέρητε ξίφη, τὰ ὁποῖα ἀνήκουσι μόνον εἰς ἀνθρώπους ἐλευθέρους καὶ ἀνδρείους· ἐὰν ὅμως ἦσθε τόσον ἄνανδροι, ὥστε ν' ἀδυνατῆτε νὰ πολεμήσητε δρᾶκα χριστιανῶν, ἡ αἰσχύνη αὕτη δὲν εἶναι δίκαιον ν' ἀνταπακλασθῇ ἐφ' ὅλων τῶν Μουσουλμάνων, καὶ τὸ αἷμά σας τοὐλάχιστον θὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπειλὴ κατ' ἐκείνων, οἵτινες ἤθελον ὀρεχθῆ νὰ σᾶς μιμηθῶσι. »

Περαίνων τοὺς ἀπειλειτικοὺς τούτους λόγους ὁ Σουλτάνος ἔκαμε σημεῖον εἰς τοὺς φύλακάς του, οἵτινες ὑψοῦντες συγχρόνως τὰ σπινθηροβολοῦντα γιαταγάνιά των ἔμελλον νὰ σφάξωσιν ἀσπλάγχνως τοὺς ἐσκυμμένους γενιτσάρους, ὅτε ὁ Ἀγᾶς, ὁ ἀρχηγὸς τοὐτέστι τοῦ στίφους τούτου τοῦ τόσον τεραστίου συνήθως εἰς τὰς μάχας, ῥιπτάμενος εἰς τοὺς πόδας του τὸν παρεκάλεσε νὰ συγχωρήσῃ ν' ἀποθάνωσι τοὐλάχιστον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του πολεμοῦντες τοὺς χριστιανοὺς, ἵνα καλύψωσιν οὕτω διὰ τοῦ αἵματός των τὸ αἶσχος, δι' οὗ ἠμαυρώθησαν· ὁ Σολιμὰν ὅστις ὑπεκρίθη τὸν θυμὸν τοῦτον ὅπως τρομάξῃ μόνον τοὺς ἐνόχους διὰ τοῦ φόβου τῆς τιμωρίας, ἐφάνη μόλις ἐνδίδων εἰς τὰς δεήσεις τοῦ Ἀγᾶ, ὅστις ἦτον εἷς τῶν ἀνδρειοτέρων στρατηγῶν τοῦ στρατοῦ του, ἀλλὰ τέλος συνεχώρησε νὰ τοῖς ἀποδοθῶσι τὰ ὅπλα των ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ὅτι ἤθελον ἐπιστρέψει εἰς τὴν μάχην κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν, καὶ ὅτι μᾶλλον ἤθελον ἀπολεσθῆ πάντες μέχρι τοῦ τελευταίου παρὰ νὰ ἐπαναπέσωσιν εἰς τοιοῦτον σφάλμα. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης οὐδεμία ἡμέρα παρῆλθε καθ' ἣν τὰ τείχη τῆς Ῥόδου δὲ ὑπῆρξαν τὸ θέατρον χιλίων αἱματηρῶν καὶ ὁρμητικῶν ἀγώνων, εἰς οὓς οἵ τε Χριστιανοὶ καὶ οἱ Μουσουλμάνοι ἐπέδειξαν ὁμοίαν ἀνδρείαν. Ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ὁ **Villiers de l'ile-Adam** καὶ οἱ ἱππόται του, τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι ἀπωλέσθησαν μα-

χόμενοι ἐπὶ τῶν τειχῶν, δὲν ἀνεπαύθησαν οὔτε ἡμέραν οὔτε νύκτα ἀκαταπαύστως φέροντες τὰς πανοπλίας των καὶ ἑτοιμαζόμενοι εἰς ἔνδοξον θάνατον, ὃν ἠψήφουν διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῶν θυσιῶν, τὰς ὁποίας ἡ χριστιανικὴ θρησκεία χορηγεῖ εἰς τοὺς ἀποθνήσκοντας. Οὕτως ἠδυνήθησαν διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῆς ἀφοβίας των ν' ἀποκρούσωσιν ἐπέκεινα τῶν ἑκατὸν ἐφόδων τῶν Ὀθωμανῶν, ἃς ὁ Σουλτάνος ἐνεψύχωνε διὰ τῆς παρουσίας του, τοποθετούμενος εἰς τὰς κινδυνωδεστέρας θέσεις.

Γ'.

Ἀποκαμὼν ἐκ τῶν τοσούτων προσπαθειῶν ἃς ἡ ἀνδρία τῶν πολιορκουμένων ἐφαίνετο καθιστῶσα ἀνωφελεῖς, ὁ Σολιμὰν διέταξε νὰ μεταχειρισθῶσιν ὑπόνομον ὅπως ἀνατινάξωσι μέρος τοῦ τείχους καὶ εἰσδύσωσιν εἰς τὴν Ῥόδον. Διὰ τοῦ φρικώδους τούτου μέσου κατώρθωσε τῷόντι ν' ἀνοίξῃ μεγάλην ὀπὴν εἰς τὸ πρῶτον τεῖχος· ἀλλ' ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξις καὶ ἡ ἀποθάρρυνσις τῶν Τούρκων, ὅταν εἶδον ἔμπροσθεν αὐτῶν νέον προτείχισμα, τὸ ὁποῖον οἱ Ῥόδιοι ἀνώρθωσαν καὶ τὸ ὁποῖον αὐτὸς ὁ μέγας μάγιστρος ἡτοιμάζετο νὰ τὸ ὑπερασπισθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀνδρείων του ἱπποτῶν. Εἰς τὴν θέαν ταύτην ὁ Σολιμὰν κυριευθεὶς ὑπὸ θαυμασμοῦ ἀπώλεσε πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ νὰ νικήσῃ ποτὲ ὁμοίους ἐχθρούς. Ἐν τούτοις ἓξ ὁλόκληροι μῆνες εἶχον παρέλθει ἀφ' ὅτου ἡ Ῥόδος ἐπολιορκεῖτο, καὶ πολλαὶ μυριάδες ἀνδρῶν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἀπώλεσαν τὴν ζωὴν εἰς τὰς διαφόρους μάχας, ὅτε ὁ Σουλτάνος ἔμαθε διὰ τῆς προδοσίας Ἕλληνος δούλου ὅστις ἐλειποτάκτησε τῆς θέσεώς του, ὅτι ἡ δυστυχὴς αὕτη πόλις σωρὸς πτωμάτων πλέον ἦτο καὶ ὅτι οἱ ὑπερασπισταὶ αὐτῆς τὸ πλεῖστον πληγωμένοι ἢ καταβεβαρημένοι ὑπὸ τῶν κόπων εἶχον μείνει τόσον ὀλίγοι, ὥστε μακροτέρα ἀντίστασις θὰ ἀπέβαινεν ἀδύνατος. Ὁ μέγας μάγιστρος συγκινηθεὶς ἐκ τῆς δυστυχίας ὅλου τούτου τοῦ λαοῦ ὅστις δὲν εἶχε πλέον οἰκίας πρὸς κατοικίαν, καὶ εἰς ὃν ἤρχισαν νὰ ἐλλείπωσι τὰ ἀναγκαιότερα πρὸς τὸ ζῆν, ἐνέδωκεν εἰς τὰς παρακλήσεις τῶν Ῥοδίων ἱερέων καὶ ἐμπόρων, οἵτινες κλαίοντες εἶχον παρακαλέσει αὐτὸν νὰ μὴ μηκύνῃ ἐπὶ πλέον ἀνωφελῆ ἀντίστασιν, ἐνῷ ὅλα τὰ χριστιανικὰ ἔθνη ἐφαίνοντο ἐγκαταλιπόντα αὐτούς. Ὁ Villiers de l' Ile-Adam ἂν καὶ ἀκουσίως, εὑρέθη ὅμως ἠναγκασμένος νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Σουλτάνον τὴν ἄδειαν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν νῆσον ταύτην ἣν δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ὑπερασπισθῇ. Λαμβάνων τὴν ἀγγελίαν ταύτην ὁ Σολιμὰν δὲν ἠδυνήθη νὰ κρύψῃ τὴν χαρὰν ἣν ἐπροξένησεν αὐτῷ ἡ παράκλησις αὕτη εἰς ἣν οὐδόλως ἐδίσταση νὰ ἐνδώσῃ· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦν μέγας καὶ μεγαλόψυχος ἠθέλησε νὰ ἴδῃ αὐτοπροσώπως τὸν ἀνδρεῖον ἐκεῖνον πολεμιστὴν, ὅστις ἠναντιώθη ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον πρὸς ἕνα τῶν ἰσχυροτέρων ὀθωμανικῶν στρατῶν, οἵτινες εἶχον ἕως τότε ἀπειλήσει τὴν Εὐρώπην.

Πλήρης θαυμασμοῦ πρὸς τὴν ἀνδρίαν τοῦ ἐνδόξου ἐκδικητοῦ τοῦ χριστιανισμοῦ, ὁ Σουλτάνος προσεφέρθη πρὸς τὸν μέγαν μάγιστρον, ὅπως παράσχῃ εἰς αὐτὸν ὅλας τὰς τιμάς, ὅλα τὰ ἀξιώματα, ὅσα ἤθελεν ἐπιθυμήσει, ἐὰν συνήνει νὰ καταταχθῇ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του· ἀλλ' ὁ Villiers εἶχεν ἀρκετὴν μεγαλοψυχίαν, ὅπως μὴ προδώσῃ οὕτω τὴν θρησκείαν, ὑπὲρ ἧς ὡρκίσθη νὰ χύσῃ τὸ αἷμά του, μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς τελευταίας ῥανίδος, καὶ ἡ μόνη χάρις, τὴν ὁποίαν ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν νικητὴν, ἦτο νὰ φέρῃ ἐπὶ τῶν πλοίων ἅτινα τῷ ἀπέμειναν ὅλας τὰς χριστιανικὰς οἰκογενείας, αἵτινες ἤθελον νὰ τὸν ἀκολουθήσωσιν. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν συνθήκην ταύτην ὑπὸ τὴν θέαν ἅπαντος τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ οἱ ὀλίγοι ἱππόται οἵτινες εἶχον ἐπιζήσει μετὰ τοσαύτας μάχας, κατέλιπον τὴν νῆσον Ῥόδον, ἔνθα ἀπέκτησαν δόξαν ἀθάνατον· ὁ μέγας μάγιστρος μετέβη εἰς Ῥώμην ὅπου ὁ Πάπας Ἀνδριανὸς ὁ ΣΤ'. τὸν ὑπεδέχθη μετὰ τοῦ ἀνήκοντος σεβασμοῦ καὶ τῶν τιμῶν τῶν ὀφειλομένων εἰς τὸν εὐγενῆ ὑπερασπιστὴν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας· καὶ μανθάνοντες τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν οἱ ἱππόται τῆς Ῥόδου ἀπέκτησαν, οἱ διάφοροι μονάρχαι τῆς Εὐρώπης μετενόησαν διότι ἐγκατέλιπον οὕτως εἰς τὰς ἰδίας αὐτῆς δυνάμεις τὴν δρᾶκα ταύτην τῶν ἀνδρείων πολεμιστῶν, οἵτινες εἶχον ἀναστείλει ἐπὶ ἓξ μῆνας ἔμπροσθεν τῆς ἐρειπωμένης αὐτῶν πόλεως ὅλας τὰς τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας δυνάμεις. Ἔτη τινὰ ἀργότερον Κάρολος ὁ Ε' θέλων νὰ τιμήσῃ τὴν ἀνδρίαν τῶν ἱπποτῶν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου παρεχώρησεν εἰς τὸν μέγαν μάγιστρον Villiers de l' Ile-Adam, ὅστις ἔζη εἰσέτι εἰς μικράν τινα νῆσον ὀνόματι Μελίτην, ἥτις κατέστη μετ' οὐ πολὺ τόσον ὀλεθρία εἰς τοὺς Μουσουλμάνους τῆς Ἀφρικῆς, ὅσον ἡ Ῥόδος εἰς τοὺς τῆς Ἀσίας. Ἐπὶ δύο αἰῶνας οἱ ἱππόται τῆς Μελίτης, ἄξιοι διάδοχοι

τῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἐξηκολούθησαν νὰ προσβάλλωσιν ἐπὶ τῆς θαλάσσης τὰ πλοῖα τῶν Μουσουλμάνων, καὶ ἡ νῆσος αὕτη ἤθελε τοῖς ἀνήκει καὶ νῦν ἔτι, ἐὰν τὸ τάγμα τοῦτο δὲν διελύετο τῇ συναινέσει τῶν κυριωτέρων μοναρχῶν τῆς Εὐρώπης (1798)

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

Σ. ΛΑΜΠΡΟΣ.

Διήγησις παρωφέλιμος, ὁποῦ ἔδειξεν ὁ παράγαθος Θεὸς διὰ ὠφέλειαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν κατοικούντων ἐν τῇ νήσῳ Σαντορίνῃ.

—

Αἱ ἑορταὶ καὶ αἱ πανηγύρεις τῆς ἐκκλησίας μας, εὐλογημένοι χριστιανοὶ, διὰ ἄλλα δὲν γίνονται, εἰμὴ μόνον διὰ ψυχικὴν ὠφέλησιν· ἐπειδὴ πολλὴν ὠφέλειαν δίδουσιν εἰς τὴν ψυχὴν ἠθῆκ (οἱ βίοι) τῶν φιλοθέων ἀνδρῶν· διατὶ οὐ μόνον μᾶς κάνουσι ἀπὸ τὸ κακὸν νὰ ἀπέχωμεν, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον καὶ εἰς τὸ καλὸν νὰ προκόπτωμεν. Τοιούτων λοιπὸν τῶν αγ . . . . εὔμορφα, καὶ ψυχωφέλιμα . . . . . κινήσου κάθεν χρισ[τιανὸν] . . . . . ὀλπίζω πῶς καὶ οἱ . . . . . φέρει πρὸς τὴν . . . . . παρακινήσει νὰ μισήσετε πᾶσα ἁμαρτία καὶ νὰ προσέλθετε τῷ Χριστῷ ἐν δάκρυσι μετανοίας. Ἀλλὰ πρὶν παρὰ νὰ κινήσω τὴν διήγησιν παρακαλῶ τὴν ἀτ νειά σας νὰ ἀκροάζεσθε αὐτὰ μετὰ πολλοῦ πόθου, ἐπειδὴ σᾶς ὀμνέγω εἰς τὸν θεὸν, πῶς δὲν θέλω εἰπεῖ κἀνένα ψῶμα, ἀλλὰ ὅλα ἐκεῖνα ὁποῦ ὁ παντοδύναμος θεὸς μᾶς ἔδειξεν εἰς τὸν καιρὸν ἐτοῦτον, ὀδιὰ νὰ ἐπιστρέψωμεν πρὸς μετάνοιαν.

Ἄρχομαι λοιπὸν τὴν διήγησιν λέγοντας πῶς ἔρχησαν οἱ πόλεμοι καὶ ἡ μεγάλαις ἀκαταστασίαις καὶ τὸ περισσότερον ἀστοχίαις ἐν παντὶ πράγματι καὶ πάλιν ἐκεῖνον τὸ ὀλίγο . . . . ἤθελεν μᾶς στείλειν ὁ . . . . . ἔπερναν ἡ ἁρμάδαις καὶ . . . . . ηχίαν ἀλλὰ τὶ τὸ . . . . . όντας ὁ μεγαλοδύνα[μος] . . . . . κ[αρδίαν, ὁποῦ μὲ πολέμους καὶ μὲ πείναις δὲν ἐπιοῦμαν καρποὺς μετανοίας, ἠθέλησε νὰ μᾶς δείξῃ ἄλλον πρᾶγμα φοβερὸν καὶ ἐξαίσιον, ὅπου ἐγὼ δὲν θέλω δυνηθῆ νὰ τὸ ἀναφέρω πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην· πλὴν παρακαλῶ τὸν ἐλεήμονα θεὸν νὰ μοῦ στείλῃ ἐξ ὕψους βοήθειαν νὰ τὸ γράψω διὰ νὰ φαίνεται εἰς πάσαν καιρόν.

Τὸ λοιπὸν, εὐλογημένοι ἀκροαταὶ, εἰς τοὺς 1650, ἤγουν εἰς τοὺς χιλίους ἑξακοσίους πενήντα, Σεπτεμβρίου δεκάτῃ τετάρτη, ἡμέρα σάββατο, ὁποῦ ἑωρτάζομεν τὴν ὕψωσιν τοῦ τιμίου Σταυροῦ· τὴν αὐτὴν ἡμέραν λοιπὸν εἰς πέντε ὥραις ἄρχησεν νὰ κάμῃ σεισμοὺς, καὶ κάνοντας ὁλημερὴς ἐθαυμάζαμεν, καὶ πάλιν ξημερόνοντας ἡ κυριακὴ δὲν ἔπαυαν . . . . . ἐπλήθυναν καὶ ἐδυνάμ[ωναν] καὶ ἐξέστ[ημεν] . . . . . βλέποντες τοῦτο τὸ . . . . . ἀπὸ τὸν φόβον τῶν [σεισμῶν ἐβγήκαμεν] ὅλος ὁ λαὸς τῶν πέντε καστελίων ὁμάδη μὲ τοὺς ἱερεῖς καὶ ἐπήγαμεν εἰς τῆς πλέα ἀλάργα ἐκκλησίαις, ὁποῦ ἤθελεν κάθεν καστέλιον ὀδιὰ νὰ κάμωμεν δεήσες καὶ ἱκεσίαις· δὲν κατέχοντας τὶ εἶχε νὰ μᾶς ἀπανέβῃ· πολλοὶ ἔλεγαν νὰ γίνωται οἱ σεισμοὶ ἀπὸ ταῖς μπονάτσαις· ἄλλοι πάλιν ἔλεγαν πῶς νὰ γίνωνται καὶ εἰς τὰ ἄλλα νησία. Καὶ ἄλλοι γέροντες εἶπαν πῶς μέλει νὰ μᾶς ἐπανέβῃ κἀνένα μέγαν κακὸν, καθὼς ἦτον καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἔτσι ἐστέκαμεν μὲ μέγαλον λογισμόν.

Εἰς δὲ τὰς εἰκοσιέξη τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, ὁποῦ εἴχαμεν τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἦρθεν μία βρῶμα δυνατὴν, καὶ ἦτον ἡμέρα πέμπτη . . . ἡ βρῶμα ταχυτέρου, δὲν κατέχοντας . . . . . καὶ π[άλιν εἰς] ὀλίγον διάστημα μᾶς α . . . . . οῦ Κουλούμπου φαίνεται ἕνα . . . . . τες τινάς.

Ἔτσι λοιπὸν ἐπήγαμεν εἰς τὴν μεράν ἐκείνην καὶ ἴδαμεν καὶ ἦτον ἔτσι ἡ ἀλήθεια καὶ ἐφαίνουντον μίαν ἀλωνάδα καὶ ἤσπριζεν ὡσὰν χιῶνι ὁποῦ ἐπαραξενίστημεν. Πολλοὶ ἐστοιχιμάτιζαν καὶ ἔλεγαν νὰ ἦναι εἰς τὴν μπονάτζιαν· ἀλλὰ ὅσοι εἶχαν γροικιστὰ πῶς καὶ ἄλλοτε ἦψε φωτία εἰς τοῦτον τὸ ταλαίπωρον νησὶ ἐποφάσισαν καὶ εἴπασιν, πῶς τὸ σημάδι ἐκεῖνον δὲν φανερόνει ἄλλο παρὰ πῶς ἔχει νὰ ἄψῃ φωτία, καὶ μὲ τὸν λόγον αὐτὸν μᾶς ἐπερίλαβεν ἅπαντας δειλία.

Καὶ ἔτσι ἐπήγαμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ μέγα Θεολόγου ὀδιὰ νὰ ἀκούσωμεν λειτουργίαν, καὶ ἐκεῖ ὁποῦ ἐλειτουργοῦσα ἔκαμε ἕναν σεισμὸν φοβερὸν, ὁποῦ ἐτρομάξαμεν ὅλοι μας λογιάζοντας πῶς ἔχει νὰ χαλάσῃ ἡ ἐκκλησία νὰ μᾶς πλακώσῃ ἐκεῖ ὅλους, ὅ[μως μὲ τὴν βο]ήθειαν τοῦ ἁγίου ἐγλυτώσαμεν καὶ . . . . . λειτουργίαν ἐπήγαμεν . . . . . εἰς τὸ καστέλι ἐκεῖ ὁποῦ εἶναι ὁ μῦλος, καὶ πάντες ἐβλέπαμεν εἰς τὴν γυαλινὴ ἐκείνην ὁποῦ ἐφάνηκεν· καὶ ἡ βρῶμα καθόλου δὲν ἐσκόλαζε, καὶ ἤρχουντο ἀπὸ ἐκείνην τὴν γυαλινήν· διατὶ καθὼς μᾶς εἶπαν πολλοὶ ὁποῦ

ἐξέμειναν ἔξου τὴν πέμπτην ξημερόνοντας πῶς ἐκεῖ ἴδαν καὶ ἐφάνη ὡσὰν καπνὸς, μὰ ἐτότες ἐμεῖς δὲν τὸ ἠξεύραμεν, μόνον ἐξ ὑστέρου μᾶς τὸ εἴπασι.

Ἔτσι λοιπὸν ἐμαζεύτημεν πολλοὶ καὶ ἐξανοίγαμεν εἰς ἐκεῖνο τὸ σημάδι· καὶ περάσοντας τὸ μεσημέρι, ὦ τῶν θαυμασίων σου Χριστὲ βασιλεῦ! Ἴδαμεν καὶ ἐσήκωσε ἀπὸ ἐκείνην τὴν γυαλινὴν καπνὸν μεγάλον ὡσὰν νέφος· καὶ ὁπόταν ἔβγαινε ἐφάνη καθολικὰ ὡσὰν πύργος τοῦ ἀνεμομύλου, καὶ πάλιν παρευθύς . . . . . περάσοντας μίαν ὥραν ἐσήκωσεν πάλιν [ὡσὰν ἄλλο νέφος] πλέον μεγαλήτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον . . . . . [ἄρχησα]ν ἐτότες νὰ συνοπάβγουν οἱ σεισμοὶ, καὶ ἔκαμεν ὀλίγους καὶ ἐλαφρούς. Καὶ ξημερόνοντας ἡ παρασκευὴ ἐβγήκαμεν ἀπὸ τὸ καστέλι μας τὸν Πύργον ὅλος ὁ λαὸς μὲ τοὺς ἱερεῖς καὶ ἐβαστοῦμαν τὰς ἁγίας εἰκόνας, κάνοντας ἀρχὴν παράκλησις, οδιὰ νὰ ὑπάμεν ἀπάνω εἰς τὴν Ἀπάνω Μερὰν εἰς τὴν Κερὰ Παναγιά. Καὶ ἐκεῖ ὁποῦ ἐκινούμαν ἴδαμεν καὶ ἐσήκωσε ἕνα νέφος μεγαλήτερον ἀπὸ τὸ καστέλι μας, καὶ τόσον ἐφοβήθημεν ὁποῦ ἐβουλήθημεν νὰ μὴν ὑπάμεν ἐπάνω στὴν Παναγιά· ἀμὴ οἱ ἱερεῖς μᾶς ἐπαρακίνησαν καὶ ἐπήγαμεν, καὶ ὥστε νὰ πάμεν καὶ νὰ ἔρθωμεν ἐσήκωσε πλέον παρὰ δέκα φοραῖς. Ὁμοίως καὶ τὸ σαββάτου ἐσήκονεν ἔτσι καὶ ἐφαίνουνταν πέτραις καὶ χώματα καὶ ἐπήγαιναν εἰς τὸ ὕψος ἕως τὸν οὐρανὸν, καὶ ὁπόταν ἐκατέβαιναν ἀκούοντα κτύ[ποι ὡσὰν πο]μπάρδες.

Ἀλλὰ παρακαλῶσας εὐλογημένοι χ[ριστιανοὶ] . . . . καὶ τὰ ἐπίλοιπα νὰ μοῦ ἀκούσετε . . . . . ὁποῦ ὁ πανάγαθος θεὸς μᾶς ἔδειξεν διὰ τὴν σκληραν μας καρδίαν. Καὶ ἀγκαλὰ καὶ νὰ κατέχω πῶς δὲν θέλω δυνηθῆ νὰ τὸ γράψω ὡς καθὼς τὸ ἴδαν τὰ μάτια μου, πλὴν τὸ ὅσο δυνηθῶ δὲν θέλω ἀμελήσει νὰ τὸ γράψω νὰ τὸ ἀκούσῃ ἡ ἐντιμότης σας. Πράγμα ἴδαμεν, χριστιανοί μου, φοβερὸν καὶ ἐξαίσιον, διατὶ ξημερόνοντας ἡ κυριακὴ ὁποῦ εἴχαμεν εἴκοσι ἐννέα τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἴδαμεν καὶ ἐσήκωσε ὡσὰν καπνὸν, μὰ πράγμα μέγα καὶ ἐξαίσιον, τολμῶ εἰπεῖν πῶς καθολικὰ ἠθέλησεν νὰ πάγῃ παράνω ἀπὸ τὸν οὐρανόν· καὶ ἀπάνω εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ αὐτοῦ καπνοῦ ἐφάνησαν φωτιαὶς, καὶ ἔβγαιναν ὡσὰν λάντζαις ἢ νὰ εἰπῶ ἀστραπαὶς καὶ ἔσοναν ἕως τὴν γῆν καὶ φοβόντας ἐκεῖνον τὸ . . . . . μυστήριον νὰ μὴν μᾶς κατακαύσῃ, [ἐπήγαμεν] μέσα εἰς ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ἐλειτουρ[γοῦσαν] . . . . . [πολ]λοὶ ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς ἐκοινώνησαν ἀπὸ τὸν φόβον των.

Ἀλλὰ αὐτὸ ὁποῦ ἐσήκωσε, χριστιανοί μου, δὲν ἔπαυσε πλέο, ὡς καθὼς ἔκανε τὴν ἄλλην ἡμέραν, ἀλλὰ τόσον καὶ ἐπλήθυνε· καὶ ἐδυνάμονε, καὶ ἐσήκονε πέτραις καὶ χώματα ὑψηλὰ, καθὼς ἄνωθεν εἴπαμεν, καὶ ἄλλα ἀνέβαιναν καὶ ἄλλα ἐκατέβαιναν, καὶ ἐγροικοῦνταν κτύποι περισσοὶ καὶ ἀκούστησαν ἀλάργα ἕως τῆς Πόλις τὰ καστέλια, καὶ ἐθαρροῦσαν πῶς εἶναι ἀρμάδαις καὶ πολεμοῦσι, καθὼς ὕστερα μᾶς ἀνήγγειλαν.

Καὶ ἀπὸ τὸν τόσον κτύπον καὶ ταραχὴν ἐσυγχύστη ἡ θάλασσα καὶ ἐπερικύκλωσε ὅλον τὸ νησὶ καὶ ὅσον ἐμεσημέργιαζε τόσον καὶ ἐπλήθεναν ὅλα τὰ κακὰ εἰς ἐμᾶς. Τὶ νὰ εἰπῶ καὶ τὶ νὰ ἀφήσω δὲν κατέχω· ποῖο νὰ ἀρχήσω πλέον γληγορώτερα· τὴν βρώμαν ὁποῦ εἴχαμεν ἢ τοὺς σεισμοὺς ὁποῦ ἤκανε, [ἢ τὴν φω]τιὰν ὁποῦ ἐθωροῦμαν, τὴν θάλα[σσαν ὁποῦ ἐφούσκονε], ἐκείναις ταῖς λάντζαις ταῖς φοβεραῖς ὁποῦ ἐκτυποῦσαν ἐμπροστὰ εἰς τὰ μάτια μας· εἰς τόσον ὁποῦ ἐπαντονάραμεν τὴν ταλαίπωρον ζωήν μας, καὶ ἐπαντέχαμε τὸν αἰφνήδιον θάνατον.

Τοῦτα ὅλα θεωρόντας, χριστιανοί μου, ἐβγῆκαν ὅλα τὰ καστέλια καὶ δὲν ἐκατέχαμεν ποῦ νὰ ὑπάμεν· καὶ θωροῦμεν τοὺς Καστρινοὺς καὶ ἐκατέβαιναν καὶ αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς μικροὶ καὶ μεγάλοι· καὶ θωρόντας αὐτοὺς ἐπήραμεν καὶ ἡμεῖς τὰς ἁγίας εἰκόνας, καὶ ἐκλούθησεν ὅλος ὁ λαὸς, πλούσιοι καὶ πένητες, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νέοι καὶ γέροντες, μικρὰ παιδιὰ βυζανιάρικα· καὶ ἔχαναν τὰ παιδιὰ ταῖς μάναις καὶ ἡ μανάδες τὰ παιδιὰ ἐκεῖ ὁποῦ ἐπερπατοῦσαν, καὶ ἐφωνάζαμεν ὅλοι μεγαλοφώνως τὸ κύριε ἐλέησον, καὶ ἐκλέγαμεν καὶ ἐθρηνοῦμαν, καὶ ἐζη[τούσαμεν με]τὰ δακρύων ὁ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἄλλου συγχώρεσιν. Καὶ ἔτσι ἐπήγαμεν καὶ ἐνταμώσαμεν τὴς Καστρινοὺς εἰς τὸν ἅγιον Ἀνδρέα, καὶ ἐπήγαμεν ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν ἁγίαν Μαρίνα, καὶ ἐπήγαμεν ἐκεῖ ὁποῦ ἦτον τόπος πολὺς οδιὰ νὰ πάρωμεν ὁ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἄλλου συγχώρεσιν.

Τὸ λοιπὸν σώνοντας εἰς τὴν ἁγίαν Μαρίνα ἄρχησαν οἱ ἱερεῖς καὶ ἔκαναν δέησες καὶ ἱκεσίαις πολλὴν ὥρα· καὶ ἐκεῖ ἐκούγαμεν τῆς σεισμοὺς τῆς φοβεροὺς καὶ βρονταὶς τρομεραὶς εἰς τόσον, ὁποῦ οὐδεμίαν ψυχὴν ἤλπιζεν πῶς ἔχει νὰ γλυτώσῃ τὴν ὥραν ἐκείνην. Καὶ ἔτσι ἀνάμεσα εἰς τὰ κακὰ ὅλα ὁποῦ εἴχαμεν ἔρριξε δύο ἀστροπελέκια, καὶ τὸ ἕνα ἔφθασε εἰς μίαν πέτραν, ἀλάργα ἀπὸ ἡμᾶς ὡς ἐμισὸ μίλι· καὶ ἦτον ἡ πέτρα ἐκείνη μεγάλη ὡσὰν σπήτι, καὶ ἔκαμέν τη ἕως ἑκατὸν κομμάτια, καὶ τὴν ἐσκόρπισε ἀλάργα τὰ κομμάτια ἀπὸ ἡμᾶς, τὰ ὁποῖα φαίνουνται ἕως [τὴν] σήμερον. Τοῦτα ἐμεῖς [θωρόντας ἐκάμαμεν] μέγαν θρῆνον καὶ ὀδυρμὸν, καὶ ἐποιήσαμεν τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν, καὶ ἐτυγχωρούμεσταν ἀλλήλοις. Τὶ καρδίαν λογιάζετε, χριστιανοί μου, καὶ εἶχαν ἐτότες οἱ ταλαίπωροι γονεῖς πρὸς τὰ παιδιὰ, θεωρόντας νὰ ἀποχωρίζωνται ὁ εἷς ὑπὲρ τὸν ἄλλον. Ἔτρεχαν ὡς ποταμοὶ τὰ δάκρυα, ἔτυπτον τὸ στῆθος, ἐβοοῦσαν ἐλεεινῶς, ἀλλὰ εἰς μάτην ἐκοπίαζον, ἐπειδὴ, καθὼς ἄνωθεν εἴπαμεν, ἐπῆγαν οἱ καστρινοὶ εἰς τὸν Ἀρχάγγελον μέσα εἰς τὸ Ἀκροτῆρι, καὶ ἐμεῖς οἱ ταλαίπωροι ἐνέβημεν ἐδὼ εἰς τὸν Πύργον, δὲν ὀλπίζοντας πῶς θέλομε σώσει ἀπὸ ταῖς τόσαις φοβεραῖς ἀστραπαῖς ὁποῦ ἔρριχτεν, καὶ ἀπὸ τὸν φόβον μας ἐπέφταμεν πίμυτα εἰς τὴν γῆν, λογιάζοντας πῶς ἐκεῖ ἔχει νὰ μᾶς κατακαύσῃ ὅλους. Ἀλλὰ μεγάλη ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ μεγαλοδυνάμου θεοῦ, οὐμὴ θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὥστε ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν.

Ἐρχόμενοι ἐδὼ εἰς τὸν Πύργον μὲ τὸ καλὸν μᾶς ἀνήγγειλαν πῶς ἡ θάλασσα ἐνέβη ἀπὸ τὴν τόσην ταραχὴν ὁποῦ εἶχεν ἐπάνω ὑψηλὰ ἕως δύο μίλια, καὶ ἐπερικύκλωσεν ὅλον τὸ νησὶ, καὶ ἐξερίζωσεν ἀπὸ τὴν Ἔξω Μερὰν πέτραις μεγάλαις ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν θάλασσαν, καὶ τῆς ἔρριξεν ἔξω εἰς τὴν γῆν, καὶ δὲν ἀφῆκεν βάρκα εἰς κάμμίαν ρίβα τοῦ νησίου εἴμητα μόνον ἀπὸ τὴν μέσαν Πάντα, ἤγουν ἀπὸ τὸν Πάλον ἕως τὸν Σκάρον, ὁποῦ ἐκεῖ δὲν ἀνέβη ἐτόσον ὑψηλὰ ἡ θάλασσα νὰ πάρῃ βάρκα. Εἰς δὲ τὴν ἄλλην μερεὰ δὲν ἀφῆκεν κάμμίαν, καθὼς ἄνωθεν εἴπαμεν. Ἐπῆρεν ἡ αὐτὴ θάλασσα χιλιάδων μουζουριῶν χωράφια· ἐπῆρεν συκίαις, ἀφάνισε ἐκκλησίαις ἀπὸ θεμελίων, καὶ ἐξέχωσεν εἰς τὸ Καμάρι καὶ εἰς τὴν Περίσα κτίσματα ἑλληνικὰ, ὁποῦ δὲν τὰ ἤξευρε τινὰς ἀπὸ μᾶς, οὔ[τε ἀπὸ τοὺς] γονέους μας.

Καὶ εὑρέθησαν μνήματα μὲ κόκκαλα ἀνθρώπινα γεμάτα· καὶ ἐμεῖς εἴχαμεν ἀπάνω συκιαὶς φυτεμέναις, καὶ ἐσπέρναμεν καὶ κριθάρι καὶ ἐζούσαμεν· καὶ ἐτώρα εἶναι ἔρημα παντάπασις, καὶ δὲν θωρεῖς ἄλλο ἐκεῖ παρὰ μόνον τοιχιὰ μὲ ἀσβέστι κτισμένα, καὶ μάρμαρα μεγάλα καὶ περισσά. Ἔτσι λοιπὸν ἐλέγαμεν πῶς θέλομεν τὸ πάθει καὶ ἐμεῖς νὰ χαθοῦμεν ὡσὰν καὶ ἐκείναις ταῖς χώραις, ὁποῦ ἀπὸ καιρὸν ἐβούλησαν καὶ τώρα ἐξεχώστησαν.

Τὸ λοιπὸν τὴν κυριακὴν τὸ βράδυ ἐπήγαμεν πάλιν εἰς ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ ἐπαρακαλοῦμαν τὸν φιλάνθρωπον θεὸν νὰ κάμῃ εἰς ἐμᾶς τίποτης ἔλεος, διατὶ οὐδεὶς δὲν ἤλπιζεν πῶς θέλει ἰδεῖν πλέον τὸν ἥλιον, διατὶ δὲν ἐφάνηκε καθόλου τὴν κυριακὴν, καὶ δὲν ἐκατέχαμεν πότες βραδιάζει. [Ἀλλὰ μεγά]λη ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ μεγαλοδυνάμου θεοῦ! μεγάλη καὶ ἄπειρος ἡ ἀγαθότης σου, κύριε, ὦ τῶν μεγίστων σου δωρεῶν μακρόθυμε Χριστὲ βασιλεῦ! Τί ἀνταμοιβὴ νὰ σοῦ ἀποδώσωμεν, κύριε διὰ ἐκεῖνον τὸ τόσον καλὸν ὁποῦ μᾶς ἔδειξες τὴν ὥραν ἐκείνην; καὶ ποία γλῶσσα νὰ εἴπῃ ἢ νοῦς νὰ λογιάσῃ τὴν ἄπειρόν σου καλωσύνην, φιλανθρωπότατε Κύριε; Ἀκούσατε ἁμαρτωλοὶ νὰ τὸν φοβηθῆτε· ἀκούσατε δίκαιοι νὰ τὸν δοξάσετε, νὰ τὸν ὑμνήσετε τὸν ἐλεήμονα θεὸν, ὁποῦ ἂν καὶ εἴμεστε ἁμαρτωλοὶ, πάντοτε μᾶς ἀπακούει καὶ μᾶς ἐλεημονᾷ, ὡς πατὴρ φιλόστοργος ὁποῦ εἶναι. Αὐτὸς καὶ τὴν σήμερον μᾶς ἐπάκουσε, ἐπειδὴ ἀπ' ἐκεῖ ὁποῦ εἴχαμεν ὁλομερὴς βρῶμον καὶ δυσωδίαν, τότες μᾶς εὐσπλαγχνίσθη, καὶ μᾶς ἔστειλεν εἰς δύο ὥραις τῆς νυκτὸς μία εὐωδία ὡραιοτάτη, μεγάλη καὶ θαυμαστὴ, καὶ ἐγέμισεν ὅλα τὰ καστέ[λια] . . . . Ἄχτα τὶ εὐωδία λογιάζετε καὶ νὰ ἦτον, εὐλογημένοι ἀκροαταὶ, δὲν κατέχω νὰ σᾶς τὴν εἰπῶ· καὶ ἂν εἰπῶ πῶς ἦτον σὰν κάμμιᾶς λογῆς μυρωδία, ἐπίγειος, θέλω ψευστῆ, διατὶ αὐτήνη ἀπὸ μερτζουβὶ ἢ καὶ μόσχον δὲν ἦτον τίποτης. Καὶ εἰς κοντολογία τοῦτο μόνον θέλω εἰπῆ ταῖς ἀφεντιάς σας, πῶς ἦτον μία μυρωδιὰ ἀπεσταλμένη ἀπὸ τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ὀλίγην ἄνεσιν πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλούς. Ἐπειδὴ μὲ ἐκείνην τὴν εὐωδίαν ἐγνωρίσαμεν πῶς ὁ πολυεύσπλαγχνος θεὸς μᾶς ἐλευθέρωσεν ἀπὸ τὴν κόλασιν. Ὅλοι ἐκλαίγαμεν ἀπὸ τὴν χαράν μας καὶ εὐχαριστοῦμαν τὸν μεγαλοδύναμον θεὸν, ὅπου ἔδειξεν εἰς ἐμᾶς τοιαῦτα σημεῖα φοβερὰ, ἔνδοξα καὶ ἐξαίσια.

Τότες λοιπὸν ἔπαυσαν τὰ νέφη, ὁποῦ ἀπὸ τὴν [γυαλιν]ὴν ἔβγαιναν, ὁμοίως καὶ ἡ βρονταὶς καὶ ἀστραπαὶς, καὶ ἐγένετο γαλήνη καὶ εὐωδία, καὶ ἐνεπαύθην ὀλίγον ἡ καρδία μας. Ἀλλὰ περάσοντας μίαν ὥραν ἐχάθην ἡ μυρωδιὰ, καὶ ἦρθεν πάλε βρῶμος ὡσὰν πρῶτα, καὶ ἐβρώμη ὡς τιάφι καὶ ὡς μπόλμπερη, ἢ νὰ εἰπῶ σὰν τζεντήνα τοῦ καραβίου. Καὶ ἀγκαλὰ καὶ νὰ ἦρθεν ὁ βρῶμος ἀμὴ τὰ ἄλλα κακὰ ἔπαυσαν ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ ἐφαίνουντο ξαστεριά. Καὶ τὰ μεσάνυκτα πάλε ἐσήκωσε ὡσὰν καὶ τὴν ἡμέραν μὲ φωτιαὶς καὶ μὲ βρονταὶς, καθὼς ἄνωθεν ἐγράψαμεν.

Τὸ δὲ ταχὺ τὴν δευτέρα ἐπήραμεν πάλι τὰς ἁγίας εἰκόνας καὶ ἐπήγαμεν μέσα εἰς τὴν Περίσσα εἰς τὴν κιαρὰ τὴν Κατεφιανὴ, καὶ ἴδαμεν ἐκεῖ τὰ ὅσα ἄνωθεν ἐγράψαμεν πῶς ἐξέχωσεν καὶ ἐξέστημεν. Καὶ ἐρχόμενοι ἐδὼ εἰς τὸ καστέλι μας, εὑρήκαμεν πάλε ἄλλα θαύματα. Πρὶν παρὰ νὰ ἔμπωμεν μέσα εἰς τὸ καστέλι μᾶς ἀνήγγειλαν πῶς ὅλα τὰ γρόσια ἐμαύρισαν, [καὶ] παρευθὺς ὅσοι εἶχαν ἀπάνω τως ἄσπρα τὰ ἴδαν καὶ ἦτον ἔτζι ἡ ἀλήθεια. Καὶ ἐπήγαμεν μέσα εἰς τὰ σπήτια καὶ ηὕραμεν ὅλα τὰ ἀσήμια καὶ χρυσάφια ἀλλῆς λογῆς. Πρᾶγμα ἐξαίσιον! μέσα εἰς ταῖς κασσέλαις κλειδωμέναις νὰ ἔμπῃ τὸ κακὸ ἐκεῖνο, νὰ φαίνωνται τὰ ἀσήμια ὡσὰν χαλκώματα, καὶ τὸ χρυσάφιον ἔγινε μαῦρον ὡσὰν σίδερον σκουργιασμένον, ὁμοίως καὶ τὰ εἰκονίσματα ἔγιναν ὡσὰν καμμέναν. Τὸ χάλκωμα καὶ ὁ μπροῦντσος ἔγιναν ὡσὰν μολύβιν, καὶ ὅπου ἦτον τοιχιὸν καινούριον ἔγινεν πράσινον ὡσὰν τάφιν. Πρᾶγμα φοβερὸν καὶ εἰς μερικοὺς ἀπίστευτον.

Λοιπὸν τὴν αὐτὴν δευτέραν ἔκαμνεν ἐκεῖνον τὸ κακὸν πάντα, περὸ ὀλίγαις φοραῖς, καὶ μὲ ὀλίγην φόρτσια. Ἀλλὰ παρακαλῶσας, εὐλογημένοι χριστιανοὶ, νὰ ἀκού[σετε καὶ] τὶ ἄλλο μᾶς ἀπανέβην τὴν αὐτὴν δευτέραν. Καὶ ὄχι μόνον, χριστιανοί μου, νὰ τὸ ἀκούσετε, ἀλλὰ νὰ συμπονέσετε, καὶ νὰ κλαύσετε ὁμάδη μετ' ἐμέ. Ναὶ, εὐλογημένοι μου χριστιανοὶ, εἰς θρῆνον χριστιανοί μου, εἰς θρῆνον· διατὶ ἐγὼ ἐπ' ἀληθείας θυμόντας τα τρέμει ἡ χείρ μου, ἡ γλῶσσά μου γίνεται ἄλαλος, καὶ τὸ αἷμα ψυχρόν· οἱ ὀφθαλμοί μου σταλάττουσι δάκρυα, καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸ γράψω. Ἔκστηθι οὐρανὲ, ἡ γῆ τρόμαξον ὡσὰν καὶ ἐτότες· ἐπειδὴ ὅλα τὰ αἰσθητὰ καὶ ἀναίσθησα ἐδάκρυσαν εἰς ἐκείνην τὴν δικαίαν κρίσιν τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ. Ὅλοι μας ἐτυφλάθημεν μικροί τε καὶ μεγάλοι, ἱερεῖς καὶ λαϊκοὶ, γυναῖκες καὶ παιδία. Τὶς νὰ διηγηθῇ τὸν κλαυθμὸν ἐκεῖνον ὁποῦ ἔγινεν τὴν ἡμέραν ἐκείνην! Ὅλοι ἐκλέγαμεν θέλοντας καὶ μὴ θέλοντας, διατὶ ἔτρεχαν τὰ ὀμμάτιά μας δάκρυα πολλά. Εἰς τόσον ὁποῦ ἐπαντονάραμεν ὅλοι μας τὴν ζωὴν καὶ ἐπαρακαλοῦμαν τὸν θεὸν, λογιάζοντας πῶς δὲν θέλομεν ἰδεῖν πλέον τὸν ἥλιον οὐδὲν τὸν κόσμον. Δὲν ἐχρειαζούμεστεν πλοῦτον οὐδὲν ἐψηφοῦμαν χωράφια καὶ ἀμπέλια· τὴν ψυχήν μας μόνον ἐκλέγαμεν· τὰ παιδιά μας ἐλυπούμεστε δὲν βλέποντας νὰ τὰ ἰδοῦμεν· τὴς ἀπεθαμένους ἐμακαρίζαμεν, λέγοντας πρὸς αὐτούς· ὦ μακάριοι ἐσεῖς καὶ καλότυχοι ὁποῦ δὲν ἐτύχετε εἰς τὰς ἡμέρας τούταις! ὦ καὶ νὰ ἦτον μπορετὸν νὰ ἀνοίξετε τοὺς τάφους νὰ μᾶς δεκτῆτε καὶ ἐμᾶς! εἶντα τὸν θέλομεν τὸν πλοῦτον, δὲν βλέποντας νὰ τὸν θωροῦμεν! ἄνμποτες, Χριστέ μου, νὰ ἔκαμες ἔλεος νὰ ἐξανοίγαμεν μονάχα τὴν ἁγίαν σου εἰκόνα, μὰ ἁμαρτωλῶν θεὸς οὐκ εἰσακούει.

Ἔτσι ἐπεράσαμεν οἱ ταλαίπωροι τυφλοὶ καὶ ὀδυρόμενοι ἕως τὴν τρίτην καὶ [ἠκολού]θει ἕως τὴν τετράδην· καὶ ὅποιος ἤθελεν ἔβγει ἀπὸ τὸ σπήτιν του δὲν ἔβλεπε πλέον νὰ εὕρῃ, καὶ ἔπερνε ἄλλον ὁποῦ τοῦ ἤτονε συνεπερασμένον τὸ κακὸν, καὶ τὸν ἔπερνε καὶ τὸν ἐπήγαινεν εἰς τὸ σπήτιν του. Καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέρα ἀκόμη ὅσοι ἐσήμωσαν σιμὰ εἰς τὸν γιαλὸν εἰς τὴν μερὰν τοῦ Κάςρου ἕως τὴν Ἀπάνω Μερὰν, ὅπου ἐπῆγαν πολλοὶ ὀδιὰ νὰ ἰδοῦν ταῖς ξέραις ὁποῦ ἐβγῆκαν ὄξω στὴν στερεὰν λογιάζοντας πῶς νὰ ἦναι τίποτις ἄλλο, καὶ ἄλλοι ἐπῆγαν ὀδιὰ νὰ εὕρουν ψάρια ὁποῦ ἐβγῆκαν ὄξου εἰς τὴν παραβραχιὰν, ἄλλα ζωντανὰ, καὶ ἄλλα ψοφισμένα, καὶ ὅσοι ἐσίμωσαν κοντολογῆς χαμηλὰ εἰς τὴν ἄμμον, ὅλοι ἀπόθαναν· καὶ ὅσοι ἦταν παράνω, ὁποῦ καὶ αὐτοὶ ἐπήγαιναν, ἐραθύμησαν· καὶ ἐψόφησαν τὴν ἡμέραν αὐτὴ πολλὰ πρόβατα καὶ βόδια, καὶ πάσα ἄλλης λογῆς ζῶον, ὁποῦ νὰ εὑρίσκετον τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀκόμη καὶ [τὰ] ὀρνίθια καὶ πέρδικες, καὶ ἄλλα πολλὰ πουλιὰ ἄγρια καὶ ἥμερα ἐψόφησαν. Καὶ ἀκόμη εἶπαν πῶς ἐπίασαν καὶ κουνάδια καὶ ἦτον τυφλωμένα ἀπὸ τὴν βρῶμαν, καὶ εἰς ὀλίγην ὥραν πῶς ἐπέρνα ἡ τυφλάγρα, καὶ ἐφῆναν καὶ ἔφευγαν.

Καὶ ἔτζι τὴν ἐρχομένην τετράδη, ὁποῦ ἦτον δεύτερη τοῦ Ὀκτωβρίου ἐφάνησαν δύο ξύλα ἰδικά μας, καὶ ἤρχουντα ἀπὸ τὴν Ἀμοργὸν, καὶ τὴν πέμπτη ταχὺ ἦρθεν τὸ ἕνα εἰς τὴν Ἀπάνω Μερὰν, καὶ εἶπασί μας πῶς τὴν νύκτα ἔπεσαν σημὰ εἰς τὸ κακὸν ἐκεῖνο, καὶ τὸ ἄλλο ξύλο, καὶ ἐραθύμησαν ὅλοι τος, καὶ παρ' ὀλίγον ἐχάνουντα. μὰ ἡ χάρις τῆς Παναγίας ἐθέλησεν καὶ ἐβοήθησεν τοῦ ἑνὸς ξύλου, καὶ ἐσηκώθην ἕνας, καὶ ἐτζιμάρησεν καὶ ἔτσι ἐλαργάρησαν ἀπὸ τὸ κακὸν, καὶ ἔβαλε καὶ κρασὶ τῶν ἀλλονῶν εἰς τὰ ρουθούνια καὶ ἐσυνήφεραν. [Αὐτοὶ] δὲν ἐκατέχασι τὶ νὰ ἔγινεν ἡ κουσέρβα τος, καὶ ἔλεγαν πῶς νὰ ἐξορίστησαν εἰς κανέναν νησί. Ἀλλὰ ἀκούσατε, χριστιανοί μου, τὶ ἔπαθαν οἱ ταλαίπωροι. Περάσοντες ὡς τρεῖς τέσσαρης ἡμέραις τὸ ἴδαν ἀπὸ τὴν Νιὸν μὲ τὰ ἄρμενά του καὶ ἐλέγαν πῶς εἶναι

καλὰ οἱ ἄνθρωποι μέσα, ἀμὴ ἀπὸ τὴν μπονάτζια δὲν μπορεῖ νὰ σημώσῃ εἰς κάμμίαν γῆν· μὰ ἔτσι πάλιν ὡσὰν τὸ ξαναΐδαν καὶ μία καὶ δύο μὲ τὰ ἄρμενα, καὶ νὰ μὴν κάμνῃ δρόμον ἐλόγιασαν πῶς νὰ μὴν ἔχῃ ἀνθρώπους μέσα, καθὼς ἦτον καὶ ἡ ἀλήθεια, ἐπειδὴ ἦτον ὅλοι νεκροί. Λοιπὸν ἐπῆραν οἱ Νιόταις μίαν μικρὴν βάρκα καὶ ἐπῆγαν ὀδιὰ νὰ ρεκουπεράρουν τὸ ξύλο, τὸ ὁποῖον ἐκάθουντον ἀπάνω εἰς τὸν ἀκίσσηρα, ὡσὰν νὰ ἦτον στὴν στερεά. Καὶ ἔτζι σημόνοντας δὲν ἐποκοτοῦσαν νὰ ἔμπουν μέσα, πλὴν ἐποφάσισαν καὶ ἐσήμωσαν· καὶ πηγαίνοντας νὰ ἔμπουν μέσα, τί λογιάζετε, χριστιανοί μου, καὶ ἴδανε; ὦ τῶν θαυμασίων σου δέσποτα! ἐννέα νομάτη . . . . . καὶ ἦτον ὅλοι ἀποθαμμένοι μὲ φοβερὸν θάνατον. Εὑρέθησαν οἱ ταλαίπωροι καϋμένοι, προισμένοι· τὰ κεφάλια τους ἦτον χοντρὰ ὡσὰν σταμνία, αἱ γλῶσσαις τους ἦτον ὄζω πετασμέναις μίαν σπιθαμὴ, καὶ καθένας ἀπὸ ἐκείνους ἐβάσταν τὸ ἀργάνι τοῦ ξύλου ποῦ ἔκανε, ἤγουν ἄλλος τὸ τιμόνι, καὶ ἄλλος τὸ ζάρτι, καὶ ἔτσι τοὺς ἐπῆραν τοὺς ἐλεεινοὺς, καὶ ἐπῆγαν της ἔξων εἰς τὴν Νιὸν, καὶ τῆς ἔθαψαν, καὶ τὸ γομάρι τους, τὸ ἐπούλησαν ἐκεῖ, καὶ ὕστερα ἔφεραν τὸ μαντάτο εἰς τὰ σπήτιά τους.

Τὸ λοιπὸν, εὐλογημένοι μου ἀκροαταὶ, ἐκαταλάβετε τὶ κακὰ ἴδαμεν ἐμεῖς οἱ ἁμαρτωλοί· διατὶ τὸ τόσον κακὸν ὁποῦ ἔγινεν ἐδὼ ἐλόγιασαν εἰς τὰ ἄλλα νησία πῶς μονηταροῦ νὰ ἐχάθημεν· καὶ μάλιστα θεωροῦντας τὸν τόσον κίσσηρα ὁποῦ ἤβγεν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἐπῆγεν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἐλόγιασαν πῶς τὸ νησί μας νὰ ἐβούλησε, καὶ ἔπλευσε ὁ κίσσηρας. ὁποῦ κατέχουν πῶς εὑρίσκετο ἀπάνω στὸ νησί μας.

Καὶ ἔτσι καὶ εἰς τὴν Κρήτην ἀκούγοντας τὸ τόσον κακὸν, καὶ θεωρόντας καὶ ἐκεῖ τὴν θάλασσα ὁποῦ ἐπλήθυνε καὶ μάλιστα εἰς τὴν Τία. καθὼς μᾶς εἶπαν, ἔρριξε ἕναν καράβι ἔξω μὲ τὰ σίδερά του. Τὸ λοιπὸν περάσοντας ἀπὸ τὴν τρομερὴν κυριακὴν τρεῖς ἡμέραις ἦρθεν μία βάρκα ἀπὸ ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Κρήτην, καὶ ἔμαθε κάθε ὑπόθεσι διδοντάς τας διὰ γράφου ὀδιὰ νὰ τὰ ἴδῃ αὐτὸς ὁ γενεράλες, τὰ ὅσα καὶ ὅ,τι ἔγιναν, καὶ ἔτσι ντελόγκο ἐστρέψασι ὀδιὰ νὰ ὑπὰν τὸ μαντάτο, καθὼς ἡ ὑψηλότη του ὥρισε.

Ἡ δὲ φλέγα αὐτὴ δὲν ἐσκόλαζε, μὰ πάντα ἔβγαζε ὡς δέκα δώδεκα φοραῖς τὸ μερόνυκτο· καὶ ἔφερνε καὶ κάθεν ποῦ ἤθελε φυσᾷ ἀγεράκι ἀπ' ἐκείνην τὴν πάντα, ἤγουν βορὰς ἢ γρεγαλάκι, ἤφερνε τὴν βρῶμα ὡσὰν πρῶτα. Καὶ εἰς τῆς τέσσερης τοῦ Ὀκτωβρίου, ἡμέρα παρασκευὴ ἐπῆραν πάλε οἱ ἱερεῖς μας τὰς ἁγίας εἰκόνας, καὶ ἐκλούθησεν ὅλος ὁ λαὸς καὶ ἐπῆγαν μέσα στὸ ἀκροτῆρι εἰς τὸν Ἀρχάγγελον, καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον εἰς τὸ Μαῦρο Ῥαχίδι, καὶ ἐκεῖ εἶδαν τῆς κισσήρους, ὁποῦ εἶχεν ἡ θάλασσα εἰς τὴν ῥίβα φερμένους, ἐβγαρμένους ἀπ' ἐκείνην τὴν φλέγα, καὶ ἐπιάναν της, καθὼς μοῦ εἶπαν, καὶ τῆς ἔσκιζαν, καὶ ἐβρωμοῦσαν μέσα ὡς τεφρι καὶ ὡς μπόλμπερη, καὶ ἐθαυμάζουντο ἅπαντες εἰς τὴν ἀσπράδα ὁποῦ αὐτοὶ εἴχασι. Εἴπασίν μου πῶς ἦτον κίσσηρας μεγάλος ὡσὰν ἐμισὴ βαρέλα, καὶ πῶς τόσον ἦταν στιβασμένος μέσα εἰς τὸν γιαλὸ, ὁποῦ ἔρρικταν ἀπάνω πέτραις καὶ δὲν ἐβουλοῦσα· καὶ εἰς κοντολογία, κατὰ ποῦ μοῦ ᾽παν, καὶ ἤθελε δοκιμάσει τινὰς νὰ πέσῃ ἀπάνω, λογιάζω πῶς δὲν εἶχεν βουλήσει, ἀλλὰ νὰ περιπατῇ ἀπάνω ὡσὰν στὴν στερεά.

Περίσσα πράγματα ἴδαμεν ἐμεῖς οἱ ἄθλιοι, εὐλογημένοι μου ἀκροαταὶ, ὁποῦ ἐγὼ ὁποῦ τὰ ἴδα δὲν κατέχω νὰ τὰ εἰπῶ, καὶ πῶς μᾶλλον ἡ ἀφεντιά σας νὰ τὰ πιστεύσετε· πλὴν παρακαλῶ σας νὰ μοῦ δώσετε ἀκόμη ὀλίγην ἀκρόασι διὰ νὰ εἴπω καὶ τὰ ἐπίλοιπα.

Καὶ λέγω τῆς ἀφεντιάς σας πῶς ἤκανε τόσαις μπονάτζαις ὁποῦ δὲν τὸ θυμοῦντο οὐδέτινας, δὲν κατέχοντας ἐμεῖς τὴν αἰτίαν ἀπὸ τὶ ἦτον. Εἰς τόσον ὁποῦ μᾶς ἐπανέβη καὶ ἐτοῦτο ἕνα κακὸ μεγαλώτατον· ἐπειδὴ ἐδὼ δὲν ἔχομεν μήτε ἀλογομύλους, μήτε νὰ ἀλέθωμεν χωρὶς ἄνεμον. Τὸ λοιπὸν κάνοντας τόσαις μπονάτζαις, καὶ μὴν ἠμπορόντας οἱ μύλοι μας νὰ ἀλέσουν ἐπέσαμεν εἰς μεγάλη πεῖνα, καὶ ἐπερνοῦμαν μὲ μαγέρεμα μόνον καὶ μὲ ὅ,τι ἄλλο ἠθέλαμεν ἐμπορεῖ, ὅσον ὁποῦ ὁ θεὸς ἠθέλησεν καὶ ἤκαμεν ἄνεμον, καὶ ἐλέσαμεν καὶ ἐχορτάσαμεν καὶ τὸ ψωμί. Καὶ ἐπαρακαλοῦμεν τὸν μεγαλοδύναμον θεὸν νὰ κάνῃ ὅλο γαρμπίνους, ἐπειδὴ τίνα ἤθελεν κάμει, ὡς ἄνωθεν εἴπαμεν, ἢ τραμουντάνα ἢ γρεγαλάκι ἔφερνε βρῶμα περισσὴ, καὶ ἐχαλοῦντα καὶ τὰ γρόσια, καὶ ἐγίνουντον, ὡς ἄνωθεν εἴπαμεν, καὶ μόνον τὸν κόπον τος ἔχαναν ἐκεῖνοι ὁποῦ τὰ ἔσπριζα καὶ τὰ ἐπάστρευαν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, καὶ τὴν βρῶμα ἐγίνουντα ὡσὰν καὶ πρῶτα.

Καὶ ἐπέρνα ὁ Ὀκτώβριος καὶ πάντα ἤβγαζε ἡ φλέγα ὀλίγον καὶ ἐλαφρόν· καὶ ἐσυνέπαυσαν οἱ σεισμοὶ, καθὼς προείπαμεν. Εἰς δὲ τὰς εἰκο-

σιέξη τοῦ Ὀκτωβρίου ἔρχησαν πάλι οἱ σεισμοὶ, καὶ ὅσον ἐπέρνα ὁ καιρὸς, τόσον ἐκρεσέρασι. Καὶ ἀκούσετε πάλιν, χριστιανοί μου, τὶ μᾶς ἐπανέβη τῶν ἁμαρτωλῶν, ἐπειδὴ καθὼς εἴπαμεν, καὶ ἐπέρασε τόσος καιρὸς καὶ νὰ μὴν σηκώση πολλὰ ὑψηλὰ, καθένας ἔλεγεν πῶς ὅσον πάγει ὁ καιρὸς, τόσον ὀλιγοστεύει καὶ ἐπήγαιναν ἐκείνην τὴν ἡμέραν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἐζευγάριζαν τὰ χωράφιά τος χωρὶς καμμίαν ἔγνοιαν. Καὶ εἰς τὰς τέσσερης τοῦ Νοεμβρίου ἡμέρα δευτέρα, ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου οἴμοι! οἴμοι χριστιανοί μου, καὶ πῶς νὰ τὸ εἰπῶ; ἀλλοίμονον, χριστιανοί μου, καὶ πῶς νὰ τὸ ἀκούσετε; βαβαὶ εἰς ἐμᾶς τοὺς ἁμαρτωλούς! ὦ θεὲ, ἀληθινά σου τὰ ἔργα, καὶ δικαία ἡ κρίσις σου, καὶ εὐθεῖαι αἱ ὁδοί σου, καὶ ἀνεξιχνίαστα τὰ κρίματά σου· ἀλοίμονον, χριστιανοί μου καὶ τὶ ἡμέρα ἐξημέρωσε διὰ τ' ἐμᾶς! ἡμέρα ὀργῆς, ἡμέρα θλίψεως καὶ στενοχωρίας καὶ ἀνάγκης, ἡμέρα σκότους καὶ γνόφου. Ἀδυνατεῖ πᾶν στόμα ἀνθρώπου νὰ εἰπῇ καὶ νὰ φανερώση τὸν κλαυθμὸν καὶ ὀδυρμὸν ὁποῦ εἰς μᾶς ἔγινεν.

Τότες λοιπὸν ἐσήκωσε ἕνα νέφος μεγάλον καὶ ὑψηλὸν ὡσὰν καὶ τῆς κυριακῆς καὶ πάραυτα ἔπεσεν κάτω. Ἔκραζον μεγαλοφώνως ὅλοι οἱ χριστιανοὶ τὸ, κύριε ἐλέησον. Πάραυτα ἐπλήθυνεν ἡ θάλασσα καὶ ὅλοι μας ἐτρομάξαμεν. Ἔπεσεν ὁ καπνὸς ὡσὰν ἀνέφαλον εἰς τὴν ἀπάνω Μερὰν καὶ ἕως τὸν Κλοῦμπο, καὶ ἀπόθαναν εἰς τὴν μερὰν ἐκείνην ἕως εἴκοσι ἄνθρωποι, οἱ δὲ ἐκεῖνοι ὁποῦ ἐραθύμησαν οὐκ ἔξεστι δυνατὸν διηγήσασθαι. Ἔπεσαν πίμυτα εἰς τὴν γῆν· ἔχωναν τὰ ῥουθούνια τος μέσα εἰς τὰ χώματα. Ἀφνίδια τῶν ἐπανέβη τὸ τόσον κακὸ, ἐκεῖ ὁποῦ ἐκάναν τὰ χωράφιά τους καὶ ἐσπέρναν κριθάρι ὀδιὰ νὰ ζήσουσι τὸν ἐρχόμενον χρόνον· ἄφνω ἀπόθαναν οἱ ταλαίπωροι, καὶ ὄχι μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ βόδια ὁποῦ εἶχαν ζεμέναν, καὶ ἔκαναν ζευγάρι, καὶ αὐτὰ ἐξέψυξαν, καὶ ὅσα ἄλλα ζῶα λιανὰ καὶ χοντρὰ ἐκεῖ εὑρέθησαν· ὅλα ἐκεῖ ἐχάθησαν, ὁμοίως καὶ τὰ ἄγρια πουλιὰ, καθὼς πρώην πάμπολλα καὶ περισσὰ ἐψόφησαν, καὶ ἐπερίλαβεν ἅπαντας φόβος καὶ τρόμος εἰς τόσον μέγα κακὸν, ὁποῦ ἐγέννκε εἰς μίαν ὥρα μὰ φόρση καὶ ὀλιγώτερη.

Τοῦτα ὁποῦ ἔγιναν ἐκεῖ ἀπάνω, τὰ ἐμάθαμεν ἐμεῖς ὕστερα, καὶ πολλὰ ἐπικραινούμεσταν, μὴν τύχη καὶ κάμμίαν φορὰν εἰς ἐμᾶς. Ἐφῆκαν τους τούτους λοιπὸν ἕως τὸ βράδυ, καὶ τότες ἐπῆγαν οἱ ἱερεῖς καὶ τῆς ἔθαψαν, καὶ πολλοὶ ἀπὸ τὸν φόβον ὁποῦ ἴδαν ἐτρελάθησαν καὶ διαβάζοντάς της οἱ ἱερεῖς, ἔγιναν ὡσὰν πρῶτα καὶ ἐδόξασαν τὸν μεγαλοδύναμον θεὸν τὸμποιοῦντα τοιοῦτα παράδοξα.

Καὶ ἔτζι ἐπέρασε ἡ αὐτὴ ἡμέρα, καὶ πλέον δὲν ἔβγαλε, καὶ τὴν τρίτην ἴδαμεν καὶ ἐφάνη ὀλίγον καὶ ἔτσι ἔκανε καὶ ἐπέρασεν ὁ αὐτὸς μῆνας, καὶ ἐμπαίνοντας ὁ Δεκέμβριος ἄρχησαν πάλε καὶ ἐδυνάτοναν οἱ σεισμοί· καὶ τὸ ἀποσπέρα τοῦ ἁγίου Νικολάου εἶπαν πῶς νὰ ἐσήκωσεν πάλι, ἐπειδὴ εἶδον τὴν θάλασσα ὁποῦ ἐπλήθυνε, καὶ τὸ ταχὺ ἐθαυματούργησε ἡ χάρις τοῦ ἁγίου, ὡσὰν καὶ πρῶτα ὁποῦ ἐθαυματοῦργα, καὶ ἴδαμεν τὴν θαλασσα καὶ ἐμέρωσε καὶ ἔγινεν ὡσὰν πρῶτα· ἐπειδὴ ἀποστὰν ἦψεν αὐτὴ ἡ φλέγα ἐφαίνουντον ἡ θάλασσα τριγύρου εἰς τὸ νησὶ πότε κόκκινη, πότε πράσινη καὶ μελανὴ, καὶ μάλιστα ἐκεῖ σιμὰ εἰς τὸ κακὸ ἐφαίνουνταν ἡ θάλασσα ἑκατὸν λογιῶν.

Τὸ λοιπὸν ἀπὸ τοῦ ἁγίου Νικολάου τὴν ἡμέραν ἐμέρωσεν καὶ ἡ θάλασσα, καὶ ἔπαυσαν καὶ οἱ σεισμοὶ, καὶ ἐνεπαύθη ἡ καρδία μας ὀλίγον ἀπὸ τὰ τρομερὰ πράγματα ὁποῦ ἴδαμεν καὶ ἐλέγαμεν πῶς νὰ ἐσκόλασε ἡ φλέγα καὶ δὲν θέλει ἐβγάλει πλέον, ἀμὴ πάλε εἰς τῆς εἴκοσι τοῦ αὐτοῦ Δεκεμβρίου ἐξανάρχισεν καὶ ἐσήκωσε ὀλίγον καὶ ἐλαφρὸ, καὶ ἔτσι ἔκανε κάμποσον καιρὸν, καὶ πάλιν ἐσκόλασε, καὶ ἐγροικοῦντα καὶ σεισμοὶ πότε καὶ ποῦ καὶ ὀλίγον καὶ ἐλαφροί· καὶ ἄλλοι τῆς ἐγροικοῦσαν, καὶ ἄλλοι δὲν τῆς ἐννοιόθασι.

Καὶ ἔτσι ἐπέρνα ὁ καιρὸς, καὶ ἦρθεν καὶ ὁ ἄλλος χρόνος, ἀμὴ τὸ κακὸ δὲν ἐφορτζάρησε ἀλλὰ ἔπαυσεν· μόνον ὅτι ποῦ τὸ θωροῦμαν ὀλίγο καὶ ἤφριζε. Λοιπὸν τὸν αὐτὸν χρόνον ὁποῦ ἐγύρισεν ἔγινεν ὀλιγοστὸν κριθάρι, καὶ εἶπαν πῶς δὲν ἔγινε ἀπὸ τὴν βρῶμα ὁποῦ ἔπεφτε εἰς τὸ νησὶ ἐτοῦτο καὶ εὐχαριστήσαμεν τὸν μεγαλοδύναμον θεὸν εἰς τὰ πάντα.

Τοῦτα ὅλα τὰ ἔγραψα, εὐλογημένοι χριστιανοί μου, διὰ νὰ φαίνουνται εἰς πᾶσαν καιρὸν εἰς πολλῶν ἀνθρώπων ὠφέλειαν. Καὶ παρακαλῶ πάντας ὑμᾶς μικροὺς καὶ μεγάλους νὰ ἔχετε πάντα εἰς ἐνθύμησι ὅλα τοῦτα ὁποῦ ἔγιναν διὰ τὰς ἁμαρτίας πάντων τῶν κατοικούντων ἐν τῇ νήσῳ Σαντορήνῃ, καὶ μηδὲν σᾶς πλανέση ὁ διάβολος, χριστιανοί μου, νὰ λέγετε, ὡσὰν καὶ τώρα τὸ εἶπαν μερικοὶ, πῶς δὲν ἔγινεν ἐξ ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ πῶς εἶναι φλόγα καὶ ηὗρεν ἐκεῖ ἀχάμνη καὶ

ἐξεθύμανε. Μηδὲν πλανηθῆτε, χριστιανοί μου, νὰ πέσετε εἰς τοιαύτην ἀπόγνωσι, ἀλλὰ παρακαλῶ νὰ ἐνθυμᾶσθε πάντα πῶς τοῦτα τὰ θαύματα τὰ ἔδειξεν ὁ θεὸς μὲ οἰκονομίαν καὶ εὐσπλαγχνίαν ὀδιὰ νὰ μᾶς καλέση εἰς μετάνοιαν, ἐπειδὴ δὲν θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὴν ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν. Αὐτὸς, χριστιανοί μου, μᾶς ἔδειξεν τὸν βρῶμον τῆς κολάσεως αὐτὸς ἔδειξεν καὶ τὴν εὐωδίαν τοῦ παραδείσου. Καὶ ἐμεῖς τὸ λοιπὸν ἃς ἰδοῦμεν ποῖον εἶναι καλὸν καὶ ἃς τὸ ἀγαπήσωμεν· ἃς ἰδοῦμεν δὲ καὶ ποῖον εἶναι τὸ κακὸν νὰ τὸ ξεφύγωμεν. Ἃς ἰδοῦμεν, εὐλογημένοι ἀκροαταὶ, ἐκείνους τοὺς μάρτυρας πόσα αἵματα ἔχυσαν, ἃς ἰδοῦμεν ἐκείνους τοὺς ὁσίους πόσον ἐκακοπάθησαν καὶ ἐβασανίσθησαν ὄχι διὰ ἄλλο παρὰ μόνον ὀδιὰ νὰ ἀπολαύσου τὴν εὐωδίαν τοῦ παραδείσου. Καὶ ἐμεῖς ἂν θέλωμεν τὴν ἀπολαμβάνομεν ἐν εὐκολίᾳ, ἐπειδὴ δὲν ζητᾶ ὁ θεὸς ἀπὸ μᾶς ἄλλο παρὰ μόνον νὰ πιστεύωμεν καὶ νὰ πράττωμεν ὅλα ἐκεῖνα ὁποῦ ἐδίδαξαν καὶ ἐνουθέτησαν οἱ διδάσκαλοι τῆς ἐκκλησίας μας· νὰ μὴν φθονοῦμεν τοὺς ὁμόπιστούς μας χριστιανούς· νὰ ἔχωμεν τὴν ἀγάπην ἀλλήλος μας, ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστὶ καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ θεῷ μένει καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ. Καὶ ἂν τύχῃ καὶ κάμμίαν φορὰν καὶ πέσωμεν εἰς ἁμαρτίαν πάραυτας νὰ τρέχωμεν εἰς τοὺς πνευματικοὺς νὰ ἐξομολογούμεστεν, καὶ δέχεται ὁ θεὸς τὴν μετάνοιάν μας· καὶ μήμπα νὰ λέγωμεν, χριστιανοὶ ἀδελφοί μου, ὅτι ἃς κάνωμεν ἁμαρτίαις, καὶ εἰς τὰ ὕστερά μας θέλομεν μετανοήσει· ὄχι παρακαλῶ σας, ἀδελφοί μου χριστιανοὶ, διότι δὲν γνωρίζομεν τὴν ὥραν τοῦ θανάτου μας· δὲν ἐξεύρομεν πότε μᾶς θέλει ἐπανέβη ὁ θάνατος ὡσὰν ἄγριος λέων. Δὲν θυμᾶστε πόσοι ἀπέθανον ἔξαφνα; πόσοι ἐξεψύχησαν ἀνέτοιμοι, πόσοι συντυχαίνοντας καὶ λέγοντας ἐκοιμήθησαν θάνατον αἰώνιον; Διὰ τοῦτο λοιπὸν χρεωστοῦμεν καθημέραν νὰ μετανοοῦμεν, καθ' ἑκάστην ἡμέραν νὰ ἑτοιμαζόμεστεν διὰ νὰ τύχωμεν καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ εἴη δόξα εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΙΝΕΙ.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ.

(Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ.)

I.

Πῶς δὲν δύναταί τις νὰ ὑπηρετήση δύο κυρίους συγχρόνως.

— Ἀληθεύει, Ἰορδαένς, ὅτι θέλεις νὰ μ' ἐγκαταλείψῃς, ἵνα καταταχθῇς μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Ῥούβενς; Ἡ φήμη αὕτη ἔφθασε καὶ μέχρι τῆς ἀκοῆς μου καὶ, νὰ σοῦ εἴπω τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἐξεπλάγην ποσῶς· ἡ ἐπιτυχία κολακεύει τοὺς ἀνθρώπους καὶ πάντες τρέχουσι πρὸς τὸ κρατοῦν μέρος, λησμονοῦντες τοὺς γηράσαντας διδασκάλους. Ἀλλὰ τί εἶναι ὁ Ῥούβενς ἄλλως τε; Ἀρχαῖος μαθητής μου. Τὰ πάντα ἐξ ἐμοῦ γνωρίζει, καὶ σήμερον ὅτε ἐφείλκυσεν ἐφ' ἑαυτοῦ τὴν δημόσιον γνώμην, ὅτε οἱ εὔσαρκοι ἔμποροι τῆς Ἀμβέρσης οὐδὲν ἐκτιμῶσι τόσον, ὅσον τὸν παράδοξον χρωματισμόν του καὶ τὸ ὁρμητικὸν ὕφος του, οὐδὲ κἂν εἷς πρωτόπειρος ζωγράφος εὑρίσκεται, ὅστις νὰ μὴ φαντάζηται ἑαυτὸν ὀφείλοντα ν' ἀκολουθήση τὰ ἴχνη τοῦ νέου διδασκάλου. Ὡς πρὸς σὲ, Ἰάκωβε, δὲν ἤθελον πώποτε πιστεύσει, ὅτι ἤθελες πρός με προσενεχθῆ διὰ τῆς ἰδίας λησμοσύνης, διὰ τῆς αὐτῆς ἀχαριστίας.

— Αὐστηρὰ ἡ λέξις, διδάσκαλε, ἀπήντησεν ὁ Ἰορδαένς, ὅστις ᾐσθάνετο τρέμουσαν τὴν τὴν γραφίδα κρατοῦσαν χεῖρά του.

— Εἶναι δικαία, εἶπεν ὁ Βὰν Ὀόρθ παρωργισμένος καὶ διασκελίζων τὸ ἐργαστήριόν του. Κατηγόρησα πάντοτε ἐκείνους, οἵτινες ἤλλαζον σχολάς· παροργίζομαι λοιπὸν καὶ κατηγορῶ περισσότερον, ὅταν πρόκηται περὶ μαθητοῦ, ὃν ἐθώπευσα καὶ μετεχειρίσθην ὡς υἱόν. Ἄλλως τε, προσέθηκε σταματήσας αἴφνης καὶ ἀλλάξας τὸν τόνον τῆς φωνῆς του, οὐδεμίαν ἔχω ἐπὶ σοῦ ἐξουσίαν ὑπάτου ἢ δημάρχου· συνεφωνήσαμεν ἑκουσίως συμβόλαιον· δύνασαι νὰ διαῤῥήξῃς αὐτό. Ὕπαγε ὅθεν ἀλλαχοῦ, ἐὰν νομίζῃς, ὅτι θὰ εὕρῃς ὠφέλειάν τινα.

— Σύγγνωτε, διδάσκαλε, ἀπεκρίθη ὁ νέος ἐνθαῤῥυνθεὶς ἐκ τῆς ἐπανερχομένης γαλήνης εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Βὰν Ὀόρθ· ὅ,τι ὑμεῖς λέγετε ὠφέλειάν μου, θεωρῶ ἐγὼ πρᾶγμα μικρᾶς ἀξίας. Ἐ-

χω θάρρος καὶ καιρὸν ἐνώπιόν μου, ἑπομένως εἶμαι σχεδὸν βέβαιος, ὅτι θὰ φθάσω. Ἀλλ' ὅ,τι πλειότερον μὲ συγκινεῖ, εἶναι ἡ τέχνη, καὶ νομίζω, εἶναι ἀσυγχώρητον ν' ἀμελῇ τις τῶν μέσων, ἅτινα δύναται νὰ εὕρῃ, ἵνα βελτιωθῇ. Ἔκρινα ἄξιον νὰ μαθητεύσω παρὰ τῷ Ῥούβενς, διότι ἀνεκάλυψα ἐν αὐτῷ ὁμοιότητά τινα τῇ ἐμῇ φύσει, καὶ ἐλπίζω, ἂν δυνηθῶ νὰ συλλάβω τοὺς μυστηριώδεις τρόπους του, ν' ἀναπτύξω ἡμέραν τινὰ ὅ,τι ὁ Ὕψιστος ἠξίωσε νὰ θέσῃ ἐν ἐμοί.

— Ἰδοὺ ἡ φιλοδοξία ! πρὸ ὀλίγου, ὡς μαθητὴς ἐσκόπει νὰ σπεύσῃ πρὸς τὸν Ῥούβενς, τώρα ὅμως ὡς ἀντίζηλος.

— Ὄχι τόσῳ ταχέως, βραδύτερον ὅμως διατί ὄχι ;

— Ὑπεροψία ! . . — Ὄχι, διδάσκαλε, ἀλλ' ἄμιλλα . . . Ἄλλως τε αἱ λέξεις σας αὐταί, τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Ῥούβενς ὁμολογοῦσαι, δικαιολογοῦσι τὴν ἀπόφασίν μου. — Κάλλιστα, εἶπε μετὰ πικρίας ὁ Βὰν Ὀόρθ, μηδὲν εἰς ἐμπόδιόν σου, τέκνον μου . . . Εἶσαι ἐλεύθερος. Ἀλλ' ἡ ἑσπέρα ἐπέρχεται καὶ σὲ ἀφίνει, διότι ὀφείλω νὰ ὑπάγω εἰς τὸ οἰνοπωλεῖον τοῦ *Μεγάλου Κύκνου*. Ὦ ! ζήτω εἷς κώθων ἀφρόεντος ζύθου ἵνα φέρῃ τὴν λήθην τῶν θλίψεων τοῦ βίου ! Σκέφθητι ἐν τούτοις πρὶν ἀπομακρυνθῇς. Εἰσέτι ἅπαξ, δὲν σὲ κωλύω· ἡ κρίσις σου θέλει σ' ὁδηγήσει. . . ἴσως δὲ καὶ ἡ φιλία σου.

— Ὦ ! ἡ φιλία μου, ἢ μᾶλλον ἡ πρὸς ὑμᾶς εὐγνωμοσύνη μου θὰ ἦναι αἰώνιος ! εἶπε μετὰ ζέσεως ὁ Ἰορδαένς προσφέρων τῷ ζωγράφῳ τὸν μανδύαν του, τὰ χειρόκτια καὶ τὸν πῖλον.

Ἔμενε μόνος, βεβυθισμένος εἰς ἀληθῆ στενοχωρίαν, καὶ ἐπαναλαμβάνων ἐν τῷ νῷ τὰς λέξεις τὰς μετὰ τοῦ διδασκάλου του ἀνταλλαγείσας, ὅτε πλαγία τις θύρα ἠνοίχθη, γυναῖκες δὲ δύο εἰσῆλθον, ἡ μὲν ἡλικιωμένη, ἡ δ' ἄλλη νεᾶνις, ἧς ἡ ὡραιότης ἐκαλλύνετο ἔτι ὑπὸ σεμνοπρεποῦς χάριτος. Ὁ Ἰορδαένς ἐξέβαλε φωνὴν χαρᾶς, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἡ δειλία του ἐκράτει αὐτὸν ἀκίνητον. Ἡ κυρία Βὰν Ὀόρθ καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς Αἰκατερίνη δὲν εἶχον κάμει πώποτε αὐτῷ τὴν τιμὴν νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸ ἐργαστήριον χάριν αὐτοῦ, καὶ ἠδυνάτει ν' ἀμφιβάλλῃ, ὅτι ἡ ἐπίσκεψις ἐκείνη δὲν ἦτο δι' αὐτόν.

— Ἰάκωβε, εἶπεν ἡ Κ. Βὰν Ὀόρθ μετὰ μητρικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἡ ταραχὴ τῆς ὠργισμένης φωνῆς τοῦ συζύγου μου μᾶς εἵλκυσεν ἐνταῦθα. Λυποῦμαι γνωρίζουσα τὴν αἰτίαν τῆς συζητήσεως ταύτης· ἐφαίνεσθο τόσῳ φίλος δι' ἡμᾶς !

— Ἀφοῦ ἠκούσατε τὰς ἐπιπλήξεις, ἀπήντησεν ὁ Ἰορδαένς κλίνων τοὺς ὀφθαλμοὺς, βεβαίως, κυρία, θὰ ἠκούσατε καὶ τὴν ἀπόκρισίν μου, καὶ πιστεύω δὲν θ' ἀγνοῆτε τὰ πρὸς τὸν διδάσκαλόν μου αἰσθήματά μου. Βραδύτερον θὰ μὲ δικαιώσῃ· ἀλλ' ὑμεῖς, ἥτις εἶσθε ἐν γαλήνῃ, κρίνατε κάλλιον τὴν διαγωγήν μου. Θεωρῶ ἐμαυτὸν ὡς τὸν μαθητὴν τοῦ ἀξίου διδασκάλου, τοῦ τὴν γραφίδα μου χειραγωγήσαντος, πρὸς τὸν Ῥούβενς δὲ πορευόμενος ὑπακούῳ μόνῳ τῷ καθήκοντί μου, ὅπερ συνίσταται εἰς τὴν δυνατὴν ἀναζήτησιν τῆς ἐντελείας.— Ἀναμφιβόλως, ἀλλά. . .

— Σφάλλω, ναὶ ἢ ὄχι;—Δὲν λέγω ὅτι σφάλλετε, ἐν τούτοις. . .

— Καλή μου μῆτερ, εἶπε ζωηρῶς ἡ Αἰκατερίνη, μοὶ συγχωρεῖς νὰ εἴπω τὴν ἰδέαν μου ; — Δι ατί ὄχι ; ἀπεκρίθη ἡ κ. Βὰν Ὀόρθ κατά τι ἐκπληκτος.

— Φαίνεταί μοι, ὅτι ὁ Κ. Ἰορδαένς ὀφείλει, πρὸ παντὸς ἄλλου, νὰ σκεφθῇ διὰ τὸ μέλλον του, καὶ κακὸν εἶναι ν' ἀπαιτῇ τις παρ' αὐτοῦ τὴν θυσίαν τῆς ἐλευθερίας του. Ἐὰν ὁ Θεὸς ἐνέπνευσεν αὐτὸν οὐδεὶς δύναται νὰ τῷ ζητήσῃ λόγον τῶν ἀποφάσεών του.

— Ἴσως, εἶπεν ἡ μήτηρ, ἀλλ' ὁ Βὰν Ὀόρθ δὲν θὰ ἐννοήσῃ ποτὲ τοὺς λόγους τούτους. Ἡ θυγάτηρ μου πρώτη γνωρίζει ὁποία ἐπιμονὴ ὑπάρχει εἰς τὰς ἰδέας του, καὶ μετὰ πόσης δυσκολίας θὰ κατώρθου τις τὴν παραδοχὴν ἄλλων. Τριάκοντα ἔτη παρῆλθον ἀφ' οὗ ὁ Σαμουὴλ ἀνεχώρησε, κατασπαταλήσας τὸ κληρονομικὸν μερίδιόν του, καὶ ὅμως δὲν θέλει ἀκόμη ν' ἀκούσῃ νὰ ὁμιλῶσι περὶ αὐτοῦ· αἱ παρακλήσεις μου καὶ αἱ ἱκεσίαι εἰς οὐδὲν συνέτειναν.

— Καλά, εἶπεν ἡ Αἰκατερίνη, διαβλέπω μέσον τι συνδιαλλαγῆς ὅλων.

— Ὁμιλήσατε, ὦ ! ὁμιλήσατε ταχέως, δεσποινίς, ἀνεφώνησεν ὁ Ἰορδαὲνς περιχαρῆ ἔχων τὴν καρδίαν.

— Ἰδού· ἠδύνασθε νὰ μοιράσητε τὸν καιρόν σας, ἀφιεροῦντες μέρος εἰς τὸν Ῥούβενς καὶ μέρος εἰς τὸν πρῶτόν σας διδάσκαλον, καὶ στοιχηματίζω, ὅτι ἡ διόρθωσις αὕτη δὲν θ' ἀπαρέσῃ εἰς τὸν πατέρα.

— Εἶσθε οὐράνιος ἄγγελος ! εἶπεν ὁ νέος χειροκροτῶν καὶ ἕτοιμος νὰ ἐξέλθῃ. — Ποῦ τρέχετε ; ἠρώτησεν ἡ μήτηρ. — Νὰ εὕρω τὸν Βὰν Ὀόρθ.

— Ἐπὶ τίνι σκοπῷ ; — Θὰ μάθητε αὐτὸν ἐντὸς μικροῦ.

Μετά τινας στιγμὰς ὁ Ἰορδαένς ἦτο πρὸ τοῦ οἰνοπωλείου, ἐν ᾧ ὁ ζωγράφος τακτικῶς ἐσύχναζεν ἔχων πίπαν μεταξὺ τῶν χειλέων καὶ χαρτία εἰς τὰς χεῖρας. Ὁ νέος ἐπλησίασεν αὐτὸν ὑπογελῶν, ὁ δὲ καλλιτέχνης ηὐχαριστήθη τὰ μάλα καὶ ἠκροάσθη ἡσύχως τοῦ σχεδίου τοῦ Ἰορδαένς· ἔπειτα εἶπε σείων τὴν κεφαλήν.

— Καλά, καλά, δὲν εἶναι τόσον ἄσχημον, τέκνον μου. Φέρεις τὰ πράγματα οὕτω, ὥστε νὰ ἦσαι φίλος ὅλου τοῦ κόσμου. Ἔχεις πῦρ ἐν σοὶ, παρὰ πολὺ ἴσως, ἀλλὰ δὲν εἶσαι διπρόσωπος. Ἂς ἴδωμεν· ἂς σενεννοηθῶμεν· λοιπὸν ἐπὶ τῶν ἓξ ἐργασίμων ἡμερῶν, δίδεις τῷ Ῥούβενς τρεῖς καὶ ἐμοὶ τρεῖς ; Δέχομαι διὰ τὸ παράδοξον τοῦ πράγματος. — Καὶ πληρῶν ἀφρόεντος ζύθου τὸ κασσιτέρινον ποτήριόν του, ὕψωσεν αὐτὸ ὁ ζωγράφος δι' ὕφους μεγαλοπρεποῦς.

— Ὁ βασιλεὺς πίνει ! . . ἀνέκραξε ζωηρῶς ὁ Ἰορδαένς.

— Ἐὰν τὴν βασιλείαν τῆς τέχνης μοὶ ἀποδείξῃς, εἶπεν ὁ Βὰν Ὀόρθ, δέχομαι. Ἄ ! ναὶ, προσέθηκε χαμηλῶν τὴν φωνήν του καὶ κύπτων πρὸς τὸν μαθητήν του καὶ τὸν δήμαρχον Κόππελτ μετ' αὐτοῦ συμπαίζοντα, τί ἔχει ὁ γέρων ἐκεῖνος ὁ κάτω καὶ μὲ παρατηρεῖ τόσον ἀσκαρδαμυκτί; Δὲν ἀγαπῶ παντάπασι τὰ ἄγρια ταῦτα πρόσωπα. Τὸν γνωρίζεις, ἀκριβέ μοι Κόππελτ ;

— Ποσῶς διδάσκαλε. — Καὶ σὺ, Ἰορδαένς ;— Τὸ αὐτό.

Ὁ νέος ἀπαντῶν οὕτω εἶχεν ἡμιστραφῆ καὶ θεωρήσει τὸ μυστηριῶδες πρόσωπον, ὅπερ ἐφόβει τὸν Βὰν Ὀόρτ. — Ὡραία κεφαλή ! εἶπεν ὁποία λαμπρὰ γενειάς !

— Ἰδοὺ ὁ ἐνθουσιώδης, προσέλεξεν ὁ ζωγράφος, ἐθαύμασεν ἀμέσως. Τὸ κατ' ἐμέ, ἀγνοῶ, διατί μ' ἐμβάλλει εἰς ἀνησυχίας, μὲ στενοχωρεῖ ὁ ἄνθρωπος οὗτος. Οἱ ὀφθαλμοί του, ἅμα εἰσελθόντος, δὲν μ' ἀφῆκαν παντάπασιν.

— Ἴσως ἔχει ἀνάγκην βοηθείας . . .

— Μάλιστα, ναὶ, ἂν ἦναι πτωχός τις ἢ ὁδομέτρης, ἂς μὲ πλησιάσῃ.

— Ἐν τούτοις . . . — Μὴ γενοῦ τώρα γενναῖος καὶ μὴ τὸν φέρῃς ἐγγύς μου. Οἱ ὀκνηροὶ ποτὲ δὲν μ' εὐηρέστησαν.

Ἤκουσέ τινα τῶν σκληρῶν τούτων λέξεων ὁ γέρων ; Τὸ ἀγνοοῦμεν, ἀλλὰ μετά τινα λεπτὰ ἠγέρθη σοβαρῶς καὶ ἐκαθέσθη παρὰ τὴν τελευταίαν τράπεζαν ἐν τῷ βάθει τοῦ οἰνοπωλείου. Ὁ Βὰν Ὀόρθ ἀνέπνευσεν, ὡσανεὶ τὸ στῆθός του ἠλαφροῦτο μεγάλου βάρους, ἐνῷ ὁ Ἰορδαένς, αἰσθανόμενος ἀβεβαίαν τινα συμπάθειαν διὰ τὸν ἄγνωστον ἐκεῖνον, παρηκολούθησεν αὐτὸν διὰ συμπαθητικοῦ βλέμματος.

II.

Εὐτυχίας ὄνειρον.

Μετ' οὐχὶ πολλὰ ἔτη ὁ Ἰορδαένς ἀπὸ μαθητοῦ ἐγίνετο καὶ αὐτός . . μήστωρ περίφημος. Ἐὰν ὁ Οὐρανὸς δὲν ἔδιδε τὸν Ῥούβενς εἰς τὴν Φλανδρίαν, ὁ Ἰορδαένς ἤθελεν ἐπαρκέσει ν' ἀναπληρώσῃ τὸν μέγαν ἐκεῖνον καλλιτέχνην, καθότι ἐκέκτητο τὴν αὐτὴν ἀφθονίαν, τὴν αὐτὴν εὐχέρειαν, τὴν ἰδίαν ὁρμήν. Πλὴν τῆς λεπτοτάτης διακρίσεως, ἣν τῷ ὑπῆρξεν ἀδύνατον νὰ ὑπάγῃ νὰ σπουδάσῃ παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς, κατεῖχε πάσας τὰς ἀρετὰς μεγαλοφυοῦς ἀνδρός. Οὐδεμία δυσκολία ἐκώλυε τὴν γραφίδα του· ἐν ὀλίγαις μόνον ἡμέραις ἔπλαττεν ἐντελέστατον ἔργον. Οἱ ξένοι βασιλεῖς ἐγνώριζον ἤδη καὶ ἐξετίμων τ' ὄνομά του, εἰ καὶ μεθ' ἁπλότητος ἔλεγεν « Εἰμὶ ὁ μαθητὴς τοῦ Βὰν Ὀόρτ καὶ τοῦ Ῥούβενς, » ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας Κάρολος Γουστάβος ἐζήτει παρ' αὐτοῦ δωδεκάδα εἰκόνων παριστασῶν τὰς σκηνὰς τῶν παθῶν.

Εἶχε φθάσει εἰς τὴν εὐδαίμονα ἐκείνην στιγμὴν, καθ' ἣν πᾶν βῆμα ἀποτελεῖ τὸν πρὸς τὴν δόξαν καὶ τὸν πλοῦτον ὁδηγὸν, ὁπόταν ὁ Ῥούβενς εἶπεν αὐτῷ ἡμέραν τινα.

— Ἀναχωρῶ εἰς Γαλλίαν, φέρων μετ' ἐμοῦ τὰς πρὸς τιμὴν τῆς Α. Μ. τῆς βασιλίσσης Μαρίας τῶν Μεδίκων συνθέσεις. Θὰ χρειασθῶσιν ἀναμφιβόλως διορθώσεις καὶ σκοπεύω νὰ μὴ σ' ἀφήσω.

Ὁ Ἰορδαένς ἔκλινεν, συνηθισμένος ὢν εἰς τὸ σέβας καὶ τὴν ὑπακοήν. Ἀλλ' ἦτο καὶ ἄλλος τις ὃν ἐσέβετο καὶ ἠγάπα, καὶ ἐπορεύθη ζητῶν συμβουλὴν παρὰ τῷ Βὰν Ὀόρτ. Διασχίζων τὴν ὁδὸν Ῥένδερς, ἣν κατῴκει ὁ ἀρχαῖος διδάσκαλός του, ὅστις αἴφνης ἔκπληκτος πρὸ γηραλέου πρεσβύτου, ὃν ἀμέσως ἀνεγνώρισεν· ἦτο ὁ τοσούτῳ δυσάρεστον ἐντύπωσιν τῷ Βὰν Ὀὸρτ προξενήσας. Πρὶν ἢ συνέλθῃ τῆς ἐκπλήξεώς του, ὁ πρεσβύτης ἔχων τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ πίλου αὐτοῦ προσήγ-

γισε καὶ ἐζήτησεν αὐτῷ μετά τινος δειλίας στιγμάς τινας ἀκροάσεως.

— Λέγετε, εἶπεν ὁ Ἰορδάενς μὲ τόνον εἰλικρινοῦς ἀγαθότητος, δύναμαι νὰ σᾶς φανῶ ὠφέλιμος εἴς τι; — Μάλιστα κύριε. Δέχεσθέ με νὰ σᾶς χρησιμεύσω ὡς πρότυπον;

— Λίαν εὐχαρίστως, καθότι θὰ μοὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχω ἀλλαχοῦ κεφαλὴν κάλλιον ἁρμόζουσαν εἰς τὰς παραγγελθείσας μοι ἐργασίας. Ἐν τούτοις ἴσως παρουσιασθῇ ἐμπόδιόν τι...

— Ποῖον; ἠρώτησε θλιβερῶς ὁ γέρων.

— Ἐὰν ἤμην ἠναγκασμένος ν' ἀναχωρήσω αὔριον διὰ τὴν Γαλλίαν... Ὁ Ἰορδάενς ἔσπευσε νὰ προσθέσῃ. Δὲν γνωρίζω τι ἀκόμη ἔχω ἀνάγκην νὰ ζητήσω τὰς συμβουλὰς τοῦ ἀγαπητοῦ μοι διδασκάλου Βὰν Ὀόρτ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει μάθετε, ὅτι τὸ βαλάντιόν μου εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν σας, καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ μὲ περιμείνητε εἰς τὸν οἶκόν μου.

Τῷ ἔδειξε τὴν διεύθυνσιν, καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν, ἵνα εἰσέλθῃ παρὰ τῷ Βὰν Ὀόρτ πλησίον τῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ τῆς θυγατρὸς εὑρισκομένῳ.

— Ἄ! ἰδοὺ ὁ ἄξιός μου μαθητής! ἀνέκραζεν ὁ ζωγράφος· ἔχω εἰδήσεις σου, παλληκαρᾶ μου. Εὖγε! μία μικρὰ παραγγελία τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας! Ἄ! μὰ τὸν Θεὸν, ἂν ἐξακολουθήσῃ οὕτω τὸ πρᾶγμα, ἐντὸς ὀλίγου θὰ περιέλθῃς ὅλους τοὺς βασιλεῖς. Ἐλπίζω τώρα, ὅτι δὲν εἶσαι δυσηρεστημένος διότι ἠκολούθησας καὶ τὰς συμβουλάς μου· ὁ Ῥούβενς μόνος βεβαίως δὲν σ' ὡδήγησε τόσῳ μακράν.

Ὁ Ἰάκωβος ὑπεμειδίασεν εὐχαρίστως, ἀλλὰ καὶ συγχρόνως ἐστέναξε.

— Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ, εἶπε, διὰ τὴν καλὴν ἰδέαν, ἣν περὶ ἐμοῦ ἔχετε· δὲν ἐλησμόνησα ὁποῖον πρὸς ὑμᾶς ὀφείλω χρέος, καὶ δὲν θὰ λησμονήσω αὐτὸ ποτέ. Ἀλλὰ κάμετέ μου τὴν χάριν, καὶ ἐστὲ προσηνέστερος πρὸς τὸν Ῥούβενς...

— Καλὰ, καλὰ, γνωρίζω τί σκέπτεσαι. Ἐν τέλει, ἡ ἐπίσκεψίς σου ἔχει σκοπόν τινα; τί νέον ἔχεις νὰ μοῦ εἴπῃς;

Ὁ Ἰάκωβος ἀπήντησε μετά τινος ταραχῆς. — Νέον;.. Ναὶ, ἀγαπητέ μου διδάσκαλε· ὁ Ῥούβενς ἀναχωρεῖ εἰς Γαλλίαν, ὅπου προσκαλεῖ αὐτὸν ἡ Μαρία ἡ τῶν Μεδίκων· μ' ἔχει ἀνάγκην καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸν συνοδεύσω.

Βεβαίως τὴν εἴδησιν ταύτην ἔμελλε νὰ διαδεχθῇ τρικυμία, ἀλλ' ὁ Βὰν Ὀόρτ παρετήρησεν, ὅτι ἡ θυγάτηρ του εἶχε σκιρτήσει. — Θεέ μου!.. τὸ τέκνον μου κλαίει!.. τί συμβαίνει; Αἰκατερίνη, Αἰκατερίνη... μὴ κρύπτεσαι, δὲν θέλω νὰ κλαίῃς, ἐγὼ, ὅστις, οὐδεμίαν σοὶ ἐπροξένησά ποτε λύπην.

— Δεσποινὶς Αἰκατερίνη, εἶπεν ὁ Ἰορδάενς, συνενοούμενος τῷ ζωγράφῳ... τοῦτο μοὶ προξενεῖ ἐπίσης λύπην... Αἱ λέξεις μου ἐπίκραναν ἴσως ὑμᾶς, ὑμᾶς, ἥτις τόσῳ καλὴ ὑπάρχετε, δι' ἣν τοσαύτην τρέφω φιλίαν;..

Ἡ Αἰκατερίνη ἤγειρε τὴν κεφαλὴν, ἐνῷ μειδίαμα χάριεν ἐφαίδρυνε τὴν τεθλιμμένην μορφήν της. — Ἐμπρὸς, εἶπεν, ὁ Θεὸς νὰ προστατεύσῃ ὑμᾶς, κύριε Ἰορδάενς· καὶ ἐὰν πρέπῃ νὰ μείνητε ἐν Γαλλίᾳ...

— Ἐγὼ, ἀνεφώνησεν ὁρμητικῶς ὁ Βὰν Ὀόρτ, ἐγὼ θὰ τὸν ἐμποδίσω ν' ἀναχωρήσῃ!

Ὁ Ἰορδάενς παρετήρησεν αὐτὸν μετ' ἐκπλήξεως ἐνταυτῷ καὶ ὑπακοῆς, λέγων,

— Ἦλθον ν' ἀκούσω τὴν γνώμην σας, καὶ γνωρίζετε, διδάσκαλε, ὅτι εἶμαι ἀρκούντως συνειθισμένος νὰ σᾶς ὑπακούω, ὥστε δὲν ἀντιτείνω εἰς τὰς διαταγάς σας, καὶ ἂν ἤθελον ἀκόμη μοὶ φανῇ αὗται βλάβης πρόξενοι εἰς τὴν πρόοδόν μου.

— Ἀκούετε, πάτερ; εἶπεν ἡ Αἰκατερίνη. Ὁ κ Ἰορδάενς θὰ εὕρῃ μεγάλην ὠφέλειαν εἰς τὸ ταξείδιόν του τοῦτο· εὐλογήσατέ τον καὶ ἂς ἀναχωρήσῃ.

— Ὄχι, ὄχι, τὸ ἐπαναλαμβάνω, δὲν θ' ἀναχωρήσῃ. Ἄ! πᾶ! ἀκριβόν μοι τέκνον, νομίζεις, ὅτι εἶμαι φοβερός τις δεσπότης, θέλων νὰ σὲ κρατήσω εἰς Ἀμβέρσαν, ἥτις τιμᾶται διὰ τῆς ἀξίας σου, χωρὶς νὰ σοῦ προσφέρω ἀνταμοιβήν τινα;

— Ἀνταμοιβὴν εἰς ἐμέ; ἐμορμύρισεν ὁ Ἰάκωβος ἐκπληττόμενος καὶ τρέμων ἐκ συγκινήσεως.

— Μὰ τὸν μύσακά μου! νομίζω ὅτι ἀρχίζει νὰ ἐννοῇ. Ἄκουσον· ἡ Αἰκατερίνη ἐξ ὅλων τῶν ἀγαθῶν μου ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ εἶναι τὸ πολυτιμότερον... Τέκνα μου δότε μοι τὰς χεῖράς σας, ἵνα ἑνώσω αὐτάς.

Οἱ δύο νέοι δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀρθρώσωσι λέξιν, ἀλλὰ δι' ὁρμεμφύτου κινήματος ἐγονυπέτησαν ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ γηραιοῦ ζωγράφου, ὅστις ἐμνήστευσεν αὐτοὺς, τοὺς ὀφθαλμούς του ἔχων πρὸς οὐρανὸν ὑψωμένους.

Εὐτυχὴς ἡμέρα! γλυκεῖαι συνομιλίαι καθ' ἃς μυρία ἐσχεδίαζον σχέδια ἐργασίας, ἡδέα ὄνειρα, ἐνῷ ὁ Βὰν Ὀόρτ ἔλεγε πρὸς τὴν σύζυγόν του.

— Πολὺ καλὰ, εἶμ' εὐχαριστημένος, ἐνίκησα τὸν Ῥούβενς. Ὁ Ἰάκωβος θὰ μένῃ πλησίον μας, καὶ θὰ ἔχω ἓν τέκνον περισσότερον!

Ἀλλ' ἐξαίφνης, ἐν μέσῳ τῆς γλυκερᾶς ἐκείνης γαλήνης σκέψις τις κατέλαβε τὸν Ἰορδάενς· ἐνεθυμήθη τὸν πτωχὸν γέροντα, ὅστις περιέμενεν αὐτόν.

— Θεέ μου! ἐφώνησε.—Τί εἶναι; ἀνέκραξαν πάντες λίαν ἐκπεπληγμένοι.

— Εἶχον λησμονήσει.. δυστυχῆ τινα πλησιάσαντά με ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ παρακαλέσαντά με νὰ δεχθῶ αὐτὸν παρ' ἐμοί. — Οὔφ! ἐψιθύρισεν ὁ Βὰν Ὀόρτ, πρέπει ν' ἀφίνῃ τις τὴν ἡσυχίαν του διὰ τὸν καθένα;

— Συγγνώμην, πάτερ μου, εἶπεν· φαίνεταί μοι ὅτι ἂν δὲν κρατήσω τὴν δοθεῖσαν εἰς τὸν δυστυχῆ ἐκεῖνον ὑπόσχεσίν μου, θὰ φέρῃ τοῦτο κακὸν εἰς τὸν γάμον μου.

Ἡ Αἰκατερίνη ὑπῆρξε τῆς αὐτῆς γνώμης, καὶ ὁ μνηστήρ της ἐξῆλθε ταχέως.

(ἀκολουθεῖ).

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ. (1)

Ζ'.

Βασιλεία Ἀλεξίου Β'. Ἐμπορικὴ σημαντικότης τῆς Τραπεζοῦντος. Ἐμπόριον τῶν Γενουησίων (1297—1330.)

Ἀλέξιος ὁ Β', υἱὸς Ἰωάννου τοῦ Β', ἀνεβιβάσθη ἐπὶ τὸν θρόνον μόλις ἄγων τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Κατὰ τὰς τελευταίας τοῦ πατρός του βουλήσεις ἐτίθετο ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἐκ μητρὸς θείου του, τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, Ἀνδρονίκου τοῦ Β', ἀλλ' οἱ αὐλικοὶ καὶ οἱ εὐγενεῖς τῆς Τραπεζοῦντος κατέπεισαν αὐτὸν εὐκόλως ν' ἀπαλλαχθῇ ἀπ' αὐτοῦ. Ἄλλως τε δὲ, ὁ Ἀνδρόνικος εἶχε δυσαρεστήσει αὐτὸν, ἀξιῶν νὰ ῥυθμίζῃ καὶ αὐτὰς τὰς μᾶλλον ἀδιαφόρους τῶν πράξεών του. Ὁ ὀρθοδοξότατος οὗτος, ἀλλὰ καὶ ἥκιστα νουνεχὴς ἡγεμὼν, εἶχε διατάξει τὸν νέον τῆς Τραπεζοῦντος Αὐτοκράτορα νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα ἁπλοῦ τινος Ἕλληνος ἐκ Βυζαντίου, τοῦ Χούμνου, εὐνοουμένου του καὶ ἐφόρου τοῦ Κανικλείου, ἤτοι φύλακος τῆς εἰς τὰς αὐτοκρατορικὰς ὑπογραφὰς χρησίμου μελάνης. Ἡ ἰδέα τοιούτου γάμου ἐθεωρήθη ὑπό τε τοῦ Ἀλεξίου καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Τραπεζοῦντος δεινὴ ὕβρις· τούτου ἕνεκα, ὅτε ὁ Ἀλέξιος, ἀθετῶν τὰς διαταγὰς τοῦ κηδεμόνος του, ἔλαβεν εἰς γάμον τὴν κόρην ἡγεμόνος τινὸς τῶν Ἰβήρων, διὰ τῆς πράξεώς του ταύτης κατέστη λίαν δημοτικὸς παρ' ἅπασι τοῖς ὑπηκόοις αὐτοῦ.

Ὁ Ἀνδρόνικος, ὅστις ἠρέσκετο νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν ὡς τὸν κατ' ἐξοχὴν ὀρθόδοξον ἡγεμόνα, ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο πάντοτε νὰ μεταποιήσῃ τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν εἰς εὐπειθὲς ὄργανον τῶν ἐπιχειρήσεών του. Ὅθεν ἔθεσεν αὐτὴν ὁλόκληρον εἰς κίνησιν κατὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Χούμνου μελετωμένου γάμου, ὡς ἐὰν τὸ ζήτημα τοῦτο εἶχε διὰ τὴν ἐκκλησίαν ταύτην τὴν σπουδαιότητα ἣν ἔσχε τὸ περὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ Πάπα ἢ τὸ περὶ τῶν ἀζύμων δόγμα. Συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀπῄτησεν ἵνα ὁ γάμος τοῦ κηδεμονευομένου του, τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος, ἢ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Λαζῶν, ὡς αὐθαδῶς προσωνόμαζεν αὐτὸν, κηρυχθῇ ἄκυρος ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι συνήφθη ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ τρισεβάστου καὶ ὀρθοδόξου αὐτοκράτορος κηδεμόνος του. Ἀλλ' ὁ πατριάρχης καὶ ὁ κλῆρος τοῦ Βυζαντίου, μ' ὅλην αὐτῶν τὴν συνήθη δουλοφροσύνην, δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐνδώσωσι μέχρι τούτου, καὶ ἠρνήθησαν νὰ ἱκανοποιήσωσι τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ἀνδρονίκου.

Ἀλέξιος ὁ Β' ἔδωκε δείγματα σταθερότητος ἅμα δὲ καὶ δραστηριότητος ἐν τῇ μικρᾷ αὐτοῦ αὐτοκρατορίᾳ καὶ τῷ 1302, ἐκέρδισε σπουδαίαν τινὰ κατὰ τῶν Τουρκομάνων μάχην. Κίνδυνός τις οὐχὶ ὀλιγώτερον δι' αὐτὸν ἐπίφοβος ἀπὸ τὸν ἔκ τε τῶν Τουρκομάνων καὶ τῶν Μογγόλων προερχόμενον ἠπείλει αὐτόν· ὁ κίνδυνος οὗτος προήρχετο ἐκ τῶν τολμηρῶν ἀπαιτήσεων τῶν Γενουησίων, οἵτινες ἐπεθύμουν νὰ ἐξασφαλίσωσιν εἰς ἑαυτοὺς τὸ μονοπωλεῖον τοῦ ἐμπορίου τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Μαιώτιδος. Εἶχον ἤδη κατασταθῆ κύριοι ὁλοκλήρου σχεδὸν τοῦ μεταξὺ τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Βοσπόρου, τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Μαιώτιδος τελουμένου ἐμπορίου. Αἱ γενουήνσιαι ἀποικίαι τοῦ Γαλατᾶ καὶ τῆς Θεοδοσίας καθίστων αὐτοὺς ἐπιφόβους ὡς πρὸς τὸ ναυτικὸν κράτος, οἷον ἦτο τὸ τῆς Τραπεζοῦντος. Ἡ ἐκ τῶν εἰσβολῶν τῶν ἐμπορικῶν τῆς Συρίας πόλεων, οἱ κίνδυνοι εἰς οὓς ἐξετίθεντο αἱ ἐμπορικαὶ συνοδίαι ἐν τοῖς κράτεσι τῶν μαμαλούκων Σουλτάνων, καὶ τὸ ἀδύνατον διὰ τοὺς Εὐρωπαίους ἐμπόρους τοῦ νὰ διέρχωνται τότε

(1) Συνέχεια ἀπὸ φυλλαδ. 74.

τήν τε Συρίαν καὶ Αἴγυπτον, συνηνοῦντο πάντα ταῦτα ὅπως διευθύνωσι τὸ ἐμπόριον τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας διὰ τῶν ἐκτεταμένων ἐπικρατειῶν τοῦ μεγάλου Χάνου τῶν Μογγόλων, ὅστις ἐξησφάλιζε τὰς ἐμπορικὰς συνοδίας ἀπὸ τῶν ὁρίων τῆς Μανσούρης καὶ τοῦ Ἰνδοστὰν μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Κασπίας καὶ τῆς Μαύρης θαλάσσης. Οἱ μεγάλοι Χάναι Μονγλοὺ καὶ Κουβλὲ ἐπροστάτευον τὴν βιομηχανίαν, καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτῶν, ἡ ἰσχυρὰ διοίκησις τοῦ Χουλακοῦ ἐν τῇ Περσίᾳ, τῇ Ἀρμενίᾳ καὶ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, εἶχε συγχωρήσει τοῖς ἐμπόροις νὰ περιφέρωνται ἀκινδύνως μετὰ τῶν ἐμπορευμάτων αὐτῶν ἀπὸ τῆς Θεοδοσίας, Τάνης καὶ Τραπεζοῦντος μέχρι τῆς Σαμαρκάνδης, Βοχάρας καὶ τῶν λοιπῶν ἀποθηκῶν τῶν τῆς Σινικῆς καὶ Ἰνδίας προϊόντων.

Ἐν Ταυρίδι Ἀκαβὰς, ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Χουλακοῦ ἐδεικνύετο φίλος τῶν χριστιανῶν· ἦτο δὲ ὁ σύμμαχος τῶν αὐτοκρατόρων Μιχαὴλ τοῦ Η΄ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἰωάννου τοῦ Β΄ ἐν Τραπεζοῦντι. Ἡ ὑπὸ τῶν μεγάλων Χάνων ἐπιδοκιμαζομένη αὕτη πολιτικὴ εἶχε δημιουργήσει συνεχεῖς σχέσεις μετὰ τῆς Ταταρικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ὑπαγορεύσει τοῖς χριστιανοῖς τὴν ἐλπίδα τοῦ νὰ προσαγάγωσι τοὺς Μογγόλους ἡγεμόνας εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν. Μοναχοὶ ἀποστελλόμενοι συνεχῶς ὡς πρεσβευταὶ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Καρακορούμ, κατέλιπον ἡμῖν λίαν ἐνδιαφερούσας πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τῆς κεντρικῆς Ἀσίας κατὰ τὴν δεκάτην τρίτην ἑκατονταετηρίδα. Τὸ ἐμπόριον τῶν ἀπωτάτων τῆς Ἀνατολῆς ἐπαρχιῶν εἶχεν ἐπανέλθει εἰς τὴν ὁδὸν ἣν ἠκολούθει καὶ ἐπὶ τῶν πολέμων οὓς οἱ Ῥωμαῖοι ἐκίνησαν κατὰ τῶν Πάρθων καὶ οἱ τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτορες κατὰ τῶν Σασσανιδῶν καὶ τῶν ἀρχαίων Καλιφῶν.

Διά τινος περὶ συμμαχίας συνθήκης, συναφθείσης μεταξὺ Μιχαὴλ τοῦ Η΄. καὶ τῶν Γενουηνσίων, παρεχωροῦντο τοῖς δημοκράταις τούτοις μεγάλα ἐμπορικὰ προνόμια. Μεταγενέστεραι δὲ παραχωρήσεις παρέδωκαν αὐτοῖς τὴν κατοχὴν τοῦ Γαλατᾶ καὶ μέρους τινὸς τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως λιμένος. Τὸ ἐμπορικὸν τοῦτο γραφεῖον μετεσχηματίσθη εἰς ὀχύρωμα ὑπὸ τοὺς ἰδίους ὀφθαλμοὺς τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου καὶ βήματά τινα μακρὰν τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Βουκολέου. Νέα πρακτορεῖα ἱδρυθέντα εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μαύρης θαλάσσης, ἰδίως δὲ ἡ Θεοδοσία καὶ ἡ Τάνη, ἐγένοντο διὰ τοὺς Γενουηνσίους ἔτι σπουδαιότερα τῆς ἐν Γαλατᾷ ἀποικίας των. Ἅπαντα τὰ καταστήματα ταῦτα συνεχώρουν αὐτοῖς νὰ προμηθεύωσι τὰς ἀγορὰς τῆς τε Ἀσίας, Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς, ταχύτερον καὶ εὐθηνότερον τῶν ἀντιζήλων των Πισαίων, Καταλανῶν καὶ Βενετῶν. Ἡ μεγάλη αὕτη ἐπιτυχία ἐμεγάλυνε τὴν προπέτειάν των ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἠθέλησαν νὰ λάβωσι καὶ τὸ μονοπωλεῖον τοῦ ἐν τῇ Μαύρῃ θαλάσσῃ ἐμπορίου. Πρὸς τοῦτο ἀπητεῖτο νὰ ἐπιτύχωσιν ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῆς Τραπεζοῦντος τὰ προνόμια ὧν ἀπήλαυον καὶ ἐν τῷ κράτει τοῦ Βυζαντίου. Ἐν Δάφνοις καὶ ἐν τῷ ὅρμῳ τῆς Τραπεζοῦντος ἦχον ἤδη ἱδρύσει ἓν κατάστημα διὰ τῆς ὀχυρώσεως τοῦ ὁποίου ἤθελον καταστῇ ἐπίσης ἀνεξάρτητοι ὅσον ἦσαν καὶ ἐν Γαλατᾷ. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σχεδίου τούτου ἤγειραν συζητήσεις ἐν αἷς ἤλπιζον νὰ εὕρωσι πρόφασιν ὅπως, παρουσιαζομένης εὐνοϊκῆς εὐκαιρίας, προσδράμωσιν εἰς τὰ ὅπλα. Οὕτως ἠρνοῦντο νὰ λύωσι τὰ δέματα τῶν ἐμπορευμάτων των ἐν τῷ τελωνείῳ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ διεφιλονείκουν ἀπαύστως τὰς πληρωτέας ποσότητας ἐπὶ τῶν τῆς διαμετακομίσεως δικαιωμάτων. Διὰ τούτου ἐφρόνουν νὰ πείσωσι τὸν αὐτοκράτορα ὅπως μεταβάλῃ τὰ τῆς διαμετακομίσεως ταῦτα εἰς πάγιον ἐτήσιον φόρον, ὅπερ θὰ ἦτο τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν ἵδρυσιν ἀνεξαρτήτου ἀποικίας. Τὰ παράπονα ταῦτα διήρκεσαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη.

Ἐπὶ τέλους πρεσβεία τις τῆς Γενούης ἀφίχθη ὅπως αἰτήσῃ ἀπὸ τὸν Ἀλέξιον τὴν συνομολόγησιν ἐμπορικῆς συνθήκης ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις ἐφ' οἷς συνήφθη καὶ ἡ μετὰ τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως αὐτοκράτορος, ὃν οἱ Γενουήνσιοι ἐπροσποιοῦντο ὅτι ἐθεώρουν ὡς κυριάρχην τῆς Τραπεζοῦντος. Οἱ πρεσβευταὶ ἤθελον ν' ἀπαλλαχθῶσιν οἱ Γενουήνσιοι ἔμποροι ἀπὸ τῆς ἐπὶ τῶν ἐμπορευμάτων των γενομένης ἐρεύνης καὶ ὁρίσωσιν ἀμεταβλήτως τὴν ὀφειλομένην πληρωμὴν τῶν ἐπὶ τῆς διαμετακομίσεως δικαιωμάτων· ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως, θὰ ἠναγκάζοντο νὰ μεταφέρωσιν ἀλλαχόσε τὰ ἐμπορικὰ αὐτῶν καταστήματα. Εἰ ἐγίνετο δεκτὴ ἡ ἀπαίτησις αὕτη, θὰ ἠλαττοῦντο λίαν τὰ εἰσοδήματα τοῦ κράτους, καὶ οἱ Γενουήνσιοι θὰ κατεῖχον οὕτως ἀπεράντους ἀποθήκας ἐν αἷς αἱ αὐτοκρατορικαὶ ἀρχαὶ δὲν θὰ εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ εἰσέρχεσθαι, ἑπομένως αἱ ἀποθῆκαι αὗται θὰ μετεποιοῦντο μετ' οὐ πολὺ εἰς ὠχυρωμένην συνοικίαν.

Ὁ Ἀλέξιος ἀπέῤῥιψε τὰς προτάσεις τῶν Γενουηνσίων οἵτινες, λυσσῶντες διὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην, ἔλαβον μέτρα βίαια καὶ κατεσπευσμένα. Οἱ ἔμποροι οὗτοι ἦσαν οἱ ταραχωδέστεροι τῆς τάξεώς των, διετέλουν δ' ἀείποτε ἕτοιμοι νὰ διευθετήσωσι τὰς ὑποθέσεις των μὲ τὴν σπάθην ἀνὰ χεῖρας. Ὅθεν ἤρχισαν ἀμέσως νὰ ἐπιβιβάζωσι τὴν περιουσίαν των καὶ τὰ παντοδαπὰ ἐμπορεύματά των χωρὶς νὰ πληρόνωσιν οὐδὲν δικαίωμα· οἱ τελωνιακοὶ ὑπάλληλοι ἀντέστησαν εἰς τοῦτο, καὶ ἡ σύγκρουσις αὕτη ἐγένετο ἀφορμὴ ἀληθοῦς μάχης. Οἱ Γενουήνσιοι, βιαζόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπιτιθεμένων, ἔθεσαν πῦρ εἰς τὰς ἑλληνικὰς οἰκίας τῆς τοῦ Ἱπποδρόμου συνοικίας, ὅπως φέρωσιν ἀντιπερισπασμὸν καὶ ἐμποδίσωσιν οὕτω τὴν ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως ἄφιξιν στρατοῦ. Τὸ ἀπεχθὲς τοῦτο στρατήγημα ἐστράφη κατ' αὐτῶν· καθότι, ἀναστρεψαμένου ἐξαπίνης τοῦ ἀνέμου, ἐξεχύθησαν αἱ φλόγες πρὸς τὸν λιμένα ὅπου ὑπῆρχον συσσωρευμένα τὰ ἐμπορεύματά των καὶ οὕτω μετεβλήθησαν εἰς κόνιν αἱ ἀποθῆκαί των. Τὸ ἀτυχὲς τοῦτο τῆς ὀργῆς των ἐξαγόμενον ἔδωκεν αὐτοῖς νὰ νοήσωσι τὴν μωρίαν των, καὶ ἠσθάνθησαν ὅτι διὰ τῆς διαγωγῆς των ἤνοιγον εἰς τοὺς ἀντιζήλους αὐτῶν, τοὺς τῶν λοιπῶν ἰταλικῶν δημοκρατιῶν πολίτας, ὁδὸν, εἰς ἣν τελευταῖοι οὗτοι θὰ ἔσπευδον νὰ τοὺς ἀντικαταστήσωσιν. Ὅθεν κατεπραΰνθησαν, καὶ ἀποθέσαντες τὴν ἀλαζονείαν των, συνωμολόγησαν μετὰ τοῦ Ἀλεξίου εἰρήνην, δυνάμει τῆς ὁποίας τοῖς ἐπετρέπετο ν' ἀναλάβωσι τὸ ἐμπόριόν των ἐπὶ τοῖς προτέροις ὅροις.

Ἡ πρὸς τὴν ναυτιλίαν ἔφεσις τῶν Ἑλλήνων, ἥτις, κατὰ τὸν μεσαίωνα, εἶχεν ἀναδείξει αὐτοὺς θαλασσοκράτορας, εἶχεν ἀποσβεσθῆ τότε, καὶ ὁ λαὸς τῆς Τραπεζοῦντος εἶχε καὶ οὗτος καταληφθῆ ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς ταύτης παρακμῆς, ἡ δὲ παρουσία τῆς αὐλῆς τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν ἀντὶ ν' ἀναπτύσσῃ καὶ γονιμοποιῇ τὰς ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις, εἰς οὐδὲν ἄλλο περιωρίζετο ἢ εἰς τὸ νὰ ἐξυφαίνῃ ῥαδιουργίας καὶ νὰ περιθάλπῃ ὀκνηρίαν ἐπιζήμιον. Ἀλλ' ἐν τῇ μωαμεθανικῇ πόλει τῆς Σινώπης εἶχεν ἄλλως τὸ πρᾶγμα. Ἐκεῖ ἐμίρης τις, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ κατακτήσεις προσοδοφόρου τινὸς χώρας, εἶχε καταστήσει τὴν Μαύρην θάλασσαν θέατρον τῆς φιλοδοξίας καὶ τῶν ἀνδραγαθημάτων τῶν ὑπηκόων του. Οἱ πειραταί των ἐπεδίδοντο εἰς λίαν ἐπικερδῆ πόλεμον κατὰ τῶν πλοίων ἁπάντων τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, οἱ κίνδυνοι δὲ τοῦ πολέμου τούτου ἐξηυγένιζαν αὐτοὺς ἐνώπιον τῶν ὁμοεθνῶν των. Συμμορία τις τῶν πειρατῶν τούτων ἀπεβιβάσθη, τῷ 1314, ἐν τοῖς πλησιοχώροις τῆς Τραπεζοῦντος, ἐλεηλάτησε τὰς πεδιάδας, κατελήστευσε τὰ προάστεια καὶ κατέκαυσε τὰς ἔξω τῶν πυλῶν τῆς πόλεως κειμένας οἰκοδομάς. Πρὸς ἀπόκρουσιν ὁμοίων εἰς τὸ μέλλον ἐφόδων, Ἀλέξιος ὁ Β΄ διέταξε νὰ κτισθῇ νέον τι προτείχισμα μεταξὺ τῆς ἀκροπόλεως καὶ τῆς θαλάσσης. Τὰ κατὰ μίμησιν τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κτισθέντα ταῦτα ὀχυρώματα διατηροῦνται εἰσέτι ἐν καλῇ καταστάσει, πρὸ πάντων ἐν τῷ σημείῳ ὅπου προήσπιζον τὴν γέφυραν, τὴν ἱσταμένην ἐπὶ τῆς γραφικῆς χαράδρας, τῆς χρησιμευούσης τῷ φρουρίῳ ἀντὶ χάνδακος.

Ὁ Πάπας Ἰωάννης κβ΄ εἶχε φαίνεται συλλάβει τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ὑπεχρέου τὸν Ἀλέξιον ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἁγίας Ἕδρας. Ἀγνοοῦμεν ἐπὶ ποίοις τισὶ λόγοις ἐβάσιζε τὴν ἰδέαν του ταύτην, διεσώθη ὅμως ἐπιστολή τις τῆς Αὐτοῦ Ἁγιότητος, φέρουσα χρονολογίαν τὸ ἔτος 1329 καὶ ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, δι' ἧς προσεκαλεῖτο ὁ αὐτοκράτωρ νὰ συμπράξῃ ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν, ῥωμαϊκῆς καὶ ἑλληνικῆς, καὶ ἐσυσταίνοντο εἰς τὴν εὔνοιάν του ἱεραπόστολοι τινές. Ὁ Ἀλέξιος ἀπέθανε τῷ 1330 μετὰ εὐδαίμονα τριάκοντα καὶ τριῶν ἐτῶν βασιλείαν, καταλιπὼν ἕνα ἀδελφὸν καλούμενον Μιχαὴλ, τέσσαρας υἱοὺς καὶ δύο θυγατέρας, ὧν ἡ μία, Ἄννα καλουμένη, ἀνέβη ἐπί τινας στιγμὰς τὸν θρόνον τῆς Τραπεζοῦντος.

Ἀναρχία καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι. — Βασιλεία Ἀνδρονίκου τοῦ Γ΄., Μανουὴλ Β΄, Βασιλείου, Εἰρήνης, Ἄννης, Ἰωάννου, Γ΄ καὶ Μιχαὴλ (1350—1349).

Ἀνδρόνικος ὁ Γ΄, πρεσβύτερος υἱὸς Ἀλεξίου τοῦ Β΄, ἐβασίλευσε δεκαοκτὼ μόλις μῆνας, κατηγορήθη δὲ ὡς δολοφονήσας τοὺς ἀδελφούς του Ἐμμανουὴλ καὶ Γεώργιον. Ἂν τὸ ἔγκλημα τοῦτο εἶχεν ἀφορμὴν πολιτικὴν, δυνάμεθα ἐκ τούτου νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ὁ ἕτερος αὐτοῦ ἀδελφὸς Βασίλειος καὶ ὁ θεῖός του Ἐμμανουὴλ διέφυγον ὁμοίαν τύχην, καταφυγόντες εἰς Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ τὸν θάνατον Ἀνδρονίκου τοῦ Γ΄, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, δεκαοκταέτης ἔτι ὤν, ἐστέφθη ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐμμανουὴλ Β΄. Τὰ ἐγκλήματα τοῦ πατρός

του εἶχον ἐντελῶς διαφθείρει τὴν κοινωνίαν, ἥτις καὶ πρὸ αὐτοῦ εἶχεν ἱκανῶς ἐκφαυλισθῆ. Οὐδενὸς μέσου ἐφείδοντο οἱ ἄνθρωποι τῆς κοινωνίας ἐκείνης ὅπως πλουτίσωσιν ἢ ὅπως ἀναβιβασθῶσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν. Ἡ ἀταξία ἐπεκράτει ἐντὸς τῆς πόλεως, τὸ αἷμα ἔρρεεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, καὶ θανόντος τοῦ Ἀνδρονίκου, οἱ ὑπουργοί, ὁ κλῆρος, ἡ ἀριστοκρατία, οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ μετεχειρίσθησαν οἱ μὲν κατὰ τῶν δὲ ῥαδιουργίαν ἅμα καὶ βίαν.

Οἱ Τουρκομάνοι ἐθεώρησαν τότε ἁρμοδίαν τὴν στιγμὴν ὅπως εἰσβάλωσιν ἐντὸς τῆς αὐτοκρατορίας· ἀλλ' ἐνίοτε συμβαίνει, ἐν ταῖς ἐπικρατείαις ἐν αἷς αἱ ἐσωτερικαὶ φατρίαι φέρουσιν εἰς ἐσχάτην παραλυσίαν τὰ πράγματα, ἅπαντα τὰ κόμματα συμβαίνει, λέγομεν, νὰ ἐπιδιώκωσι δημοτικότητα διὰ τῆς ἐπιδείξεως ἐκτάκτου πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ξένου πατριωτισμοῦ. Τοιοῦτόν τι συνέβη καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Οἱ Τουρκομάνοι, οἵτινες τῷ 1332 εἶχον προχωρήσει μέχρι τοῦ Ἀσωμάτου, κατενικήθησαν ἐκεῖ καὶ διεσπάρησαν. Ἡ κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν ἐπιτευχθεῖσα αὕτη νίκη οὐδόλως ἐπράυνε τὰς ὀχλαγωγίας, ὅθεν, ὅπως θέσωσι τέρμα εἰς τὴν ἀναρχίαν, προσεκάλεσαν τὸν Βασίλειον, δευτερότοκον υἱὸν Ἀλεξίου τοῦ Β', νὰ καταλίπῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ ἔλθῃ ἵνα διοικήσῃ τὸ κράτος. Ἀφιχθεὶς εἰς Τραπεζοῦντα κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1332, ὁ Βασίλειος ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ καὶ ἐξεθρονίσθη Μανουὴλ ὁ Β', οὗ τὸ ὄνομα εἰς οὐδὲν ἄλλο ἐχρησίμευσεν ἢ εἰς τὸ νὰ ἐπιτραπῶσιν ἐπὶ δέκα καὶ ὀκτὼ μῆνας παντὸς εἴδους ἀταξίας καὶ ἐγκλήματα (1). Μετὰ ταῦτα, καὶ ὁ Βασίλειος ἀναβὰς ἐπὶ τὸν θρόνον, συνεχώρησε τοῖς συμφατριασταῖς αὐτοῦ νὰ διαπράξωσιν αἰσχρὰς παρεκτροπάς, Ὁ μέγας δοὺξ Δέκας καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Τράμβας, κατέχοντες τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου δομεστίκου, ἐσφαγιάσθησαν, ἡ δὲ μεγάλη δούκισσα, ἥτις εἵλκε τὸ γένος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Συρικανῶν, μιᾶς τῶν ἐπιφανεστέρων τῆς αὐτοκρατορίας, ἐλιθοβολήθη. Οἱ εὐγενεῖς οἱ πλειοτέραν ἐξασκοῦντες ἐπιρροὴν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διῆγον ὡς μικροὶ κυρίαρχοι καὶ ἐδημιούργουν δι' ἑαυτοὺς κόμματα καὶ ἐντὸς αὐτῆς τῆς πρωτευούσης. Οἱ ἀποτελοῦντες τὴν προνομιοῦχον πολιτοφυλακὴν Σχολάριβοι, ὑφ' ἧς κατείχετο τὸ φρούριον, εἶχον τοιοῦτον ὀργανισμὸν καὶ ἰσχύν, ὥστε καθίσταντο ὀλίγου δεῖν ὅμοιοι πρὸς ὅ,τι οἱ Γενίσσαροι εἶχον γενῇ βραδύτερον ἐν τῷ ὀθωμανικῷ κράτει. Ὁ αὐτοκράτωρ περιεστοιχίσθη ἐν τῷ ἀνακτόρῳ αὐτοῦ ὑπὸ σωματοφυλακῆς ἀποτελουμένης ὑπὸ Φράγκων, Ἰβήρων καὶ Βυζαντινῶν, ὧν ἡ αὐθάδεια καὶ πλεονεξία κατέστησαν τὴν κυβέρνησιν ἔτι μᾶλλον ἀντιδημοτικήν. Ἡ ἰδιωτικὴ συμπεριφορὰ τοῦ Βασιλείου ἦτο ἥκιστα ἁρμοδία ὅπως τῷ ἐπεκτείνῃ τὴν ἐπιρροήν του καὶ καταστήσῃ σεβαστὸν τὸ ἀξίωμά του. Οὗτος εἶχε νυμφευθῆ τὴν Εἰρήνην, νόθον θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρονίκου Γ'. ἀλλὰ δὲν ἐνόησε τίνι τρόπῳ ἠδύνατο νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῆς συμμαχίας ταύτης ὅπως ἐπιτύχῃ συνδρομὴν τινὰ κατὰ τῶν Τουρκομάνων, οἵτινες προσέβαλλον ἐκ νέου τὸ Κράτος του. Ὁ λαὸς ὑπῆρχε δυσηρεστημένος κατ' αὐτοῦ· κατά τινα δὲ ἔκλειψιν τοῦ ἡλίου ἥτις ἐθεωρήθη ὡς ἀπόδειξις θείας ἀποδοκιμασίας, τῷ ἐξετόξευσαν μυρίας ὅσας ὕβρεις καὶ ἐβίασαν αὐτὸν διὰ λιθοβολημάτων νὰ καταφύγῃ ἐντὸς τοῦ φρουρίου. Ἡ αὐτοκράτειρα Εἰρήνη ἦτο ἄτεκνος· διὸ ὁ Βασίλειος, μὴ εὐχαριστούμενος νὰ συζῇ δημοσίᾳ ὡς μοιχὸς μετὰ γυναικὸς ὀνομαζομένης ἐπίσης Εἰρήνης καὶ μεθ' ἧς εἶχε δύο υἱούς, ἀπεφάσισε νὰ μεταδώσῃ τὴν εἰς τὸν θρόνον διαδοχήν του εἰς τοὺς νόθους αὐτοῦ υἱούς, νυμφευόμενος δημοσίᾳ τὴν παλλακήν του. Ἀγνοοῦμεν ἐπὶ ποίᾳ προφάσει ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀκύρωσιν τοῦ γάμου του, ἀλλ' ἐπὶ τέλους διὰ τῆς πειθοῦς εἴτε τῆς βίας, ἐπέτυχεν ὥστε ὁ κλῆρος τῆς Τραπεζοῦντος νὰ τελέσῃ τὸν νέον ὑμέναιον περὶ τὸν ἰούλιον τοῦ 1339 ἔτους. Ὁ Ἡγεμὼν οὗτος ἀπέθανε κατὰ τὸν ἀπρίλιον τοῦ ἐπιόντος ἔτους, βασιλεύσας ἑπτὰ ἔτη καὶ μῆνας ἕξ.

Ἡ Εἰρήνη Παλαιολόγου, ἀείποτε θεωρουμένη ὡς ἡ νόμιμος τοῦ Βασιλείου σύζυγος, ἐγένετο ὕποπτος διότι συνεμέθεζεν εἰς τὸν θάνατόν του. Τὸ γεγονὸς τοῦτο εὗρεν αὐτὴν ἑτοίμην ὅπως ἐπωφεληθῇ ἐξ αὐτοῦ, καὶ εἶχεν ὀργανίσῃ προηγουμένως τὴν διαγωγὴν τοῦ κόμματος ὃ καὶ ἔφερεν αὐτὴν ἐπὶ τὸν θρόνον. Μὴ δὲν ἦτο τοῦτο ἱκανὸν ἄρα ὅπως γεννήσῃ δικαίας ὑποψίας; ἂν οἱ λαοὶ εἰσὶ πάντοτε εὐδιάθετοι εἰς τὸ νὰ παραδέχωνται τὰς κατὰ τῶν ἡγεμόνων συκοφαντίας, ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ἐπίσης ὅτι ἡ ἐκ μέρους τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας παντελὴς ἔλλειψις εὐσυνειδησίας παρεῖχε πίστιν εἰς τὰς βαρυτέρας τῶν διαδόσεων. Ἅμα καταλαβοῦσα τὴν ἐξουσίαν, ἡ Εἰρήνη παρέπεμψε τὴν ἀντίζηλον αὐτῆς καὶ τοὺς δύο υἱούς της εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπως τηρῶνται ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου ὡς ὅμηροι διὰ τὴν ἡσυχίαν τῆς Τραπεζοῦντος. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν ἐγένετο καὶ τὸ κράτος ἐκεῖνο ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὀλιγώτερον ἔρμαιον τῶν στάσεων καὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, δύο κομμάτων σχηματισθέντων, τῶν ἀμυτζανταράντων καλουμένων καὶ τῶν σχολαρίων. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος δύναται μ' ὅλα ταῦτα νὰ ἦνε ἐνίοτε καὶ ἀναγκαῖος καὶ δίκαιος· οὐχὶ ὁπότε ἐκρήγνυται πρὸς κορεσμὸν τῆς ἐκδικήσεως, τῆς πλεονεξίας ἢ τῆς φιλοδοξίας τῶν ὑποκινούντων αὐτόν, ἀλλ' ὁπόταν ἐπέρχεται πρὸς στήριξιν τῶν τῆς δικαιοσύνης ἀρχῶν. Ὁ πόλεμος εἶναι τότε, μ' ὅλας αὐτοῦ τὰς δυστυχίας, ἡ ἀπόδειξις εὐρωστίας ὑπαρχούσης ἐν τῷ κοινωνικῷ σώματι. Ἀλλ' ἐν Τραπεζοῦντι καὶ Κωνσταντινουπόλει δὲν εἶχε τοιοῦτον χαρακτῆρα κατὰ τὴν δεκάτην τετάρτην ἑκατονταετηρίδα, αἱ δὲ ἐπαναστάσεις τῶν ἐπικρατειῶν τούτων, προερχόμεναι ἐκ τῶν τοῦ ἐγωϊσμοῦ συμφερόντων, ἐξ ἀτοπωτάτων προλήψεων καὶ ἐκ τῶν χαμερπεστέρων παθῶν, κατεμαρτύρουν διαρρήδην τὴν ἔκπτωσιν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας.

Ἡ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνάρρησις τῆς Εἰρήνης ὑπῆρξε τὸ σύνθημα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Βοηθουμένη ὑπὸ τῶν ἀμυτζαταράντων, κόμματος ἰσχυροῦ παρὰ τῇ ἀριστοκρατείᾳ, καὶ ὑπὸ τῶν μισθωτῶν Ἰταλῶν τε καὶ Βυζαντινῶν, ἡ αὐτοκράτειρα κατεῖχε τὸ φρούριον καὶ τὸν μικρὸν λιμένα· οἱ οἰκούμενοι ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς Τζανιὲχ, γενικοῦ ἀρχηγοῦ τῶν σχολαρίων ἤτοι τῆς πολιτοφυλακῆς, ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῶν ἐχουσῶν ἐπιρροὴν οἰκογενειῶν τῶν Δορανιτῶν, Καβασιτῶν καὶ Καμαχσιτῶν, βοηθούμενοι τέλος καὶ ὑπὸ ἀποσπάσματός τινος τῆς αὐτοκρατορικῆς φυλακῆς, μεινάσης τιστῆς εἰς τὴν μνήμην τοῦ αὐτοκρατορος Βασιλείου, οἱ ἐπαναστάται, οἵτινες ἠξίουν νὰ ἦνε οἱ προστάται τῶν ἐθνικῶν δικαιωμάτων, εἶχον κυριεύσει τὸ εὐρύχωρον μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Εὐγενίου, παραπλήσιον ἀπορθήτου φρουρίου. Τρίτη τις φατρία, διατελοῦσα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ μεγάλου δουκὸς, τοῦ εὐνούχου Ἰωάννου τοῦ δολοφονήσαντος τὸν αὐτοκράτορα Ἐμμανουὴλ τὸν Β', κατεῖχεν εἰς τὴν ἐξουσίαν της τὸ ἰσχυρὸν φρούριον Λιμνία, θέσιν στρατηγικὴν καὶ σπουδαιοτέαν τῶν τοῦ κράτους ἔξω τῆς πρωτευούσης. Ἀ μεταξὺ τοῦ κόμματος τῆς Εἰρήνης καὶ τῶν Σχολαρίων ἐχθροπραξίαι διήρκεσαν ἐπὶ δύο μῆνας ἄνευ ὁριστικοῦ ἀποτελέσματος, ἀλλ' ὁ εὐνοῦχος ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς Αὐτοκρατείρας καὶ οὕτω μόλις ὁ ὑπ' αὐτὸν στρατὸς ἐξετέλεσε τὴν συνένωσίν του μετὰ τῶν ἐν Τραπεζοῦντι, τὸ ἐν τῷ Ἁγίῳ Εὐγενίῳ περιχαρακωμένον κόμμα προσεβλήθη ἰσχυρῶς. Ὁ κριὸς ἐπέκρουσε τὰ τείχη τοῦ οἰκοδομήματος τούτου καὶ τὸ γρηγοριανὸν πῦρ ἤναψε τὴν πυρκαϊάν. Τὸ ἀπέραντον μονοστήριον, ἡ μεγαλοπρεπὴς ἐκκλησία, τὰ πλούσια ἀργυρᾶ σκεύη, αἱ εἰκόνες, τὰ ἅγια λείψανα, αἱ ἀρχαῖαι τοιχογραφίαι, αἵτινες σήμερον θὰ ἐφαίνοντο ἴσως πολυτιμότεραι καὶ αὐτῶν τῶν ὀστῶν τῶν μαρτύρων, τὸ καύχημα καὶ τὸ παλλάδιον τῆς Τραπεζοῦντος, πάντα ταῦτα κατήντησαν εἰς ἄμορφον σωρὸν ἐρειπίων ὑπὸ μιᾶς ξένης Αὐτοκρατείρας καὶ ἑνὸς ἀποστάτου εὐνούχου. Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κόμματος καὶ τῶν Σχολαρίων περιέπεσαν εἰς χεῖρας τοῦ φιλοπολέμου εὐνούχου, ὅστις παρέπεμψεν αὐτοὺς εἰς Λιμνίαν, ὅπου τὸ ἐπιὸν ἔτος ἐθανατώθησαν, ὅτε ὁ θρόνος τῆς Εἰρήνης ἠπειλεῖτο ὑπὸ τῆς ἀνδραδέλφης αὐτῆς, τῆς Ἄννης Ἀνασουτλοῦ.

Ἡ εἰρήνη ἦτο αὐθάδης καὶ ἄφρων τις ὡς ὁ πατὴρ αὐτῆς Ἀνδρόνικος Γ', διὸ δὲν ἐβράδυνε νὰ δειλιάσῃ ἀπέναντι τοῦ κινδύνου. Κατενόησε μ' ὅλα ταῦτα ὅτι εἶχεν ἀνάγκην συζύγου ὅστις νὰ διέπῃ τὰ τῆς διοικήσεως, νὰ ἄρχῃ τοῦ στρατοῦ, καὶ νὰ καταβάλλῃ τὰς ἀναγεννωμένας φατρίας, ὅθεν ἤτησε τὸν πατέρα της νὰ τῇ πέμψῃ ἕνα τῶν εὐγενῶν βυζαντινῶν ὡρισμένον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ὁ Ἀνδρόνικος ἡτοιμάζετο τότε εἰς τὸν κατὰ τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου πόλεμον, ἀπέθανε δὲ προτοῦ σπουδαίως ἐπιληφθῇ τῆς αἰτήσεως τῆς θυγατρός του. Ἡ Εἰρήνη εὗρε παρηγορίαν εἰς τοὺς μετὰ τοῦ μεγάλου δομεστίκου τοῦ κράτους της ἔρωτας· ἀλλ' ἡ φανταστιοπληξία αὕτη ἐπέσυρε νέους κινδύνους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς ἐπιπολαίου καὶ ἀπερισκέπτου ταύτης ἡγεμονίδος. Ἑτέρα τις γυνὴ ἦλθε τότε νὰ διεκδικήσῃ τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματά της, βασιζομένη μάλιστα ἐπὶ νομιμωτέρων τίτλων. Ἄννα, ἡ ἐπικληθεῖσα Ἀνασουτλοῦ, πρεσβυτέρα θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Β', εἶχεν ἐνδυθῆ τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ἔζη ἔν τινι μοναστηρίῳ. Τὴν Ἄνναν ταύτην κατέπεισαν νὰ ἀπεκδυθῇ τὸ καλογηρικὸν ῥάσσον, ὡδήγησαν αὐτὴν εἰς Λάρια, καὶ ἐκεῖ τὴν ἔστεψαν ὡς δῆθεν νόμιμον τοῦ ἀδελφοῦ της Βασιλείου διάδοχον. Οἱ Λάζοι, οἱ

(1) Ἐδολοφονήθη ὀλίγον μετὰ τὴν ἐκθρόνισίν του, Μανουὴλ ὁ Β'.

Τσάνοι καὶ οἱ λαοὶ τῶν ἐπαρχιῶν ἐπεθύμουν αὐτοκράτειραν ἔλκουσαν τὸ γένος ἀπὸ τῆς οἰκίας τῶν μεγάλων Κομνηνῶν καὶ γεννημένην ἐν τῷ τόπῳ, καὶ προὐτίμων αὐτὴν αὐτοκρατείρας βυζαντινῆς, καταγομένης ἀπὸ τοῦ γένους τῶν Παλαιολόγων. Ἡ Ἄννα ἐξεκίνησε κατὰ τῆς πρωτευούσης ἄνευ ἐλαχίστου κωλύματος, καὶ ἡ Εἰρήνη ἐξεθρονίσθη μετὰ βασιλείαν διαρκέσασαν ἓν ἔτος καὶ τέσσαρας μῆνας.

(ἕπεται συνέχεια.)

ΠΟΙΗΣΙΣ.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΛΑΤΑΝΟΝ ΤΟΥ ΜΕΝΔΡΕΣΕ.

Ὦ Πλάτανε! τοῦ Μενδρεσὲ στοιχιὸ κατηραμένο,
Τῆς τυραννίας τρόπαιο στὴ φυλακὴ ὑψωμένο·
Συμμάζωξε τὰ φύλλα σου τὰ δακρυραντισμένα,
Νὰ ἰδῶ κομμάτι οὐρανὸ καὶ τ' ἄστρα τὰ καϋμένα . . .
Ἂν ἦσαι δένδρο σπλαγχνικό, ἀνθρώπους μὴν μιμεῖσαι,
Μὴ δεσμοφύλακας καὶ σὺ ὡσὰν ἐκείνους εἶσαι!

—

Ναί· ἄφησε καμμιὰ φορὰ νὰ βλέπ' ἀπ' ἐδῶ πέρα,
Τὸν ἀσημένιο Οὐρανὸ, τὴν ἄσπρη τὴν ἡμέρα·
Κἀνένα σύννεφο μικρὸ ποῦ φεύγει ν' ἀντικρύσω,
Κἀνένα ταξειδιάρικο πουλάκι νὰ ῥωτήσω,
Νὰ στείλω χαιρετίσματα στὴ μάνα ποῦ μὲ κλαίγει,
Κ' ἐκείνης ὁποῦ μ' ἀγαπᾷ χωρὶς νὰ μοῦ τὸ λέγῃ . . .

—

Ὦ Πλάτανε· πόσαις φοραὶς στοὺς κλόνους σ' ἀποκάτω,
Τῆς ἀρετῆς τὸ φόρεμα ἐσύρθη τὸ χιονάτο·
Πόσαις ἀθώαις κεφαλαὶς ἐγύρανε σ' ἐσένα,
Καὶ πόσα 'μμάτια ἀγγελικὰ ἐκλείσαν δακρυσμένα . . .
Πόσαις φοραὶς, σὰν ἀδελφαὶς, στὴ ῥίζα σου τὴν κρύα,
Ἐκάθησαν ἡ ἀρετὴ κ' ἡ σκοτεινὴ κακία!

—

Ὅλο τὸ ἔθνος σκέπασαν τὰ ἔρημα κλαδιά σου,
Καὶ στὸν ἀγῶνα σάθβανο ἐξάπλωσ' ἡ σκιά σου.
Ἐδῶ ὁ Γρίβας ἔτρωγε τὰ σίδερα δεμένος,
Κ' ἐδῶ γλυκομαραίνετο ὁ Σοῦτζος ὁ καϋμένος.
Ἐδῶ ὁ Τουρκοφάγος μας ἀνταμοιθὴ εὑρῆκε,
Κι' ὁ γέρο-Μακρυγιάννης μας μὲ κοντακιαὶς ἐμπῆκε!

—

Πόσα, ἄχ, πόσα μάντρωσες λιοντάρια πληγωμένα,
Ἀκόμη ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ τὴν φωτιὰ βγαλμένα·
Πόσους ἀϊτοὺς τῆς Ἀμπλιανῆς, πόσων σπαθιῶν αἰθέρας,
Στὴν ἀγκαλιά σου ἔθαλες σὰ μάνα, σὰν πατέρας,
Μὴ σοῦ τοὺς φάγῃ ἐννοιάζουσουν τὸ κρύο καὶ ἡ πεῖνα,
Γιὰ νὰ τοὺς στείλῃς ζωντανοὺς στὴ μαύρη Γκιλοτίνα . .

—

. . . Πάρε, δεντρὶ, τὰ νειάτα μας καὶ τ' ἄνθη μας στολίσου,
Νὰ γίν' ἡ ῥίζα σου βουνὸ καὶ σύννεφο ἡ κορφή σου·
Πάρε, δεντρὶ, τὰ νειάτα μας καὶ τὴν παλληκαριά μας,
Καὶ βύζαξε τὸ αἷμά μας καὶ πιὲ τὰ δάκρυά μας,
Νὰ γίνῃς δράκος γίγαντας, τὸν κόσμο νὰ σκεπάσῃς·
Φάγε, δεντρὶ, τὰ νειάτα μας, φάγετα νὰ χορτάσῃς!

—

Ὄχι δὲν εἶναι, Πλάτανε, Ἑλληνικὴ ἡ σπορά σου·
Ἀπὸ λαγκάδι σκοτεινὸ κατάγετ' ἡ γενειά σου.
Ἀπὸ τὴ γῆ τοῦ Βαυαροῦ ἐδῶ φυτεύθης πάλι,
Κόρακας μαῦρος σ' ἔφερε, καιροῦ ἀνεμοζάλη,
Κ' ἐφούντωσες στὰ χώματα τὰ μοσχομυρισμένα,
Κ' ἔχεις ἀπὸ τὸν ἥλιο μας τὰ φύλλα χρυσωμένα!

—

Ἕνα καιρὸν — ὡσὰν αὐτὸν ποῦ ἔχομε καὶ τώρα —
Ἐφύτευσ' ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς στὴν ἔρημή του χώρα,
Τὸν Πλάτανο ποῦ θέριεψε κ' ἐσκέπασε τ' ἀστέρια,
Γιατὶ τὸν πότιζ' ὁ Ἀλῆς μὲ τὰ δικά του χέρια . . .
Καὶ μ' αἷμα τὸν ἐῤῥάντιζε τοῦ Ζίδρου καὶ τοῦ Γιώτη·
— Ἄχ! ἀνατρέψεσαι καὶ σὺ μὲ τὴν δική μας νειότη!

—

Θὰ ἔλθῃ ὥρα, Πλάτανε, τῆς χώρας μας Βαστίλλη,
Ποῦ ξυλοκόπους ἡ ὀργὴ τοῦ ἔθνους θὰ σοῦ στείλῃ,
Καὶ πέλεκυς στὴ ῥίζα σου ἐλεύθερος θ' ἀστράψῃ·
Δὲν θὰ σὲ φᾷν γεράματα, φωτιὰ θενὰ σὲ κάψῃ,
Καὶ γύρω θὰ χορέψωμε στὴ στάκτη σου τὴ κρύα,
Ἐμεῖς ποῦ θάφτει σήμερα ἐδῶ ἡ τυραννία!

(ἔγραφον ἐκ τῶν φυλακῶν τοῦ Μενδρεσὲ, 1861).

ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ.

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΑΣΜΑ.

Τὸ ἑπόμενον, ὡς δημοτικὸν ᾆσμα τοῦ εἰς Ἀλῆ Πασσᾶ ἐλθόντος ἐκ Θεσσαλονίκης ἀλχημιστοῦ Στεργίου, ἔδωκεν ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὴν Χρυσαλλίδα ὁ φίλος κύριος Γ. Μολυβάδας φαρμακοποιὸς εἰς Ἰωάννινα. Τὸ ὁμοιοκατάληκτον τοῦ ᾄσματος ἐνέβαλεν ἡμᾶς τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς ὑποψίαν, ἂν ἦναι δηλ. ἀληθῶς δημοτικὸν ἢ μή. Οὐχ ἧττον ὅμως καὶ ἄλλα τινὰ σωζόμενα δημοτικὰ ὁμοιοκατάληκτα ᾄσματα τὸν χρόνων ἐκείνων, ἅτινα ὁμοῦ μὲ τοῦτο συμπεριλαμβάνονται ἐν τῇ ὅσον οὔπω ἐκδοθησομένῃ ἡμετέρᾳ συλλογῇ τῶν κατ' Ἤπειρον δημοτικῶν ᾀσμάτων, καὶ ἐν ἄλλαις ἐκδεδομέναις συλλογαῖς ἄλλων, μᾶς ὑπέμνησαν τὴν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἔμμετρον βογραφίαν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ὑπό τινος Χατζῆ-Σειρέτη ἐκ Δελβίνου τῆς Ἠπείρου, ἀπαιδεύτου καὶ ἀγραμμάτου στιχουργοῦ, ἥτις ἦνε χειρόγραφον ἂν ὄχι τὸ καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ ποιητοῦ γραφὲν ὑπὸ Π. Τριανταφύλλου (ἐξ Ἀμφίσσης) ἀλλὰ τὸ εἰς τὸν γνωστὸν διδάσκαλον τῆς Ἠπείρου Ἀθ. Ψαλίδαν ἀνῆκον. Τῆς ἐμμέτρου ταύτης βιογραφίας ἀντίγραφον ἔλαβε καὶ ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς Leake. Ἐν αὐτῷ δὲ περιγράφονται διὰ πολλῶν ὁμοιοκαταλήκτων στίχων αἱ κυριωδέστεραι τοῦ Ἀλῆ πασᾶ μέχρι τοῦ 1814 πράξεις καὶ κατορθώματα.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 10 Φεβρουαρίου 1866.

Γ. Χρ. Χασιώτης.

Ο ΣΤΕΡΓΙΟΣ Ο ΣΑΛΟΝΙΚΙΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΛΗ ΠΑΣΣΑΣ.

Ἄνοιξε γλῶσσά μ' ἄνοιξε, καὶ σὺ πικρό μ' ἀχείλι
πές μου δυὸ λόγια σπλαχνικὰ τοῦ Στέργιου Ταϊσίλη.
«ὁ Στέργιος ὁ Σαλονικιὸς ἦταν καταραμένος,
καὶ δύσις καὶ ἀνατολῆς ἦταν θεοργισμένος.
ἦταν σοφὸς, μὰ πονηρὸς, ἦταν καὶ ἐπιτήδειος
τὸν δαίμον(α) εἶχε δάσκαλο κι' αὐτὸς ἦταν ὁ ἴδιος.
ὁ δαίμονας σὰν γάϊδαρον αὐτὸν τὸν ἐτραβοῦσε,
κι' ἐκεῖ ποῦ θὰ τὸν πά(γ)ενε, ποτὲ δὲν τὸ θαρροῦσε.
τοῦ εἶπε νὰ πᾷς 'ς τὰ Γιάννινα νὰ σμίξῃς τὸ Βεζίρη,
καὶ νὰ σ' ἐντύσῃ μάλαμμα, φλωρὶ καὶ τσιουβαίρι·
καὶ νὰ τοῦ πῇς τ' Ἀλῆ Πασσιᾶ ἦρθα νὰ καζαντήσω
καὶ μὲ τ' ἀθάνατο νερὸ ἐγὼ νὰ σὲ ποτίσω.
Θὰ φκιάσ(ω) ἀθάνατο νερὸ νὰ πῇς νὰ μὴ (ἀ)πεθάνῃς,
καὶ μένα ποῦ εἶμαι σκλάβος σου σὲ τί τιμὴ μὲ βάνεις;
— Ἢ θὰ σε ντύσω μάλαμμα ἢ θὰ σὲ ἀσημώσω,
ἢ μιὰ τριχιὰ μες' 'ς τὸ λαιμὸ πεσκέσι (1) θὰ σοῦ δώσω,
κι' ὅποιος νὰ κρίνῃ ψέμματα σὲ τοῦτο τὸ ζαμάνι (2)
'ς τὸν Πλάτανο τὰ Γύρτικα (3) τὸν βάνω 'ς τὸ μεϊτάνι.
Ἐγέλασεν Ἀλῆ πασσιᾶς μὲ τοῦτον τὸν μουρντάρη
τοῦ ἔλεγε θὰ σ(οῦ) στείλω 'γὼ πεσκέσι τὸ τριχιάρι.
Μαντάμ ἐγὼ γεννήθηκα ἐλπίζω θὰ πεθάνω
καὶ τὸ δικό μου τὸ κορμὶ 'ς τὸ μνῆμα θὰ τὸ βάνω·
ἐγὼ σὲ τέτοια πράμματα χαζνέδες (4) δὲ(ν) λυπιοῦμαι·
μὰ αὐτὸ τ' ἀθάνατο νερὸ ἀδύνατο νὰ πιοῦμε.
Μῦ φαίνεται ἦνε ψέμματα αὐτὰ ποῦ θὰ 'μιλήσῃς,
καμμιὰ τριχιὰ μέσ' 'στὸ λαιμὸ αὐτὴν θὰ καζαντήσῃς.—(5)
Ἐτραμάζονταν ὁ Στέργιος μας, ἄνοιγ' ε τὰ χαρτιά του,
Νὰ δοῦμε τὰ κατοπινὰ τὰ ὑστερινὰ γραφτά του.
Δέκα παιδιὰ μαξούμικα (6) γυρεύει τοῦ Βεζίρη·
καὶ πόγταξε Ἀλῆ πασσιᾶς τοῦ τά καναν χαζίρι (7).
Τὰ δέκα τὰ μαξούμικα ποῦ ἔγῃ-ε νὰ γυρέψῃ,
μὲ κάνιο καὶ μὲ ζάχαρι ὁ Στέργιος νὰ τὰ θρέψῃ,
γιὰ νὰ οὐς πάρῃ τὴν πυτιὰ νὰ βάλλῃ νὰ τὴν βράσῃ,
μ' αὐτὰ' ἀθάνατο νερὸ ὁ Στέργιος γιὰ νὰ φκιάσῃ.
Τρεῖς χρόνους ἐπαιδεύτηκε θεοῦ καταραμένος,
καὶ τῆς Μουνίλας τὴν ἰτιὰ ἐκέρδησ(ε) ὁ καϋμένος».

(1) Δῶρν. (2) Χρονικὸν διάστημα. (3) Θέσις τις πλησίον Ἰωαννίνων ὡς καὶ ἡ Μπουνίλα ἐν αἷς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐφονεύοντο ἀτὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλῆ καὶ μετὰ ταῦτα οἱ εἰς τὴν δυμένειαν τῶν διοικητῶν ὑποπεσόντες ἢ δι' ἄλλας καταχρήσεις καταδεδικασμένοι. (4) Θησαυροί. (5) κερδήσῃς. (6 νήπια. (7) ἕτοιμα.

Σημείωσις Χρυσαλλίδος. Ἡ τοῦ Στεργίου τούτου ἢ μᾶλλον Σεργίου Διοκλητιανοῦ βιογραφία ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ τῆς Χρυσαλλίδος σελ. 341.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Θάνατος κατὰ φαινόμενον. — Πολλάκις συνέπεσε νὰ ἐνταφιάσωσιν ὡς νεκροὺς ἀσφυκτικούς τινας. Οὕτως ὁ δόκιμος ἰατρὸς Βεσάλιος ἐκλαβὼν ὡς νεκρὸν μεγιστάνα τινὰ Ἰσπανὸν, ὃν πρὸ πολλοῦ ἐθεράπευεν, ἐπεχείρησε τὴν τομὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνατομὴν ἐφάνη ὅτι εἰσέτι δὲν ἦτο νεκρὸς, πλὴν ὡς ἐκ τῆς τομῆς ἀπεβίωσε. Τὸ αὐτὸ συνέβη εἰς τὸν Καρδινάλιον Ἑσπεσιανὸν, ὅστις ἐνῷ ἐγίνετο ἡ τομὴ ἔτεινε τὴν χεῖρα, ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν τοῦ ἀνατόμου, πλὴν ἐπὶ ματαίῳ καθότι ἡ τομὴ ἦτο ἤδη θανατηφόρος. Ὅμοιόν τι συνέβη ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἑκατονταετηρίδα εἰς τὸν διάσημον ἱερέα Πρεβόστον, ὅστις ὡς ἐκ τῆς τομῆς ἀπεβίωσε πραγματικῶς μετὰ σκληρῶν σπασμῶν. Τὸν δὲ περιώνυμον ἰατρὸν Βινσλόβιον δὶς ἐνεταφίασαν εἰσέτι ζῶντα, τοῦθ' ὅπερ παρεκίνησεν αὐτὸν νὰ συγγράψῃ διεξοδικὴν διατριβὴν «*Περὶ ἀβεβαιότητος τῶν τοῦ θανάτου σημείων.*

Καταβάλωσις καρπῶν. — 200,000 ἀνανὰ κομίζονται εἰς Λονδῖνον κατ' ἔτος, καὶ οὗτοι κατὰ πλεῖστον μέρος ἐκ Βαχάλκης τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν. Κομίζονται καὶ 60 περίπου ἑκατομμύρια πορτοκαλίων. Ἐκ τοῦ λεγομένου ἠριγέρου (Sisymbrium nasturtium. L.) καταναλίσκεται κατ' ἔτος ἐν Παρισίοις ποσόν τι ἀξίας πλέον τῶν τριῶν ἑκατομμυρίων φράγκων.

Ζάκχαρις. — Ἡ κατασκευαζομένη κατ' ἔτος ζάκχαρις συμποσοῦται καθ' ὑπολογισμὸν εἰς 2 1]2 ἑκατομμύρια πίθων ἢ βουτσίων, ἐξ ὧν τὰ μὲν 2 ἑκατομμύρια γίνονται ἐκ ζακχαροκαλάμου, ἡ δὲ ὑπόλοιπος ἐξ ἄλλων φυτῶν. Πρὸς μεταφορὰν διὰ θαλάσσης τοῦ ποσοῦ τούτου τῶν πίθων ἀπαιτοῦνται 3,000 πλοῖα, ἕκαστον τόνων 400.

Τοκετός. — Ἐπὶ 32,173 τοκετῶν ἐπισυμβάντων ἐν διαστήματι δέκα ἐτῶν ἐν τῷ ἐν Παρισίοις μαιευτικῷ νοσοκομείῳ, 31,644 ἔγιναν κατὰ φύσιν καὶ ἄνευ δυσκολίας· οἱ δὲ λοιποὶ 533 ὑπῆρξαν μᾶλλον ἢ ἧττον δύστοκοι, ἑπομένως ἀπεπερατώθησαν τῇ ἰατρικῇ συνδρομῇ. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῶν τοκετῶν ἐπήνεγκεν τὸν θάνατον εἰς 1,647 μητέρας καὶ εἰς 2,250 τέκνα.

Ἠλήθιοι — Ἐκ 2,650,905 κατοίκων τῆς

Σαβαυδίας καὶ Σαρδινίας ὑπάρχουν μὲν ἡλήθιοι 5, 073 μετὰ βρογχοκήλης, καὶ 2,014 ἄνευ βρογχοκήλης· καὶ ἐξ αὐτῶν 2,165 εἰσὶ τοσοῦτον περιωρισμένοι τῷ νῷ ὥστε δὲν εὑρίσκονται ἐν καταστάσει νὰ διακρίνωσιν τὸ ἑαυτὸν φῦλον. 3,518 ὁμιλοῦν, γινώσκοντες μόνον τὰς ὀνομασίας τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων πρὸς τὸ ζῆν πραγμάτων. Καὶ 1,414 ἔχουν ὁπωσοῦν ὀλιγωτέρας γνώσεις εὑρισκόμενοι προστούτοις εἰς κατάστασιν νὰ αἰσθάνωνται αἰδώ.

Χρυσὸς Καλλιφορνίας. — Τὸ Χρυσοφόρον ἔδαφος τῆς χώρας ταύτης ἔχει ἐκτασιν κατὰ μῆκος μὲν 300 μιλίων, κατὰ πλάτος δὲ 30—40. Ἐκ τούτου ἐξορύττονται κατ' ἔτος 420—450 ἑκατομμύρια λιτρῶν χρυσοῦ· ὅθεν ὑπολογίζοντες εἰς 100,000 ψυχὰς τοὺς ἐργαζομένους εἰς τὴν ἐξόρυξιν τοῦ χρυσοῦ τούτου, καὶ εἰς 20 τετραγωνικὰ μίλια τὸ κατ' ἔτος ἀνασκαπτόμενον ἔδαφος, ἕπεται ὅτι ἀπαιτεῖται ἐξ ἑκατονταετηρίδων χρονικὸν διάστημα καιροῦ, ὅπως ἀνασκαφῇ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χρυσοφόρον ἔδαφος· καὶ πάλιν θέλουν μείνει ἀνέπαφα τὰ πέριξ χρυσοφόρα ὄρη.

Χρηματικόν. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Οὐβόλδου καὶ Οὐάρδου τὸ ἐν τῇ ὑφηλίῳ ἐνυπάρχον χρηματικὸν ἀναλογεῖ εἰς 15 — 16 φράγκα κατ' ἄτομον. Τὸ κατὰ τὴν Γαλλίαν ἐνυπάρχον χρηματικὸν ὑπολογίζεται εἰς 3 1]2 δισεκατομμύρια, ἤτοι 100 φράγκα κατ' ἄτομον, ἐνῷ τὸ κατὰ τὴν Ἀγγλίαν ὑπολογίζεται εἰς 1,200 ἑκατομμύρια, ἤτοι 44 φράγκα κατ' ἄτομον.

Καφενεῖα.—Εἶχον καὶ οἱ ἀρχαῖοι εἶδός τι καφενείων ἐν οἷς ἐπώλουν διάφορα θερμὰ ποτά. Ἐρείπια τοιούτου καταστήματος σώζονται εἰσέτι κάλλιστα διατηρούμενα ἐν Πομπηΐᾳ. Κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους τὸ πρῶτον ἱδρυθὲν καφενεῖον ὑπῆρξεν ἐν Λονδίνῳ ἐν ἔτει 1652 καὶ ἀκολούθως ἐν Μασσαλίᾳ ἐν ἔτει 1671.

Φρενοκομεῖον Βιέννης. — Τὸ ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας νέον φρενοκομεῖον ἐστὶν ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων τοῦ εἴδους τούτου καταστημάτων τῆς Εὐρώπης. Πρὸς σύστασιν αὐτοῦ ἐδαπάνησαν 2, 650,000 φράγκων· δηλ. 150,000 πρὸς ἀγορὰν τοῦ γηπέδου, 2,000,000 πρὸς οἰκοδομὴν, καὶ 500,000 εἰς ἔπιπλα κλ. Πρὸς συντήρησιν δὲ ἐδαπάνησαν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος φράγκα 411,457. Ἔχει χωρητικότητα 400 ἀσθενῶν καὶ κατέχει ἐπιφάνειαν 600,000 τετραγωνικῶν πηχῶν. Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἐνοσηλεύθησαν ἐν αὐτῷ 580 φρενοβλαβεῖς, δηλονότι 383 ἄῤῥενες καὶ 277 θῆλεα, ἐξ ὧν 308 ἄγαμοι, 226 ἔγγαμοι καὶ 46 χηρεύοντες.

Ποταμοὶ τῆς Ἀμερικῆς. — Ὁ λεγόμενος τοῦ Ἁγ. Λαυρεντίου ποταμὸς ἔχει πλάτος ἐν ταῖς πηγαῖς αὐτοῦ 3 ὡς ἔγγιστα λευγῶν· προχωρῶν δὲ ἐπεκτείνεται τὸ πλάτος αὐτοῦ μέχρι 15 καὶ 20 λεύγας. Ὑπολογίζουν δὲ ὅτι φέρει εἰς τὴν θάλασσαν ἑκάστην ὥραν 67,335,700 κυβικὰ μέτρα ὕδατος.

Ὁ Μισισιπὴς διατρέχει. . .	1000	λεύγας
Ὁ αὐτὸς μετὰ τοῦ καλουμένου Κάτω Μισισιπῆ.	1600	»
Ὁ ὁμόῤῥους αὐτοῦ Ῥίο Πιάττας.	500	»
Ὁ Ὄχιος	400	»
Ὁ Ἀρκάνσος	450	»
Ὁ Ἐρυθρὸς Ῥιός.	400	»
Ὁ τῶν Ἀμαζόνων. . . .	1035	»
Ὁ Ὀρεγὼν ὁ καὶ Κολομβίας. .	420	»
Ὁ Ῥίος τῆς Πλάτας	560	»
Ὁ Ὀρενόνος	500	»

Κρανιοσκοπικαὶ παρατηρήσεις. — Ἐκ διαφόρων κρανιοσκοπικῶν παρατηρήσεων ἐξάγεται ὅτι ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως κατέστη εὐρύτερον τὸ ἄνω ἔμπροσθεν μέρους τοῦ ἀνθρωπίνου μετώπου, ἐνῷ ἀπεναντίας κατεβλήθη ἔτι μᾶλλον τὸ πλάγιον ὄπισθεν μέρος. Ἡ μεταβολὴ αὕτη, ἥτις καθίσταται ἔτι μᾶλλον ἐπαισθητοτέρα παρὰ ταῖς γυναιξὶν, ἢ τοῖς ἀνδράσι ἀποδίδεται εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ ἡμῶν ἐπιῤῥοὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἀγαλματοποιοὶ τυφλοί.—Ὁ Γανιβάζιος καί τοι τυφλωθεὶς ἐξηκολούθει νὰ κατασκευάζῃ ἄριστα ἀγάλματα· ὁ δὲ τυφλὸς Ἰωσὴφ ὁ Κλείγχανος κατεσκεύασε διάφορα ὡραῖα ξύλινα εἴδωλα· μάλιστα ἐξ αὐτοῦ τοῦ πρωτοτύπου κατεσκεύασε τεχνιέντως καὶ λίαν ἐπιτυχῶς τὸ ἀφομοίωμα αὐτοῦ τε καὶ ἑνὸς τῶν συγγενῶν του, καὶ ἐξ ἄλλου ἀφομοιώματος τὸ τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδου. Ὁ δὲ τυφλὸς ἀρχαιολόγος Saunderson διέρινε διὰ τῆς ἁφῆς τὰ ἀληθῶς ἀρχαῖα νομίσματι τῶν κατὰ μίμησιν αὐτῶν μεταγενεστέρως κατασκευασθέντων.

Ἦχος.—Ὁ βαρὺς ἦχος σύγκειται ἐκ 32 δονήσεων κατὰ δεύτερον λεπτόν· ὁ δὲ ὀξύτερος ἐξ 70, 000. Πέραν δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου τῶν δονήσεων ἦχος δὲν διακρίνεται, ἀλλὰ γεννᾶται ταραχή.

Ι. ΔΕΚΙΓΑΛΑΣ.

Θ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ, ΝΤΕΚΑΣ ΠΑΧΑΛΙΔΗΣ.